

**SORUMLU YATIRIM KARARLARINDA GÜNCEL
FİNANSAL RAPORLARIN ÖNEM
DERECELERİNİN BELİRLENMESİ**

**2023
DOKTORA TEZİ
İŞLETME**

Ömer KARAKAYA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Serhan GÜRKAN**

**SORUMLU YATIRIM KARARLARINDA GÜNCEL FİNANSAL
RAPORLARIN ÖNEM DERECELERİNİN BELİRLENMESİ**

Ömer KARAKAYA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Serhan GÜRKAN**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalında
Doktora Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**Karabük
Şubat 2023**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
ARAŞTIRMA PROBLEMİ.....	13
EVREN VE ÖRNEKLEM	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	15
1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ VE KARAR VERME SÜRECİ.....	16
1.1. Muhasebe Bilgi Sistemi.....	16
1.1.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Niteliği ve İçeriği.....	18
1.1.2. Muhasebe Bilgi Sistemi Alt Sistemleri	20
1.1.3. Muhasebe Bilgi Sistemi Geliştirme İlkeleri	23
1.2. Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanıcıları.....	26
1.3. Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanıcıları Açısından Karar Verme Süreci... 28	
1.3.1. Karar Verme Kavramı.....	28
1.3.1.1. Karar Vermenin Tanımı ve Önemi.....	29

1.3.1.2.	Karar Verme Süreci	30
1.3.1.3.	Karar Verme Türleri	32
1.3.2.	Muhasebe Bilgi Sisteminin Karar Verme Sürecindeki Rolü	34
2.	SORUMLU YATIRIM KARARLARINDA KULLANILAN GÜNCEL FİNANSAL RAPORLAR	38
2.1.	Sorumlu Yatırım	38
2.2.	Sorumlu Yatırımda Güncel Finansal Raporlama İhtiyacı.....	40
2.2.1.	Güncel Finansal Raporlamanın Gerekliliği	43
2.2.2.	Geleneksel Finansal Raporlarda Sunulamayan Veri ve Kullanımı .	47
2.2.3.	Güncel Finansal Raporlamanın Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi	53
2.3.	Sorumlu Yatırım Kararlarında Kullanılan Güncel Finansal Raporlar .	55
2.3.1.	Faaliyet Raporu.....	56
2.3.2.	Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması.....	58
2.3.3.	Çevre Raporlaması	60
2.3.4.	Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporlaması.....	63
2.3.5.	Sürdürülebilirlik Raporlaması	65
2.3.6.	Entegre Raporlama.....	67
2.4.	Literatür Özeti.....	69
3.	SORUMLU YATIRIM KARARLARINDA GÜNCEL FİNANSAL RAPORLARIN ÖNEM DERECESİNİN BELİRLENMESİ	75
3.1.	Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) ve AHP Yöntemi.....	75
3.2.	Araştırma Probleminin Hiyerarşik Yapısı	80
3.3.	Çalışmanın Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler	81
3.4.	Kriterlere İlişkin Ağırlıklar	83
3.4.1.	İşletme Stratejisi ve İş Modelinin Açıklanması Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar	84
3.4.2.	Finansal Performans Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar.....	86
3.4.3.	Risk Değerlemesi Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar.....	88
3.4.4.	Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar.....	90

3.4.5. Kurumsallık Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar.....	92
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
TABLolar LİSTESİ	100
ŞEKİLLER LİSTESİ	101
KAYNAKLAR	102
ÖZGEÇMİŞ	114

TEZ ONAY SAYFASI

Ömer KARAKAYA tarafından hazırlanan “SORUMLU YATIRIM KARARLARINDA GÜNCEL FİNANSAL RAPORLARIN ÖNEM DERECELERİNİN BELİRLENMESİ” başlıklı bu tezin Doktora Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Serhan GÜRKAN

Tez Danışmanı İşletme Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile İşletme Anabilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir. 23/02/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu) İmzası

Başkan : Prof. Dr. Serhan GÜRKAN (KBÜ)

Üye : Prof. Dr. Hasan UYGURTÜRK (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat GENÇ (BEUN)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YOLCU (BEUN)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Doktora Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı : Ömer KARAKAYA

İmza :

ÖNSÖZ

Bu çalışma, sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin AHP yöntemi ile belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışma, Türkiye’de yatırım danışmanlığı hizmeti vermekte olan Sermaye Piyasası Kurulu’na kayıtlı ve 2022 yılı itibariyle geniş yetkiye sahip 40 aracı kurumdan elde edilen verilerin analiz edilmesiyle oluşturulmuştur.

Öncelikle, çalışmanın tüm evrelerinde bilgi ve desteğini benimle sürekli paylaşan, bilimsel rehberliği ve yapıcı yaklaşımı ile araştırmaya odaklanmamı sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Serhan GÜRKAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecinde bilgi birikimi ve deneyimlerini benimle paylaşan, yorum ve önerileri ile çalışmama önemli katkılar sağlayan değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Yasemin KÖSE’ye, Sayın Prof. Dr. Hasan UYGURTÜRK’e, Sayın Doç. Dr. Hakan VARGÜN’e, Sayın Doç. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ’a, Sayın Doç. Dr. M. Fatih BAYRAMOĞLU’ya, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Meltem Ece ÇOKMUTLU’ya; verdikleri destek ve moral ile çalışmaya büyük katkıları bulunan değerli arkadaşlarım Cihan KARA’ya, Cihan BOSTANCI’ya ve Özcan KAYA’ya teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, tüm eğitim hayatım boyunca anlayış ve desteği ile her zaman yanımda olan ve araştırma süresi boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve bu süreci tamamlamamda büyük katkısı bulunan geniş ailemin tüm üyelerine ve değerli eşim Rukiye KARAKAYA’ya ve oğlum Alparslan KARAKAYA’ya teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZ

Yatırımcıların portföy analizlerine ekonomik faktörlerle birlikte çevresel, sosyal ve yönetişimsel faktörleri dahil ederek karar vermesi, güncel finansal raporlama sistemlerini önemli bir gösterge durumuna getirmiştir. Bu çalışmanın amacı; sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesidir. Bu amaçla, sorumlu yatırımcının karar verme sürecini etkileyecek 6 adet güncel finansal rapor, 5 farklı boyutta ayrı ayrı analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı ve belirlenen kıstaslar göz önünde bulundurularak araştırmanın kapsamı; 2022 yılı itibariyle Türkiye’de aktif olarak aracı kurum hizmeti sunan ve Sermaye Piyasası Kurulu’ndan geniş yetkiye sahip 47 aracı kurum olarak belirlenmiştir. İlgili aracı kurumların tamamı ile iletişime geçilmiş ancak 40 tanesinden geri dönüş sağlanabilmiştir. Yapılan analizde, karar verme sürecinde önceliklerin ölçülmesi, çok kriterli karar verme tekniklerinden biri olan AHP yöntemi kullanarak gerçekleştirilmiştir. Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem dereceleri, işletme stratejisi ve iş modelinin açıklanması kapsamında, finansal performans kapsamında, risk değerlemesi kapsamında, dış çevreye sağlanan katkı kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda güncel finansal raporların hazırlanmalarındaki temel amaçları ile tutarlı bir biçimde yatırımcılar tarafından kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda, araştırma bulgularının tamamının, çalışmanın teorik alt yapısını destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sorumlu Yatırım, Finansal Raporlama, Güncel Finansal Raporlama, Karar Verme.

ABSTRACT

Investors' decision to include environmental, social and governance factors along with economic factors in their portfolio analysis has made current financial reporting systems an important indicator. The aim of this study is to determine the importance of current financial reports in responsible investment decisions. For this purpose, 6 current financial reports, which will affect the decision-making process of the responsible investor, were analyzed separately in 5 different dimensions. Considering the purpose of the study and the determined criteria, the scope of the research has been determined as 47 intermediary institutions that actively offer brokerage services in Turkey and have broad authority from the Capital Markets Board as of 2022. All of the relevant intermediary institutions were contacted, but only 40 of them were responded. In the analysis, the measurement of priorities in the decision-making process was carried out using the AHP method, which is one of the multi-criteria decision-making techniques. The importance of current financial reports in responsible investment decisions has been evaluated regarding the disclosure of business strategy and business model, financial performance, risk assessment, and contribution to the external environment. As a result of the study, it has been understood that the current financial reports are used by investors in a manner consistent with their main purpose in preparation. In this context, it has been seen that all of the research findings support the theoretical background of the study.

Keywords: Responsible Investment, Financial Reporting, Current Financial Reporting, Decision Making.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporların Önem Derecelerinin Belirlenmesi
Tezin Yazarı	Ömer KARAKAYA
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Serhan GÜRKAN
Tezin Derecesi	Doktora
Tezin Tarihi	23/02/2023
Tezin Alanı	İşletme
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	114
Anahtar Kelimeler	Sorumlu Yatırım, Finansal Raporlama, Güncel Finansal Raporlama, Karar Verme.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of theThesis	Determining the Importance Levels of Current Financial Reports in Responsible Investment Decisions
Author of theThesis	Ömer KARAKAYA
Advisor of theThesis	Prof. Dr. Serhan GÜRKAN
Status of theThesis	Ph.D.
Date of theThesis	23/02/2023
Field of theThesis	Business
Place of theThesis	UNIKA / IGP
Total PageNumber	114
Keywords	Responsible Investment, Financial Reporting, Current Financial Reporting, Decision Making.

KISALTMALAR

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AHP** : Analitik Hiyerarşi Prosesi
- AICPA** : The American Institute of Certified Public Accountants - Amerika Yetkili Kamu Muhasebecileri Kurumu
- BİST** : Borsa İstanbul
- CDP** : Karbon Saydamlık Projesi
- CI** : Tutarlılık İndeksi
- CR** : Tutarlılık Oranı
- DJSI** : Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi
- GRI** : Global Reporting Iniviate - Küresel Raporlama Girişimi
- IBEX-35** : Índice Bursátil Español-35
- ICAEW** : Institute of Chartered Accountants in England and Wales - İngiltere ve Galler'deki Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü
- IIRC** : International Integrated Reporting Council -Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi
- IRF** : Entegre Raporlama Çerçevesi
- KOBİ** : Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler
- KYBF** : Kurumsal Yönetim Bilgi Yönetim Formu
- OECD** : Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
- RI** : Ortalama Rassal Tutarlılık
- SEC** : Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
- SPK** : Sermaye Piyasası Kurulu
- TFRS** : Türkiye Finansal Raporlama Standartları
- THY** : Türk Hava Yolları

- TMS** : Türkiye Muhasebe Standartları
- URF** : Kurumsal Yönetim Uyum Raporu Formu
- US GAAP:** Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları
- VRF** : Value Reporting Foundation - Değer Raporlaması Vakfı
- WCSD** : Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu
- XKURY** : Kurumsal Yönetim Endeksi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Sorumlu yatırımcının, yatırım yapacağı hisse senetlerini belirlerken karar vermesine etki etmekte olan ekonomik faktörlerin yanı sıra çevresel, toplumsal ve kurumsal faktörler bulunmaktadır. Güncel finansal raporlar, sorumlu yatırımcının karar vermesini etkileyen faktörlerin analizini finansal raporlama sistemine kazandırmıştır. Araştırmanın konusu; sorumlu yatırım karar sürecinde kullanılacak finansal olmayan raporlar şeklinde belirlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı; sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesidir. Literatürde, sorumlu yatırım kararlarını, güncel finansal raporlarının kullanımı ile analiz etmekte olan başka bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çerçevede çalışmanın, literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışma sorumlu yatırım kavramının önemini vurgulamak noktasında rol üstlenmektedir. Literatürdeki boşluğu doldurmak hedefiyle yapılan araştırmanın akademisyenler ve araştırmacılar açısından referans olma niteliği taşıyacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesine yönelik olan bu çalışma, çok kriterli karar verme tekniklerinden olan analitik hiyerarşi prosesi (AHP) yöntemi tercih edilerek gerçekleştirilmiştir. Veriler ikili görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır.

ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Muhasebe kayıtlarının tutulmasının yasal zorunluluk haline geldiği modern işletmeciliğin ilk yıllarında işletmelerin kapalı sistemler olduğu düşüncesi hakimdi. Genel varsayım işletmelerin hissedarlar başta olmak üzere sadece temel paydaşlar ile etkileşimi olduğu yönündeydi. Bu düşünce yalnızca finansal bilgileri içermekte olan geleneksel finansal raporları ön plana çıkartmıştır. Günümüzde işletmelerin hissedarlar

haricinde topluma ve doğaya da önemli etkilerinin olduğu kabul görmektedir. Buna göre, yalnızca finansal bilgileri içeren finansal raporlamanın içeriğinin ve kapsamının yetersiz olduğu anlaşılarak finansal raporlamanın değiştiği ve geliştiği güncel finansal raporlar kullanılmaktadır. Bu çerçevede, finansal raporlamanın, işletmeler hakkında bilgi sunarken finansal bilgilerin yanı sıra çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim ilkelerine uygunluğu bildirir bir şekilde, sorumlu yatırımcıların karar verme sürecinde ihtiyacı olan bilgiyi sunabilmesi gereklilik haline gelmiştir.

Araştırma problemi, sorumlu yatırım çerçevesinde güncel finansal raporların hangi noktalarda yatırımcılara bilgi sağladığı sorusu üzerine kurgulanmıştır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırma probleminin çözümü amacıyla elde edilecek verinin, sorumlu yatırım kavramına hakim ve aynı zamanda aktif yatırım kararı alan uzmanlardan elde edilmesi önemlidir. Bu kriterlere ek olarak, söz konusu uzmanların finansal olmayan raporlar hakkında yeterli bilgi ve deneyime sahip olması beklenmektedir.

Sorumlu yatırım kavramı giderek yatırımcılar arasında önem kazanan bir konu olsa da bireysel yatırımcıların bu konu hakkındaki tutumlarını tek tek bilmek mümkün olmamaktadır. Dahası, bireysel yatırımcıların finansal olmayan raporlar hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmek oldukça güçtür. Kişisel bilgilerin gizliliği ilkesi gereği bireysel yatırımcıların iletişim bilgilerine ulaşmak da mümkün olmamaktadır. Bireysel yatırımcılar yerine profesyonel olarak yatırım danışmanlığı hizmeti sunan ve belirli yeterliliklere sahip kuruluşların görüşlerini kullanmak, araştırma probleminin çözümü için daha yararlı görülmüştür.

Belirlenen kriterler ve bireysel yatırımcılar ile ilgili kısıtlar göz önünde bulundurularak araştırmanın evreni; 2022 yılı itibariyle Türkiye’de aktif olarak aracı kurum hizmeti sunan ve Sermaye Piyasası Kurulu’ndan geniş yetkiye sahip 47 aracı kurum olarak belirlenmiştir. İlgili aracı kurumların tamamı ile iletişime geçilmiş ancak 40 tanesinden geri dönüş sağlanabilmiştir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Elde edilen bulgular, çalışmanın kısıtları göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Çalışmanın kapsamı Sermaye Piyasası Kurulu'na kayıtlı şirketlerle sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, farklı şirketlerle, farklı sektörlerde, farklı yöntemlerle veya farklı ülkelerin sermaye piyasası üzerine yapılacak benzer çalışmalar, farklı sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu sebeple, çalışmadan elde edilen bulgular, araştırmaya katılmayı kabul eden 40 aracı kurumun görüşleri ve araştırma dönemi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ VE KARAR VERME SÜRECİ

Hayatın birçok safhasında “karar verme” eylemiyle karşı karşıya kalınır. Karar alıcının karar verme neticesinde istenilen sonucu alabilmesi için karar verme sürecinde doğru, tam, zamanlı, ekonomik ve sade bilgiyi elde etmesi gerekmektedir. Bu nedenle, karar alma sürecinde ihtiyaç duyulan bilgiyi bilgi kullanıcılarına sunacak bilgi sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Akgün ve Kılıç, 2013, s.22; Alagöz vd, 2013, s.27). Bu bağlamda, bu bölümde öncelikle bilgi sistemi ve muhasebe bilgi sistemi kavramları incelenecek, sonrasında ise muhasebe bilgi sistemi kullanıcılarına ilişkin bilgilere yer verilip muhasebe bilgi sistemi kullanıcıları açısından karar verme süreci üzerinde durulacaktır.

1.1. Muhasebe Bilgi Sistemi

İnsan, düşünce ve eylemin olduğu her yerde bilgi ihtiyacı oluşmaktadır (Yılmaz vd. 1988, s.39). Bilgi, insanın var olduğu günden bugüne gelişimi hızlandıran bir etken olmuştur. Günümüzde ise işletmeler, ülke ekonomilerinin dünya ekonomileri ile bütünleşmesiyle, diğer bir ifadeyle dünyanın tek bir pazarda entegre olmasıyla, oluşan küresel rekabet ortamında faaliyetlerini sürdürebilmeleri için bilgi üretme ve yönetme konusunda yeni yöntem ve araçlardan yararlanmak zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda, bilginin öneminin artmasıyla birlikte sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru bir geçiş sürecinin başladığı gözükmemektedir. Bu süreç, ekonomik ve sosyal hayatı tüm boyutları ile etkilemiş ve köklü değişimlere neden olmuştur. Bu görüşe göre, ekonomik anlamda; bilgi, güç ile özdeş görülmeye başlanmıştır (Karakaya, 1994, s.16-17). Bu bağlamda, Drucker, “Kapitalist Ötesi Toplum” adlı eserinde (1993, s.18), sanayi toplumunda doğal kaynaklar, emek ve sermayenin temel ekonomik kaynakları oluştururken kapitalist ötesi toplumda (bilgi toplumunda) temel ekonomik kaynağın bilgi olduğunu belirtmiştir. Servet oluşturan esas faaliyetlerin ne sermayenin üretime tahsisi ne de emek olduğunu; bunların her ikisinin de on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllara ait ekonomik teorilerinin kutupları olduğunu söylemiştir. Günümüz dünyasında değerlerin verim ve yenilik ile oluşturulduğunu ifade etmiştir. Hem verimliliği hem de yeniliği meydana getirebilmek için ise bilgiye sahip olunup doğru bir şekilde kullanılabilir olmasının gerektiğini belirtmiştir.

Günümüz dünyasında ekonomik sorunların çözümünde, rekabet gücünde ve ilerlemenin temelinde en stratejik unsur bilgidir. Bilginin bu kadar önemli olmasından dolayı, her işletmenin bilginin elde edilme aşamasından kullanılmasına kadar olan süreci kapsayan bir “bilgi sistemi” oluşturması gerekmektedir (Kaygusuzoğlu ve Ulyol, 2011, s.301). Yapıları giderek daha da karmaşıklaşan günümüz işletmelerini yönetebilmek için ise, her konuda daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Bu ihtiyacı karşılayabilmek adına; finans, üretim, pazarlama, muhasebe, insan kaynakları vb. gibi faaliyet alanlarıyla alakadar “alt bilgi sistemlerinin” kurulması gerekmektedir. Bu alt bilgi sistemleri arasındaki koordinasyonun sağlanarak muhtemel çatışmaların önlenmesi ve maliyet tasarrufunun sağlanabilmesi için de bu alt bilgi sistemlerinin bir üst çatı altında bütünleşik bir yaklaşımla ele alınmasını gerektirmektedir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulacak üst çatı “Yönetim Bilgi Sistemi” olarak adlandırılmaktadır (Dinç ve Abdioğlu, 2009, s.163).

Yönetim bilgi sistemi, çalışanların yardımıyla belli hedeflerin başarılmasını ifade etmekte olan yönetim kavramı, kişiler arası iletilebilen bir unsur olan bilgi kavramı ve ortak bir hedefe göre birlikte hareket etmekte olan ilişkili unsurlar grubunu ifade eden sistem kavramının bir araya gelmesiyle oluşan bir terimdir (Federico, 1985, s.3). Bununla birlikte, yönetim bilgi sistemi teriminin anlaşılmasını sağlamak için bu kavramların tek tek anlamlarına bakmak yetersiz olacaktır. Çünkü sistem yaklaşımına göre, bir sistemin parçaları, bütün hakkında yeterli bilgi vermeyebilir; sistemi bir bütün halinde incelemek gerekmektedir.

Yönetim bilgi sistemleri çeşitli bilim ve uygulama alanları ile alakadar olduğundan bu kavram üzerinde tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla yönetim bilgi sisteminin herkes tarafından kabul edilen bir tanımı yoktur. Bu alanda çalışan her araştırmacı farklı bir tanım yapabilmektedir (Özer ve Kuşlu, 2012, s.392). Bu bağlamda yönetim bilgi sistemi ile ilgili yaklaşımlar iki ana grupta toplanabilir. Bu yaklaşımlardan biri yönetim bilgi sistemini bir “bilgisayar sistemi” olarak görmekte iken diğeri “yönetim kararlarını destekleyen bir sistem” olarak görmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, yönetim bilgi sistemini işlemlerini sağlayan insangücü, elbette bilgilerin elde edilip iletilmesinde elektronik bilgi işlem makinelerini ile birlikte, onlardan önemli ölçüde yardım alarak çalışmaktadır. Bu tartışmaların ışığında yönetim bilgi sistemi, örgütte yürütme, yönetme ve karar işlevlerini desteklemek amacıyla bilgi hazırlamakta olan bütünleşik insan-makine sistemi olarak tanımlanabilir

(Yılmaz vd, 1988, s.42). Daha teknik bir anlatımla ifade edilecek olunursa yönetim bilgi sistemi, bir organizasyonun kararlarının daha etkin ve verimli alınabilmesini sağlayan; organizasyonun tüm kademelerindeki yönetim, planlama ve denetim işlemlerinin en üst seviyede gerçekleşmesine yardımcı olan; organizasyonun içinden ve dışından elde edilen verileri işleyerek enformasyona dönüştüren, depolayan ve ileten insan-makine uyumlu bütünleşik bir sistemdir (Anameriç, 2005, s.28).

Yönetim bilgi sistemleri işletmelerin büyüklüklerine, faaliyet sistemlerine, faaliyet hacimlerine, örgütlenme şekillerine, yönetim anlayışlarına ve içinde buldukları diğer koşullara göre kendilerine uyum sağlayabilecek birçok alt bilgi sistemini geliştirmeleri, kurmaları ve çalışmalarını gerektirmektedir (Yılmaz, 2015, s.1015). Bu alt bilgi sistemlerinin sayısı ve adları işletmeden işletmeye değişkenlik göstermekle birlikte yaygın olan kullanım; bu alt bilgi sistemlerini işletme fonksiyonlarına göre oluşturmaktır (Yılmaz vd, 1988, s.44). Orta ölçekli bir işletmede yönetim bilgi sistemi genel itibarıyla, üretim, pazarlama, insan kaynakları, finans ve muhasebe bilgi sistemlerinden oluşmaktadır. Bu bilgi sistemleri kendi aralarında sürekli olarak bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Bu bilgi alışverişi sayesinde, işletmenin bütün fonksiyonları bütünleşik bir sistem halinde çalışmaktadır (Mizrahi, 2011, s.310). Bu çalışmanın amacı muhasebe bilgi sistemi odaklı olduğundan dolayı buradaki anlatımda sadece muhasebe bilgi sistemi hakkında bilgi verilecektir.

1.1.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Niteliği ve İçeriği

Muhasebe, işletmenin varlıkları ve kaynakları üzerinde değişiklik oluşturan, tamamen veya kısmen maddi nitelikte olan ve para ile ifade edilebilen işlemlere ait anlamlı ve güvenilir bilgileri sağlayacak biçimdeki verilerin ilgili kaynaklardan toplanması, doğruluklarının saptanması, kaydedilmesi, sınıflandırılması ve sonuçların dönemler itibarıyla raporlar halinde sunularak analiz edilip yorumlanması ile uğraşan bir bilim ve bir sanat olarak tanımlanabilir (Yalkın, 2004, s.1-2). Muhasebe bilgisinin temel amacı, muhasebe bilgi sistemi kullanıcılarına karar alma sürecinde kullanılabilir bilgi sağlamaktır. Bilgi sistemlerinin temel amacı ise, işletme ile bilgi kullanıcıları arasındaki iletişimi kolaylaştırmasıdır. Bu çerçevede muhasebe, işletmeler için finansal sonuçları yansıtan bir gösterge olmaktan ziyade işletmedeki karar alma işlevinin tüm

aşamalarına katkı sağlayan bir bilgi sistemi olarak değerlendirilmelidir (Akgün ve Kılıç, 2013, s.22).

Muhasebe bilgi sistemi, parasal değer ifade eden nitelikteki, geçmişe yönelik, tarihi veya ileriye yönelik tahmini verileri bilgi kullanıcılarının beklentilerine uygun bir şekilde bilgiye dönüştürüp raporlayan bir sistemdir (Alagöz vd, 2013, s.30). Diğer bir tanımda, muhasebe bilgi sistemi, işletmelerin bilgi kullanıcılarına, planlama, kontrol ve işletmenin faaliyetlerini sürdürmeleri için gereksinim duyacakları bilgileri sağlamakta olan bir veri işleme sürecidir (Alagöz ve Allahverdi, 2011, s.58). Başka bir tanımda, muhasebe bilgi sistemi, işletme yöneticilerine bilgi sağlamakta olan, işletmenin kaynaklarının oluşumu, bu kaynakların kullanım biçimlerini, tüketilen kaynaklar sonucunda ortaya çıkan artış ve azalışları ve işletmenin mali açıdan durumu hakkında bilgileri üreten, üretmiş olduğu bilgileri ilgili kişi ve kuruluşlara ileten sistemdir (Bekçi ve Ömürbek, 2006, s.98-99).

Literatürde muhasebe bilgi sistemini ifade eden birçok tanım olmakla birlikte, bu tanımlarda ortak olarak ifade edilen, muhasebe bilgi sisteminin, işletme faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirmesi, planlaması ve denetlemesi için gerekli olan bilgileri bilgi kullanıcılarına sunmakta olan bir bilgi sistemi olduğudur (Akgün ve Kılıç, 2013, s.24).

Gelişen ekonomik koşullar, uluslararası ticari ilişkiler, stratejik iş birlikleri, teknolojik faktörler işletme hacmini büyütürken diğer yandan iletişim ve demokratikleşmenin etkisiyle insanların daha çok talepte bulunmaları sosyal dinamizmi artırmaktadır. (Peker, 1988, s.4). Buna göre, gelişen ve değişen çevre koşulları muhasebeden bir yönetim aracı olarak faydalanmayı gerektirmektedir. Muhasebe, günümüzde işletmelerin yönetim bilgi sistemine çok önemli katkılarda bulunan bir bilgi sistemi niteliğindedir (Yücel, 1986, s.20). Tüm bu gelişmelere bağlı olarak işletme yönetimi her geçen gün derinlik kazanmakta ve karmaşıklaşmaktadır. Dolayısıyla başta işletme yöneticileri olmak üzere tüm paydaşların nitelikli bilgi gereksinimleri artmaktadır.

Muhasebe bilgi sistemi, işletmelerde planlama, karar alma ve kontrol işlemlerine yardımcı olmak adına veri toplamakta, toplanan verileri işlemekte, kaydetmekte ve bilgi kullanıcılarına dağıtmaktadır. Daha teknik bir anlatımla ifade edilecek olursa, muhasebe bilgi sistemi bir organizasyonda aşağıda sıralanan üç

temel fonksiyonu sağlamaktadır (Alagöz vd, 2013, s.30; Ceran ve Bezirci, 2011, s.107): bunlardan ilki; işletme faaliyetleri ve işlemleri hakkındaki verileri toplayıp kaydetmektir. İkincisi; bilgi kullanıcılarının ihtiyaçları doğrultusunda planlama, karar verme, uygulama ve kontrol aşamalarında kullanılacak verileri işleyip bilgiye dönüştürmektir. Üçüncüsü ise; bilgi kullanıcılarının istediklerinde doğru ve güvenilir bilgilere ulaşabilmesi ve bunun sürdürülebilir olması adına verilerin hazırlanmasından raporların sunulmasına kadar olan tüm süreçlerde gerekli olan kontrollerin yapılmasıdır.

Muhasebe bilgi sisteminin temel fonksiyonlarına ek olarak ifade edilebilecek fonksiyonları şu şekilde sıralanabilir (Alagöz vd, 2013, s.30): işletmelerin faaliyetleri hakkındaki verileri etkin ve etkili olarak toplayıp işleme koymak, karar verme sürecinde sağlıklı ve kullanılabilir bilginin sağlanmasında işletmeye katkı sağlamak, işletme içerisindeki temel sayısal bilgilerin sağlanmasında kaynak teşkil etmek. Bununla birlikte karar alma sürecinde karlılık kavramının öne çıkmasını ve anlaşılmasını sağlamaktadır.

1.1.2. Muhasebe Bilgi Sistemi Alt Sistemleri

Muhasebe bilgi sisteminde işlem aşamalarına geçilmeden önce veriler toplanıp doğrulukları saptanmaktadır. Yapılan bu saptama işlemi, muhasebenin “*belge sistemi*” olarak görev yaptığı aşamadır. Muhasebe bilgi sistemi, kullanıcılarına bilgi yığını sunmak yerine kullanılabilir bilgi sunmak amacıyla saptamış olduğu verileri, aynı özelliğe sahip olanları aynı çatı altında toplu olarak gösterir. Yapılan bu sınıflandırma işlemi, muhasebenin “*hesap sistemi*” olarak görev yaptığı aşamasıdır. Sınıflandırılmış olunan veriler sistemli ve düzenli bir şekilde kayıt altına alınarak işletmenin sahip olduğu varlıklar ve bu varlıkların kaynaklarının, hangi işletme faaliyetleri ile ne şekilde kullanıldıkları belirtilir. Yapılan bu kayıt işlemi, muhasebenin “*defter sistemi*” olarak görev yaptığı aşamadır. Muhasebe bilgi sisteminde üretilmiş olunan işletmeye ait bilgiler, muhasebe bilgi sistemi kullanıcılarına fayda sağlayabilmesi için raporlar halinde sunulur. Hazırlanan bu raporlarda, raporların hazırlanmış olduğu tarihteki işletmenin finansal durumu ve bu duruma ne şekilde gelmiş olduğunu göstermekte olan bilgiler yer alır. Yapılan bu raporlama işlemi, muhasebenin “*rapor sistemi*” olarak görev yaptığı aşamadır (Sevilengül, 2011, s.4; Yalkın, 2004, s.2).

Muhasebe bilgi sisteminin ilk dört işlem aşaması olan; saptama, sınıflandırma kaydetme ve raporlama “*muhasebenin defter tutma görevi*” ya da “*muhasabe verilerinin meydana getirilmesi süreci*” olarak ifade edilebilir. Ancak muhasebe bilgi sistemi kavramı, muhasebe verilerinin meydana getirilmesinden ya da defter tutmaktan daha geniş bir kavramı kapsar. İşletmenin mevcut durumunun belirlenmesi ve muhasebe bilgi kullanıcılarının geleceğe yönelik kararlar alabilmesi için raporlanan bilgiler analiz edilip yorumlanır. Bu sayede, muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgiler finansal kararlara esas oluşturmaktadırlar. Bu çerçevede, muhasebe bilgi sistemi “*finansal kararlar dili*” olarak adlandırılabilir ve muhasebe bir “karar sistemi” olarak değerlendirilebilir (Sevilengül, 2011, s.5-6; Yalkın, 2004, s.2; Saban vd., 2018, s.8).

Tablo 1. Muhasebenin Tanımında Geçen Unsurların Sistematik Analizi

Unsurlar	Sistemler
Saptama	Belge Sistemi
Sınıflandırma	Hesap Sistemi
Kaydetme	Defter Sistemi
Raporlama	Rapor Sistemi
Analiz ve Yorumlama	Karar Sistemi

Bu çerçevede muhasebeyi, “*finansal, ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsal verilerin ölçülmesi ve gelecekle ilgili beklentilerle beraber paydaşlarla iletişimi*” şeklinde tanımlamak mümkündür (Üstün, 1992. s.5). Çünkü muhasebe, bir işletmenin kaynaklarının oluşumunu, bu kaynakları kullanma şeklini ve işletmenin kaynaklarını kullanması sonucu meydana gelen değişiklikleri ve işletmenin finansal durumunu açıklayan bilgileri üreten bir bilgi sistemidir (Sevilengül, 2011, s.7-16).

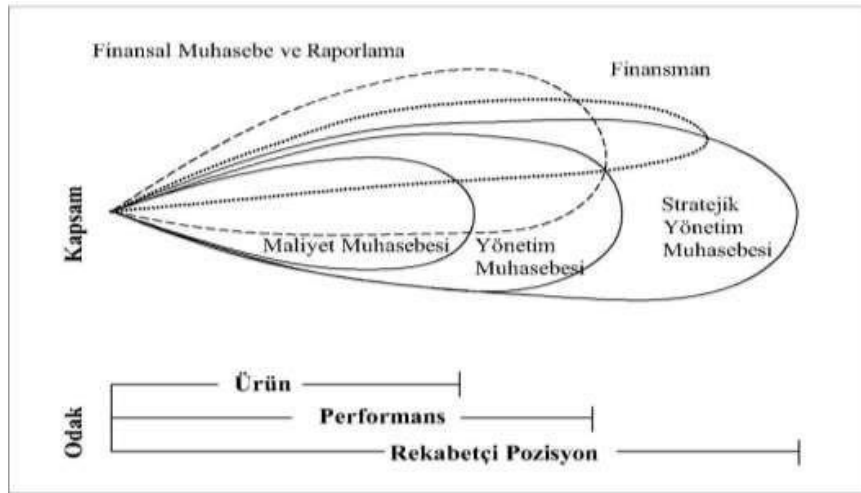
Finansal muhasebe, muhasebenin temel kavramlarından “para ile ölçülme kavramı” dışına çıkmaksızın işlemlerini gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda, finansal muhasebe uygulamaları kapsamında gerçekleştirilecek işlemlerde asıl önemli olan verilerin para birimi ile ölçülebilmesidir (Sevilengül, 2011, s.12-19).

Maliyet ve yönetim muhasebesi ise, muhasebenin etkin bir iletişim aracı olmasını sağlamaya çalışırken yasal kurallara ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun hareket etmenin ötesinde hareket alanı oluşturmuştur. Güncel gelişmelere göre, muhasebenin etkin bir iletişim aracı olmasını sağlamak amacıyla;

yasaları ve ilkeleri, güncel ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsalkoşullar altında yeniden yorumlayabilir veya bu yasaların ve ilkelerin bir kısmına da uymadan işlem yapabilir (Peker, 1988, s.14).

Bu çerçevede, para birimi ile ölçülemeyen, finansal olmayan verilerin işlenmesi, muhasebe bilgi sisteminde finansal muhasebe uygulamaları kapsamında değil maliyet ve yönetim muhasebesi uygulamaları kapsamında değerlendirilmelidir.

Finansal muhasebe ile maliyet ve yönetim muhasebesi arasındaki bu farklılık, birbirinden farklı bilgi sistemlerinin var olduğunu izah etmekten ziyade; muhasebe bilgi sisteminin kullanıcılarına fayda sağlaması açısından birbirini tamamlayan bağlantı noktalarını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, finansal muhasebe ile maliyet ve yönetim muhasebesi ayrı ayrı bilgi toplayan, bunları ayrı ayrı raporlayan bağımsız sistemler değil; muhasebe bilgi sistemi içerisinde bütünleşik faaliyet gösteren, muhasebe bilgi sisteminin alt sistemleridir (Büyükmirza, 2017, s.19-26).

Kaynak: Whiteley,1994, s.2.

Şekil 1. Stratejik Yönetim Muhasebesinin Ortaya Çıkışı

Günümüzde muhasebe bilgi sisteminden beklentiler artmıştır (Hacırüstemoğlu ve Şakrak, 2002, s.6-7). Küresel rekabet ortamında yaşanan sürekli değişim ve dönüşümler muhasebe bilgi sisteminden beklentilerin artmasını sağlamakla birlikte muhasebe bilgi sisteminin karar verme sürecinde ve işletme adına değer oluşturma sürecinde değerini artırma fırsatı bulmuştur (Russel vd., 1999, s.39-44). Bu bağlamda, muhasebe bilgi sistemi, kendisine sunulan fırsatı en etkin şekilde değerlendirmekte ve kendisini yeniden yapılandırmaktadır (Peker, 1988, s.7).

Muhasebe bilgi sistemi, yeniden yapılanan şekliyle, işletme stratejisini desteklemekte olan ve işletmeye değer kazandıran bir sistem haline gelmiştir. Bu çerçevede, yeniden yapılandırılmış bir muhasebe bilgi sisteminde; muhasebe uzmanları, finansal tablo hazırlayıcısı olma rolünden büyük ölçüde uzaklaşarak, karar destekleyici uzman rolünü üstlenmektedirler.

1.1.3. Muhasebe Bilgi Sistemi Geliştirme İlkeleri

Muhasebe bilgi sistemi, rekabetçi ve dinamik ortama uyum sağlayamaması sonucu işletmeye çağın gereksinimlerine uygun nitelikte ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsal bilgileri sağlamakta güçlükler yaşayabilmektedir. Bu durumda işletme, varlığını sürdürülebilir kılacak karar alma kabiliyetinden yoksun kalabilmektedir. Bu bağlamda, değişen ve gelişen güncel ekonomik durumda, muhasebe bilgi sisteminin kendisini geliştirmesi gerekmektedir.

İşletmelerde muhasebe bilgi sisteminin oluşturulması veya yeniden yapılandırılması aşamalarında göz önünde bulundurulması gereken bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler muhasebe bilgi sisteminin kuruluş ve geliştirme ilkeleri olarak da ifade edilmektedir. Bu ilkeler muhasebe bilgi üretim sürecinin tam olarak sağlanması noktasında önem arz etmektedirler. Bu doğrultuda, muhasebe bilgi sisteminin oluşturulması bu ilkeler çerçevesinde sağlanmalıdır (Karacaer ve İbrahimoğlu, 2003, s.215).

Uygun Maliyet İlkesi: Muhasebe bilgi sisteminin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde fayda maliyet analizi göz önünde bulundurularak hareket edilmelidir (Dinç ve Abdioğlu, 2009, s.165). Buna göre, bilgiye sahip olmak için katlanılan fedakârlık, bilginin sağlayacağı faydadan daha fazla olmamalıdır. Bu çerçevede, muhasebe bilgi sisteminin bilgi kullanıcılarına sağlayacağı bilgilerin en uygun maliyetle üretilmesi gerekir. Bu ilke muhasebe bilgi sistemi geliştirme ilkeleri içinde yüksek derecede öneme sahiptir. Bu bağlamda önemli olan; işletmenin bilgi ihtiyacını karşılayabilecek yeterlilikteki sistemi, en az maliyetle kurabilmektir.

Raporlama İlkesi: Muhasebe bilgi sistemi, bireyin davranışlarını ve kararlarını etkileyecek bilgilerin bir araya gelmesi ile meydana gelmektedir. Bu nedenle muhasebe bilgi sistemi tarafından hazırlanan raporların, üçüncü kişilerin açık ve net

olarak anlayacakları biçimde hazırlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, muhasebe bilgi sisteminin açık ve anlaşılır olmasıyla sistemin çalışmasından sorumlu kişiler işlerini daha rahat takip edeceklerdir (Sürmeli, 1996, s.61). Bu görüşe göre, muhasebe bilgi sisteminin açık ve anlaşılır olması tüm muhasebe bilgi kullanıcıları açısından sağlıklı kararlar alabilmeleri adına büyük önem taşımaktadır (Karacaer ve İbrahimoglu, 2003, s.216). Muhasebe bilgi sisteminde meydana gelen bilgilerin karar aracı olarak kullanılabilir nitelikte olması ya da alınan kararların tümünü değiştirebilecek nitelikte olması ise, geri bildirim sisteminin varlığına bağlıdır. Muhasebe bilgi sisteminde raporun amacı, gerçekleşen mali nitelikteki olayları izleyip nihayete erdirmektir (Karacaer ve İbrahimoglu, 2003, s.216).

İnsan Etkeni İlkesi: Muhasebe bilgi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlayacak olanlar, muhasebe bilgi sisteminde sorumlu olarak görev yapan insanlardır. Bu insanlar muhasebe bilgi sisteminin sosyal yapısını oluşturmaktadır. Farklı bilgi ve yetki düzeyindeki farklı özelliklere sahip bu insanların, işletmenin amaçları doğrultusunda oluşturulmuş belirli temellere dayanmakta olan bir düzenin parçası olarak hareket etme bilinciyle, çalışmaları gerekir. Diğer bir ifadeyle, sistemi kullanan insanın, sistemi benimseyip kendisini sistemin bir parçası olarak görerek sistemdeki diğer insanlarla uyum içerisinde çalışacak tutum içerisinde davranışlar sergileyerek çalışması gerekmektedir (Sürmeli, 1996, s.59). Muhasebe bilgi sisteminde sorumlu olarak görev yapan insanların çalışmalarında bu şekilde hareket etmesiyle muhasebe bilgi sistemi etkili olarak işleyebilir ve gerektiği durumlarda kendini güncel koşullar altında geliştirebilir.

Örgüt Yapısı İlkesi: Muhasebe bilgi sisteminin daha etkin ve verimli olmasını ve gerektiği durumlarda güncel koşullara göre gelişebilir durumda olmasını isteyen işletmeler, iyi yapılandırılmış bir örgüt yapısı meydana getirmelidirler. Buna göre, yetki ve sorumlulukları iyi belirlenmiş bir örgüt yapısı ile bilgi akışının sağlıklı bir şekilde işler olması sağlanır (Karacaer ve İbrahimoglu, 2003, s.216). Bu bağlamda, örgüt yapısının tam olarak tanımlanmasıyla karar mercileri, kontrol noktaları ve çalışma alanları doğru bir şekilde belirlenebilir. Bu görüşe göre, muhasebe bilgi sistemi, kurumsallaşmış işletmelerde daha etkili bir şekilde çalışmaktadır. Çünkü kurumsallaşmış işletmelerin faaliyetlerindeki yetki ve sınırları önceden belirlenmiştir (Canbolat, 2006, s.62).

Esnek Olma İlkesi: İşletmeler dinamik ve açık sistemlerdir. Bu sebeple, işletmeler iç ve dış etkenlerden sürekli olarak etkilenmektedirler. Muhasebe bilgi sistemi de işletmenin gelişimine ve sürekliliğine bağlı olarak, işletme dinamiğini sağlayacak ve geliştirecek bilgileri üretebilmelidir. Bu bağlamda muhasebe bilgi sistemi işletmenin yeni bilgi ve kontrol ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, esnek olması ile mümkündür. Buna göre esnek bir sistem, değişiklikler karşısında yeni baştan düzenlemeler yapılmasına gerek kalmadan, yeni ihtiyaçlara sadece yeni bir takım ek düzenlemelerle cevap verebilen sistemlerdir (Sürmeli, 1996, s.60). Muhasebe bilgi sistemi, esnek bir yapıda olması sayesinde, ekonomik faktörlerin yanı sıra çevresel, toplumsal ve kurumsal faktörlere de uyum sağlayabilen bir yapıya kavuşur. Bu sayede, muhasebe bilgi sistemi, stratejik öneme sahip kararların alınmasına ve stratejik planların yapılmasına yarayacak bilgileri sağlamakta etkili rol oynar (Daft, 1994, s.479).

Açık ve Anlaşılır Olma İlkesi: Muhasebe bilgi sisteminin kullanıcıları ve uygulayıcıları tarafından kolaylıklar izlenebilmesi, sistemin açık ve anlaşılabilir bir şekilde oluşturulup ifade edilmesiyle sağlanabilir. Bu bağlamda, muhasebe bilgi sistemini oluşturan tüm unsurların tüm ilgililerin anlayacağı şekilde tanımlanması gerekmektedir (Çidem, 2013, s.33). Bu bağlamda, muhasebe bilgi sisteminin açık ve anlaşılabilir olmasının sağlanmasıyla sistemin çalışmasından sorumlu insanların ve sistemden bilgi sağlayanların sistemi daha kolay takip etmeleri sağlanmış olacaktır (Sürmeli, 1996, s.61).

Veri Biriktirme ve Süreçleme İlkesi: Muhasebe bilgi sisteminin bilgileri, kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılarken anlamlı, zamanlı ve ilgili sonuçlar üretebilmelidir. Muhasebe bilgi sisteminde veriler ve bilgiler girdi-işlem-çıkış akışıyla işlem görürler. Bu doğrultuda, girdi olarak: işletmenin varlıkları ve kaynakları üzerinde değişiklik oluşturan, tamamen veya kısmen maddi nitelikte olan ve para ile ifade edilebilen işlemlere ait anlamlı ve güvenilir bilgileri sağlayacak biçimdeki verilerin ilgili kaynaklardan toplanması, doğruluklarının saptanması, kaydedilmesi, işlem olarak: bu verilerin sınıflandırılması ve çıkış olarak: bu verilerin sonuçlarının dönemler itibarıyla raporlar halinde sunularak analiz edilip yorumlanması ifade edilebilir. Bu bağlamda, bir sistemde doğru çıktıları elde etmenin ilk koşulunun doğru ve yeterli girdilerin sistem sürecine dahil olmasından hareketle; muhasebe bilgi sisteminde üretilecek bilgilerin anlamlı olmasının ve zamanında ulaşılabilir olmasının

ön koşulu; girdi olarak kullanılacak verilerin doğru ve yeterli olmasıdır (Çidem, 2013,s.34).

1.2. Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanıcıları

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren ekonomik, sosyal ve kültürel alanda yaşanmakta olan değişim ve dönüşümler işletmecilik alanında da etkili olmuş, siyasi sınırlar önemini yitirmiş, yeryüzü üzerinde hayatını devam ettiren bireyler, toplumlar ve işletmeler küresel bir toplumun parçası haline gelmişlerdir (Erdoğan ve Saban, 2010, s.527-528). Bu bağlamda, küresel toplumun parçası olan işletmeler yalnızca ekonomik çıkar amaçlı değil; sosyal, çevresel ve kurumsal anlamda da duyarlı olarak hareket etmek zorundadırlar. Diğer bir deyişle, yeryüzünde hayatta kalmak isteyen işletmelerin çevreleri ile uyumlu tutum ve davranış içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, işletmeler çevre unsurlarının beklentileriyle kendi amaç ve uygulamalarını uyumlu hale getirmelidirler (Erdamar,1982, s.11). Bu çerçevede, muhasebe bilgi sistemi kullanıcılarına ve bu bilgi kullanıcıların muhasebe bilgi sisteminden beklentilerine değinmek, bu çalışma için yerinde bir tercih olacaktır.

Muhasebe bilgi sistemi, üretmiş olduğu geçerli, güvenilir, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir bilgileri aşağıda sıralanan muhasebe bilgi sistemi kullanıcılarına sunmaktadır.

Yatırımcılar: İşletmeye sermaye koyma yoluyla yatırımda bulunanlar ve bunların finansal danışmanları yatırımlarından elde edebilecekleri getirileri ve yatırımlarının karşılaşılabileceği riskleri analiz etmek isteler. Bu bağlamda yatırımcılar ve bunların finansal danışmanları, hisse senedi, tahvil ve benzeri türev ürünler hakkında satın alma zamanı, elde tutma süresi ve satma zamanı kararları için muhasebe bilgi sisteminden elde edecekleri bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu doğrultuda temel finansal tablo verileri, yatırımcıların bilgi ihtiyacını sağlamada önemli düzeyde katkı sağlamaktadır (Sevilengül, 2011, s.4; Yalkın, 2004, s.7). Bununla birlikte finansal olmayan raporların da yatırımcılara karar alırken fayda sağladığı düşünülmektedir. Yatırımcılara sağlanan bu faydanın önem derecelerinin belirlenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Yöneticiler: İşletme yönetiminden sorumlu olanlar, işletme için yapmış

oldukları faaliyetlerin sonucunda işletmenin ulaşılmış olduğu durumu analiz etmek bununla birlikte planlar yapıp karar almak için muhasebe bilgi sisteminin üretmiş olduğu bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu doğrultuda, işletme faaliyetlerinin planlanması ve gerçekleşen sonuçların analizi ve performans değerlendirmelerinde işletme yöneticileri muhasebe bilgi sisteminden sağlayacakları bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar (Saban vd., 2018, s.8).

Çalışanlar: Çalışanlar ve sendikalar, işyerinin kar edip etmeyişiyle ve elde edilen karın istikrarıyla, ücretlerin ve diğer mali hakların işletme tarafından ödenebilir durumda olunması ve bu durumun süreklilik arz edebilmesini değerlendirebilmek için muhasebe bilgi sisteminden sağlayacakları bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar (Sevilengül, 2011, s.4). Çalışanlar muhasebe bilgi sisteminden elde ettikleri bilgilerden faydalanarak işletmelerdeki gelişmelerin olumlu bir seyir izlediği bilgisine sahip olurlarsa; geleceğe güvenle bakarak çalışırlar. Bu şekilde çalışanlara sahip işletmelerin sürekliliğini ve etkililiğini koruması daha kolay olacaktır.

Kredi Sağlayanlar: İşletmenin kredi talep etmiş olduğu mali kuruluşlar ve işletmenin kredi ile mal veya hizmet satın almak istediği satıcılar, işletmeye verecekleri veya vermiş oldukları kredi, borç ve faizleri zamanında işletmeden tahsil edip edemeyeceklerinden emin olmak isterler. Bu noktada işletmeye borç verenler muhasebe bilgi sisteminden elde edecekleri bilgiye ihtiyaç duyarlar (Saban vd., 2018, s.8). Bu bağlamda, kredi sağlayanlar, işletmelerin; borç ödeme gücüne, karlılık durumuna, yatırım politikalarına, taahhüt ve yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz yerine getirebilmelerine bakmaktadırlar. Kredi sağlayanların bu konulardaki beklentileri ile işletmelerin tutum ve davranışları uyumlu olması gerekmektedir.

Devlet: Kamu harcamalarının finansmanında devletin önemli kaynaklarından birisi de işletmelerin kazançlarından sağlanacak vergilerdir. İşletme kazançları üzerinden sağlıklı bir şekilde vergi alınabilmesi, işletmenin gelir ve giderlerinin düzgün bir şekilde hesaplanıp kayıt altına alınmış olmasını gerektirir. Bu noktada oluşmuş olan hata ve hileler devletin gelirinin azalmasına neden olmaktadır. Bu sebeple devlet, denetim elemanları ve diğer araçlarla bu hesaplamaları sıkı bir şekilde inceler. Bu çerçevede, devlet bu incelemelerinde muhasebe bilgi sisteminden elde edeceği bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte devlet, ekonomi politikalarını belirlemek amacıyla ve ekonomi ile alakalı mikro ve makro ölçekli analizler

yapacaklarında da muhasebe bilgi sisteminden elde edecekleri bilgiye ihtiyaç duyabilmektedirler (Saban vd., 2018, s.9; Yalkın, 2004, s.8).

Toplum: İşletmeler faaliyetlerini sürdürürlerken, içinde buldukları sektördeki durumlarının analizini ve hatta genel ekonomik koşullara göre işletmenin analizini yaparak; işletmenin hayatta kalıp kalamayacağını, kar elde edip edemeyeceğini, ne kadar kar elde edebileceğini, edilecek karın sürdürülüp sürdürülemeyeceğini sorgulamaktadır. Bu noktada, bir toplumu meydana getiren insanlar da tıpkı işletmelerde olduğu gibi, o toplumun gelecekte durumu hakkında bilgi sahibi olmak isterler. İşletmeler içinde bulunmuş oldukları toplumu etkilemekte; buldukları bölgede istihdam oluşturmakta veya o bölgede üretilen mal ve hizmetlerin ciddi bir alıcısı konumunda olabilmektedirler. Bununla birlikte, işletmeler, içinde buldukları toplumu sadece ekonomik anlamda etkilemez çevresel ve sosyal anlamda da etkilerler. Bu sebeple, o bölgede yaşayan toplumun geleceği, refahı, istikrarlı ve sağlıklı gelişmesi o bölgedeki işletmenin faaliyetlerin sürekliliğine, karlılığına, kurumsal bir yapıyla hareket etme düzeyine, sosyal ve çevresel duyarlı tutum ve davranış içerisinde olup olmadığına bağlı olabilmektedir. Dolayısıyla, toplum, işletmeler hakkında bilgi edinme ihtiyacı duyabilmektedir. Bu çerçevede, toplumun ihtiyaç duyduğu bilgiyi büyük ölçüde muhasebe bilgi sistemi karşılamaktadır (Yalkın, 2004, s.8; Sevilengül, 2011, s.5). Bu bağlamda ihtiyaç duyulan bilginin topluma sağlanmasında yalnızca geleneksel finansal raporlar yeterli olmayacak güncel finansal raporlara da başvurulması gerekecektir.

1.3. Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanıcıları Açısından Karar Verme Süreci

Bu bölümde öncelikle karar verme kavramına ilişkin bilgilere yer verildikten sonra muhasebe bilgi sisteminin karar verme sürecindeki rolü üzerinde durulmaktadır.

1.3.1. Karar Verme Kavramı

Muhasebe bilgi sistemi kullanıcıları açısından sadece bilgi edinmek yeterli değildir. Elde edilen bilginin karar vermeye yönlendirici yapıda olması gerekmektedir. Bilgi üretip sunmak önemlidir; ancak daha önemli olan, üretilen bilgi sayesinde karar

verebilmektir. Karar vermekten daha önemli olan ise, etkili karar verebilmektir. Etkili bir karardan bahsedebilmek için alınacak kararın; etkin, verimli ve tutumlu olması gerekmektedir. Bu bağlamda, karar almada etkinlik; karar vericinin doğru kararı vermesini, verimlilik; verilen kararın fiilen gerçekleşme düzeyini, tutumluluk ise; verilen kararın uygun zamanda ve makul maliyette gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda, muhasebe bilgi sistemi kullanıcılarının bilgi edinmeleriyle birlikte etkili karar verebilmeleri de sağlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda, karar verme kavramı bilimsel temelde incelenecektir.

1.3.1.1. Karar Vermenin Tanımı ve Önemi

Karar verme, belirli bir amaca ulaşmak için, var olan alternatifler arasından birisinin seçilmesi işlemidir. Bu noktada, karar verme kavramında üç faktör söz konusu olmaktadır (Can vd, 2001, s.207). Bunlardan birincisi, karar verme kavramından bahsedildiğinde karar alternatiflerinin bulunması gerektiği ve bu alternatifler arasından bir tercihte bulunulması gerektiğidir (Bedeian ve Glueck, 1983, s.250). Bu görüşe göre, tercih edilme yapılmadan ya da karar alternatifleri bulunmadan karar verme kavramından söz edilemez. İkinci faktör ise, kararın rasyonel süreçleri barındırmasıdır (Lucas, 1982, s.25-26).

Bu rasyonel süreçlerden ilki, karar verme sürecinde, çeşitli alternatif hareket planlarından birisinin seçilmesi noktasında, mevcut kaynakların mümkün olduğu kadar az harcanıp en fazla değeri sağlayacak olan seçeneğin tercih edilme gayretidir (Erdamar, 1892, s.17). Bununla birlikte, sadece ekonomik davranış sergilemek yeterli olmamakta, alınacak uygun karar belirlenirken risk derecesi ve zamanlama ölçekleri de göz önünde bulundurulmaktadır. Buna göre, her karar seçeneğinin sunduğu beklenen kazançları ile birlikte oluşturabileceği muhtemel kayıpları da beraber değerlendirilir. Buna ek olarak, değerlendirilen zaman ölçeğine göre ise, alınacak kararın zaman kısıtı ve muhtemel etki süresi gözden geçirilir. Buna göre, kararın alınacağı doğru zaman tespit edilir (Drucker, 1994, s.370-395).

Diğer rasyonel süreç ise, karar verme, geleceğe ilişkin bir kavram olduğundan dolayı, ileride gerçekleşecek olan karar alternatifleri hakkında hiçbir zaman tam bilgiye sahip olmamız mümkün olmayacaktır. O halde, karar verme işleminde elde edilebilecek en iyi bilgilerle mümkün olan en rasyonel tercihi yapma gayretidir. Bu

çerçevede, karar verme işleminde mümkün olan en rasyonel kararın, geleceğe ilişkin kısıtlı bilgilerin en iyisiyle, alınmasına kısıtlı rasyonellik denilmektedir (Üçok, 1993, s.50-75). Karar verme kavramına ilişkin üçüncü faktör ise, kararın bir amaca yönelik olmasıdır. Eğer amaç yoksa karardan bahsetmek de yersiz olacaktır.

1.3.1.2. Karar Verme Süreci

Belirli bir sonuca ulaştıran eylemlerin bütünü süreç olarak adlandırılabilir. Bu doğrultuda, karar verme işleminde de böyle bir süreç söz konusudur. Buna göre, karşı kaşıya kalınan sorunları çözmek adına, karar vermek amacıyla yapılan çeşitli eylemler, karar verme sürecini oluşturmaktadırlar (Karalar ve Özkul, 1996, s.18).

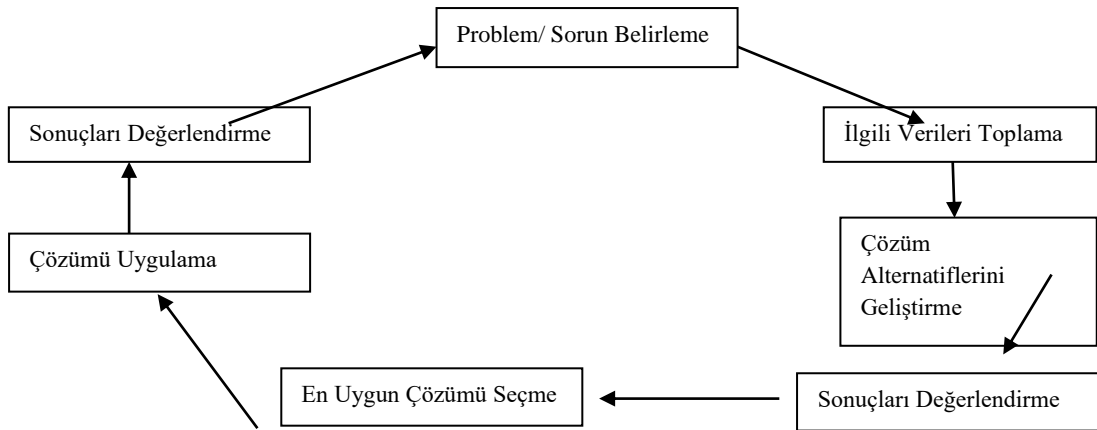
Karar verme işlemi, farklı sonuçlar doğurma potansiyeline sahip çeşitli alternatifler arasından tercih yapmayı gerektiren bir işlem olduğundan dolayı, fizyolojik ve psikolojik olmak üzere eşzamanlı işleyen iki süreçten oluşmaktadır. O halde, karar verme işlemini gerçekleştirecek kişinin zihinsel olarak yeterli ölçüde bilgiye ve kabiliyete sahip olması gerekmektedir. Çünkü, zihinsel yönden karar verme süreci, iradi bir gayreti gerektirir. Alınacak kararın zorluk ve karmaşıklık derecesine göre bu gayret, her bireyin her zaman göze alamayacağı seviyeye ulaşabilir (Tosun, 1992, s.312). Bu nedenle, zihinsel olarak yeterli ölçüde bilgi ve kabiliyete sahip olan karar vericinin, sağlıklı karar verebilmesi için öncelikle zihinsel(psikolojik) sağlık durumunun buna elverişli durumda olması gerekmektedir. Bu çerçevede, karar verme süreci, karşı kaşıya kalınan sorunları çözmek adına, fizyolojik ve psikolojik olmak üzere eşzamanlı işleyen iki süreçten sonra, mutlaka bir eylemde bulunmayı gerektirir ve bunun adına da “karar” denilmektedir (Drucker, 1977, s.279).

Fiziksel yönü ile karar verme süreci, karar verme işlemine yardımcı olacak verilerin toplanması, bu verilerin işlenerek bilgiye dönüştürülmesi, kararın uygulanması vb. gibi süreçlerden oluşurken; zihinsel yönü ile karar verme süreci ise fiziksel karar verme sürecinin her anında yapılmakta olunan zihinsel çabaların tümüdür. Bu doğrultuda, karar verme sürecini oluşturmakta olan işlemlerin esas olarak tamamının zihinsel çabalardan ibaret olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Hoch ve Schkade, 1996, s.51-52).

Genel kabul görmüş, evrensel olarak nitelendirilebilecek bir karar verme sürecinden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü karar türüne, yönetim tarzına, karar vericinin şahsi fikirlerine, işin yapısına ve çevre koşullarına göre, birbirinden farklılık arz etmekte olan, karar verme süreci tanımları yapılmaktadır. Bu görüşe göre, karar verme sürecine ilişkin birçok araştırmacı özünde benzerlik gösterip detayında farklılık göstermekte olan birçok tanımda bulunmuşlardır (İzci, 2014, s.191).

Karşılaşılan bir soruna çözüm üretmek amacıyla oluşturulmuş karar verme sürecini, çeşitli aşamalara ayırarak incelemek anlamlı olacaktır. Karar verme sürecinin aşamalarını en yalın şekliyle; alternatiflerin belirlenmesi, alternatiflerin değerlendirilmesi ve alternatif seçimi olarak ifade etmek mümkündür (Bedeian ve Glueck, 1983, s.255). Daha ayrıntılı olarak inceleyecek olursak, karar verme sürecini birbirini izlemekte olan yedi aşamada inceleyebiliriz (Coole, 1993, s.123):

1. Problemin belirlenmesi,
2. İlgili verilerin toplanması ve bilgilerin derlenmesi,
3. Çözüm alternatiflerinin geliştirilmesi,
4. Alternatiflerin sonuçlarının belirlenmesi,
5. En uygun çözüm alternatifinin seçilmesi,
6. Seçilen çözümün uygulanması,
7. Uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi.

Kaynak: Coole, 1993, s. 123

Şekil 2. Karar Verme Sürecinin Aşamaları

Karar verme süreci, yukarıda belirtilen aşamaların tamamlanıp kararın uygulanmasının ardından, uygulanma sırasında elde edilen sonuçların alınan kararlarla ulaşılmak istenen amaca uygunluğunun saptanmasını da içerdiğinden dolayı dairesel bir yapı içerisinde işlerlik göstermektedir. Daha teknik bir anlatımla ifade edilecek olunursa, karar verme süreci, mantıki bir silsile içerisinde gelişmekte olan tekrarlı bir süreçten oluşmaktadır (Lucey, 1991, s.172).

1.3.1.3. KararVerme Türleri

Karar verme işlemi tüm bilgi kullanıcılarını doğrudan etkileyen bir niteliğe sahip olduğundan karar verme işleminde etkinliğin sağlanması gerekmektedir. Alınacak kararlar, işletmenin organizasyonel misyonuna, vizyonuna, amaçlarına, hedeflerine ve stratejilerine uyum sağlar nitelikte olmalıdır (Karabulut, 2005, s.247). Bununla birlikte alınacak kararların, masrafları en düşük düzeyde tutabilecek, zamanında alınmış, imkanlar çerçevesinde gerçekçi ve hemen uygulamaya geçirilerek sonuç alınabilecek nitelikte olması beklenir (Eren, 2009, s.201-202). Bu amaç doğrultusunda karar vermede etkinliğin sağlanabilmesi için kararların yapısını daha yakından incelemek yerinde olacaktır.

Kararlar çok çeşitli temellere göre sınıflandırılabilir (Gürüz ve Gürel, 2009, s.320-353). Bununla birlikte, kararların sınıflandırılmasında literatürde ortak bir görüş ve kavram birliği bulunmamaktadır. Karar verme türleri bu çalışmanın amacına uygun olacak şekilde, karar ortamlarına göre incelenecektir. Buradaki anlatımda “karar ortamları” ifadesiyle, alınacak karara ilişkin sahip olunan bilgi düzeyi belirtilmektedir.

Karar alma sürecinin daha iyi analiz edilip kararın etkinliğinin artırılmasını sağlamak amacıyla kararın alındığı ortam doğru tespit edilmeli ve gerekmesi halinde karar ortamının iyileştirilmesi için gayret sarf edilmelidir (Tekin, 1999, s.29-30).

Alınacak kararlarla ilgili sahip olunan bilgi miktarına göre karar türleri; belirlilik, risk ve belirsizlik şartlarında incelenebilir (Tütek ve Gümüšoğlu, 2000, s.65). Belirlilik altında karar alma davranışı klasik ekonomik teorinin karar yaklaşımı davranışıdır. Bu yaklaşıma göre, tam bilgi varsayımı kabul edilmektedir. Buna göre, rasyonel karar alıcı, önüne çıkacak tüm seçeneklerin listesine sahiptir ve bu seçenekler sabit olup değişkenlik göstermez. Bu doğrultuda, alınacak kararların bilgi derecesine göre belirlilik şartlarında alındığı savunulur (Akat vd., 2002, s.71-93). Ancak, alınacak

kararlar hakkında gerçek hayatta bu varsayımların sağlanabildiği çok nadir bir durumdur (Torunlar, 2018, s.32-43).

Alınacak kararlar hakkında, geçmişte ve bugün sahip olduğumuz bilgilerle çıkarım yapmanın tam olarak doğru bir yaklaşım olmayacağını 17. ve 18. yüzyıllarda klasik iktisatçılardan A.Smith, Cantillon ve Condillac belirtmesine karşın; klasik ekonomide tam bilgi varsayımı hakim olmuştur. Ekonomi dünyasında karar alma konusunda belirsizlik olgusunun ilgi görmesi ise 1921 yılında Keynes'in yazmış olduğu "Olasılık Üzerine İnceleme" ve "Knight'ın "Risk, Belirsizlik ve Kar" eserlerinden sonra olmuştur. Bu noktada, 1921 yılını dönüm noktası olarak ifade etmek doğru olacaktır. Keynes, karar alma konusuna yatırımcıların perspektifinden bakmıştır. Bu doğrultuda, yatırımcıların geleceği tahmin etme konusunda ellerinde yeterince bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir. Knight ise, risk ve belirsizlik arasındaki farkları belirterek, riskin ölçülebilir nitelikte olmasına karşın belirsizliğin ölçülemez nitelikte olduğunu belirtmiştir (Akalin ve Dilek, 2007, s.34). Buna göre, karar alıcı, genellikle ya kısıtlı bilgiye sahip olarak ya da yetersiz bilgiye sahip olarak, risk veya belirsizlik şartları altında, karar alternatifleri arasından seçim yapmaktadır. Bu doğrultuda, sahip olunan bilgi türüne göre karar verme eylemi incelendiğinde amaçlananın, karar alternatifleri arasından "en iyi" seçeneğin tercih edilmesini sağlamak olmadığı, "makul olan/tatminkâr olan" seçeneğin tercih edilmesini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Herbert Simon tarafından "kısıtlı rasyonellik" adı altında teorik bir yapıya kavuşturulmuştur. Modern karar kuramına göre, bilginin yetersiz oluşu, rasyonel karar vermeye engel teşkil etmez. Belirsizlik şartlarının geçerli olduğu karar verme durumunda, karar alıcı, konuya ilişkin arşiv bilgilerinden yararlanarak, kendi gözlemlerinden ve deneyimlerinden faydalanarak karar durumunu risk altında karar verme şartlarına getirmeye çalışır. Bu noktada, işletme hakkında karar alacak muhasebe bilgi kullanıcıları, muhasebe departmanından elde ettikleri veriler ve bilgiler sayesinde, belirsizlik şartlarında karar verme durumundan daha güvenilir olan risk şartlarında karar verme durumunda karar alternatifleri arasından tatminkâr sonuç verecek seçeneği tercih ederler. Bu çerçevede muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin şirket adına alınacak kararlarda önemli düzeyde etkisi olduğu anlaşılmaktadır (Yardımcıoğlu, 2006, s.71-108).

1.3.2. Muhasebe Bilgi Sisteminin Karar Verme Sürecindeki Rolü

Sistemler, amaçlara uygun sonuçlara ulaşmaya yarayan kurumsallaşmış faaliyetleri ifade etmektedir. Bilgi ise belirlenmiş bir konuya ilişkin verilerin işlenmiş kullanıma hazır halleridir. Bu çerçevede, belirli bir amaç doğrultusunda belirlenmiş bir konuya ilişkin verilerin toplanması, depolanması ve işlenmesini sağlayan sistemler, bilgi sistemleri olarak ifade edilmektedir (Dinç ve Abdioğlu, 2009, s.161). Buna göre, muhasebe bilgi sistemi, karar verme sürecinde problemi çözmeye yardımcı olacak nitelikteki bilgiyi veya problemin oluşmasını önleyecek nitelikteki bilgiyi paydaşlara sunmayı amaçlamaktadır. Bu sayede, paydaşların karar verme sürecindeki etkinliği artırılmış olacaktır. Bu bağlamda, işletme ile ilgili tüm grupların etkin ya da daha etkin karar vermesi bir bütün halinde işletme faydasını artıracaktır.

Muhasebe bilgi sistemi, işletme ile paydaşlar arasındaki iletişimi, finansal raporlar aracılığıyla, sağlamaktadır. Bu noktada, paydaşların işletmeleri değerlendirmelerinde ve işletmeler hakkında etkin karar vermelerinde; muhasebe bilgi sistemi, karar verme sürecini etkileyici rol üstlenmektedir. Çünkü, finansal raporlar, paydaşlar tarafından işletmelerin faaliyet sonuçlarını öğrenmiş oldukları, gelecek dönemlere ilişkin analiz yapmakta kullanmış oldukları bilgi kaynağıdır. Bu çerçevede, finansal raporlama sürecinde etkinliğin sağlanması; reel piyasaların sağlıklı bir biçimde işlemesine, sermayenin verimli dağılmasına ve ekonomide etkinliğin sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Finansal raporlama sürecinde etkinliğin sağlanmadığı durumlarda ise şirket iflasları veya ekonomik krizler meydana gelmektedir.

Muhasebe bilgi sisteminin karar verme sürecindeki rolünü etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için, muhasebe bilgi sisteminde işletme ile paydaşlar arasındaki iletişim aracı olan finansal raporların etkinliğinin sağlanması gerekmektedir. Buna göre, finansal raporların etkinliği aşağıda açıklanan unsurlarla doğru yönlü bir ilişki içerisindedir (Fırat, 2008, s.8-24):

Bilgi Asimetrisinin Giderilmesiyle: Yapılan bir iş hakkında taraflardan birinin diğerinden daha fazla veya daha nitelikli bilgiye sahip olması durumunda bilgi asimetrisi meydana gelir. Muhasebe bilgi sisteminde bilgi asimetrisinin olduğu durumda üç ana problem meydana gelmektedir: Bunlardan ilki “kötü seçim”dir. Karar verme sürecinde karar verecek taraf asimetrik bilgiye maruz kalmışsa rasyonel

tercihlerden uzak karar verebilir. Buna göre, doğru ve etkin bilgi iletişiminin sağlanması kötü seçim olasılığını azaltacaktır. Bilgi asimetrisinin ortaya çıkardığı diğer problem ‐ahlaki tehlike‐dir. Karar verme sürecinde taraflardan biri, kendi menfaatlerini korumak adına, diğer tarafları eksik, yanlış, hatalı bilgilendirebilir veya zamanında bilgilendirme yapmayabilir. Bu durumda, karar verme sürecine kendi menfaatleri ölçüsünde etki eden taraf, karar verme sürecine ahlaki tehlike yaşatmış olmaktadır. Buna göre, denetim ve kontrol faaliyetlerinin; standartlara, hukuki sorumluluğa ve etik kurallarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi sayesinde ahlaki tehlikenin meydana gelme olasılığı azaltılabilir. Bilgi asimetrisinin ortaya çıkardığı üçüncü problem ise maliyetlerin artmasıdır. Karar verme sürecinde bilgi asimetrisine maruz kalan yatırımcı, belirsizlik veya yüksek risk altında karar aldığı yanlışlıkla yüksek getiri sağlayacağı beklentisiyle hareket etmektedir. Bu bağlamda, yüksek getiri beklentisine karşılık yüksek maliyete katlanmayı kabul eder şekilde karar verecektir. Buna göre, olması gerekenden az bilgiye sahip olan karar verici, olması gerekenden fazla maliyete katlanmak durumunda kalacaktır. Buna göre, muhasebe bilgi sisteminde finansal raporlar sayesinde bilgi asimetrisinin giderilmesine çalışılarak karar verme sürecine etkinlik kazandırıcı yönde fayda sağlanabilecektir.

Belirsizlik ve Risk Unsurlarının Azaltılmasıyla: Yapılacak iş hakkında karar vericinin sahip olduğu bilgi düzeyi ile getiri elde etme ve zarara uğrama ihtimalleri arasında illiyet bağı bulunmaktadır. Buna göre, finansal raporlar sayesinde karar vericinin yapılacak iş hakkındaki bilgi düzeyi artacak, belirsizlik ve risk unsurları azalacaktır. Bu çerçevede, finansal raporlar sayesinde, muhasebe bilgi sistemi karar verme sürecine etkinlik kazandırıcı fayda sağlamış olacaktır.

Piyasaların Etkinlik Derecesinin Artırılmasıyla: Etkin piyasa teorisinde, piyasalarda sonsuz sayıda alıcı/satıcı bulunduğu, tüm yatırımcıların rasyonel davranış sergilediği ve beklentilerinin homojen olduğu, piyasalarda bilgiye ulaşmanın zahmetsiz ve maliyetsiz olduğu gibi birçok varsayım bulunmaktadır. Buna göre, etkin bir piyasanın yatırımcıya güven sağlayacağı, yanlış fiyatlandırma riskinin olmadığı, yatırımcılar kabul ettikleri riskten daha fazla getiri ya da zarar etme ihtimali ile karşı karşıya kalmayacakları ifade edilmektedir. Bu teori, varsayımlarının gerçek hayatla uyumlu olmaması sebebiyle eleştirilmiştir. Teoriyi eleştirenler, yatırımcıların her zaman rasyonel davranış sergilemediklerini, karar alma sürecinde varsayımlarda göz önünde bulundurulmayan birçok değişik faktörün olduğunu, yatırımcıların tamamının

aynı beklentilere sahip olmasının mantıksız olduğunu belirtmişlerdir. Eleştirilerden öte burada dikkat çeken nokta şudur ki: etkin piyasa hipotezi sağlanabilirse veya piyasaların etkinlik derecesi artırılabilirse muhasebe bilgi sisteminde karar verme sürecine etkinlik kazandırılmış olacaktır. Daha teknik bir anlatımla ifade edilecek olunursa, piyasaların etkinliği bilginin etkinliğiyle, bilginin etkinliği de piyasalara bilgi sunma aracı olan finansal raporların etkinliğiyle sağlanabilir.

Ölçme İşleminin Tam ve Doğru Yapılmasıyla: Muhasebenin tanımında sayılan görevler icra edilirken muhasebe bilgi sisteminin her bir faaliyetinin ölçme değerlendirme niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda muhasebe bilgi sisteminde ölçme ve değerlendirme işlemlerinin tam ve doğru olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, finansal raporlar tam ve doğru bir şekilde oluşturulmalı ve değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, ölçme işleminin tam ve doğru yapılmasında ölçüt olabilecek ölçme teorisi hakkındaki bilgilere göz atmakta fayda vardır. Ölçme teorisine göre ölçümlemenin değerlendirilmesi için iki kriter bulunmaktadır. İlk kriter olan geçerlilik, ölçülenin gerçekten ölçülmesi istenen şeyi ölçüp ölçmediğini analiz eder. Geçerliliğin sağlanması için ise dört şart bulunmaktadır. Buna göre, geçerli bir ölçüm yapabilmek için ölçüm yapmak amacıyla seçilen veri kümesi, varolan tüm veri kümesini tam temsil etmesi gerekmektedir. Kriter geçerliliği ise, ölçülenmesi istenen kriterin veri kümesinde var olduğunun ve ileride de var olacağını bilinmesidir. Yapı geçerliliği, ölçülenmesi istenenin anlaşılması ve yöntemin ne kadar iyi ölçüm yaptığının tespit edilmesini ifade eder. Geçerliliğin sağlanmasında dördüncü şart da güvenilirliktir. Bu bağlamda, ölçme yöntemi, birden fazla tekrarda, birbirinden farklı zamanlarda, birbirinden farklı kişiler tarafından ya da birbirinden farklı veri kümesiyle gerçekleştirildiğinde tutarlı sonuçlar veriyor olması gerekmektedir. Ölçümlemenin değerlendirilmesi için ikinci kriter ise, pratiklidir. Buna göre, geçerli bir ölçme yöntemi mümkün olan en az maliyetle, kolay ve herkes tarafından anlaşılır bir surette yapılabilir olmalı ve ölçümleme sonucunda ulaşılan veri, bilgiye dönüştürülebilmelidir. Bu çerçevede, finansal raporların etkinliğinin artırılıp muhasebe bilgi sistemindeki karar verme sürecine katkı sağlanabilmesi için; muhasebe bilgi sisteminin ölçme yöntemlerinin günün gerekliliklerine ve gelişmelerine uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Tüm bu tartışmalar ışığında, muhasebe bilgi sisteminin karar verme sürecindeki rolünü etkin bir şekilde gerçekleştiremediği görülmüştür. Bu doğrultuda, finansal

raporların etkinliği, günün gerekliliklerine ve gelişmelerine olan uyumu gözden geçirilmiştir. Bu bağlamda geleneksel finansal raporların yanı sıra güncel finansal raporların oluşturulması gerektiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte, güncel finansal raporlar da kendi içinde her geçen gün gelişme göstermiştir. Bu çerçevede, çalışmanın ikinci bölümünde; geleneksel finansal raporlama sisteminin dönüşümü, güncel finansal raporlama sistemi ve sorumlu yatırım hakkında bilgi verilecektir.

2. SORUMLU YATIRIM KARARLARINDA KULLANILAN GÜNCEL FİNANSAL RAPORLAR

Muhasebenin fonksiyonlarından biri olan raporlama, muhasebe bilgi sisteminden sağlanmakta olan özet bilgilerin finansal bilgi kullanıcılarına en uygun şekilde sunumunu amaçlamaktadır. Bununla birlikte, geleneksel finansal raporlar, işletme ile ilgili geçmişteki işlemlerin etkisini, gelecekteki işlemlerin beklentisini ve finansal olmayan bilgileri ifade etmekte eksik kalmaktadır (Saban vd., 2018:, s.8). Bu eksikliğin giderilmesinde güncel finansal raporlama sistemi kullanılmaktadır.

Sorumlu yatırım kararlarında yatırımcının ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlamakta geleneksel finansal raporlama yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, bu bölümde, sorumlu yatırım hakkında bilgi verildikten sonra sorumlu yatırımda güncel finansal raporlama ihtiyacından bahsedilip sorumlu yatırımda kullanılan güncel finansal raporlar hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Sorumlu Yatırım

İnsanoğlunun yeryüzünde var olduğu günden beri yaşamın her alanında var olan etik kavramı, toplumun ahlaki kurallarını belirleyen değerleri ifade etmektedir. Etik kelimesi, eski Yunancada ahlaki karakter anlamına gelen ethos kelimesinden türetilmiştir. Buna göre, bir kişi veya grup tarafından kabul edilen değerler ve ilkeler bütünü, etik kavramının bir diğer tanımı olarak ifade etmek mümkündür. Kişisel ve sosyal etik kuralları, tutum ve davranışlara rehberlik etmek suretiyle sosyal düzenin sağlanmasına fayda sağlar ve toplumun tamamını yönlendirici bir rol üstlenir. Benzer şekilde, etik değerlerin gerçek kişiler için geçerli bir kavram olduğu kadar tüzel kişiler için de geçerli bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. İş etiği olarak adlandırılabilir bu değerler, işletmenin tüm faaliyetleri ile ilgilidir (Yadav vd., 2016, s.187).

Sosyal sorumluluk kavramı, etik davranış ve eylem sorumluluğu bilinciyle, ahlaki muhakemeyi alınacak tüm kararlarda etkin kılmaktır (Hellsten ve Mallin, 2006, s.394). Bu bağlamda, sosyal sorumluluk anlayışını gözeten bireyler ve işletmeler, toplumun zarar görmesine sebep olacak faaliyetlerden kaçınıp topluma fayda sağlayacak faaliyetlere yönelmelidirler (Eilbirt ve Parket, 1973, s.5-14).

Yatırım kararlarında, geleneksel öğretilerde; getiri, likidite ve güvence olmak üzere üç parametreye göre karar verilmekteyken günümüzde sorumlu yatırımcılar dördüncü bir parametreyi, *çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim kurallarına uygunluk* olarak ilave etmişlerdir. Buna göre, yatırım kararlarında sadece finansal performans gözetilerek karar verilmemiş olunacaktır. Bu sayede, yatırım kararlarında gelecek nesillerin imkânlarını azaltmadan ve kötüleştirmeden mevcut neslin ihtiyaçları karşılanmaya çalışılacaktır (Aksoy, 2020, s.3861). Bununla birlikte, sorumlu davranış sergileyen işletmelerin finansal performansı da yükselecektir. Çünkü işletmeler ve paydaşlar bir bütün halinde toplumun kendisidir. Sorumlu davranış sergileyen işletmeler de hem kendi faydasını hem de paydaşlarının faydasını sağlayacak faaliyetlere yönelmiş olacaktır. Diğer bir ifadeyle, işletme ve paydaşlar arasında güçlü ve güvene dayalı ilişki, işletmenin sorumlu davranışları sayesinde kurulması durumunda hem paydaşların hedeflerinin gerçekleşmesi kolaylaşacak hem de işletmeler riskleri daha iyi değerlendirebilip kaynakları daha verimli kullanıp etkin karar verebilecek; dolayısıyla pazarda rekabet avantajı elde edecektir (Okuyan ve Deniz, 2020, s.2314).

Sorumlu yatırım, genel hatlarıyla etraflıca tanımlanacak olunursa: toplumsal talepler, çevresel kaygılar, dini inançlar ve kurumsal yönetim konularını da içermekte olan, finansal ve finansal olmayan verilerin bir bütün halinde değerlendirildiği stratejik bir karar verme şeklidir. Daha öz bir anlatımla tanımlanacak olunursa; sorumlu yatırım, çevresel, toplumsal, yönetişimsel, etik, ahlaki ve dini hususların yatırım sürecinde dikkate alınmasıdır (Duranay 2022, s.18-19). Buna göre, sorumlu yatırımları, etik değerlerin finansal piyasalara yansımaları olarak ifade etmek mümkündür.

Sorumlu yatırımın temellerine bakılacak olunursa, dini inançların etkili olduğu görülmektedir. Dini inançlarda ifade edilen yasaklanmış tercihleri sergileyen işletmelerin yatırımlarının içinde buldukları toplum tarafından kabul görmemesi, sorumlu yatırım düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Modern anlamda ise sorumlu yatırım, 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde Vietnam Savaşından gelir elde etmek isteyenlere karşı yürütülen insan hakları kampanyaları ile birlikte adını duyurmaya başlamıştır. 8 Ağustos 1971'de Dünya Barış Fonu'nun "*Socially Responsible Investing (SRI)*" kurulmasına öncülük etmesi ile tanınır hale gelmiştir (Radu ve Funaru, 2011, s.158).

Türkiye’de oluşturulan ilk sorumlu yatırım fonu, 2008 yılında Tema Çevre Değişken Fon ismiyle Türkiye İş Bankası tarafından oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra, sorumluluk ölçütü olarak işletmelerin sürdürülebilir yapıda olmalarını teşvik eden anlayışla, 2010 yılında Borsa İstanbul’da sürdürülebilirlik endeksi oluşturulmuştur.

Bu çerçevede, işletmelerin faaliyetlerinde ne derece sorumluluk bilinciyle hareket ettiği, yatırım kararlarında karar verme sürecinin tamamına etki eden dinamik bir kriter haline gelmiştir. Buna göre, yatırımcılar, alacakları kararlarda işletmelerin ne derece sorumluluk bilinciyle hareket ettiğini ölçmek isteyecektir. Bu doğrultuda, yatırımcıların ihtiyacına geleneksel finansal raporların cevap veremediği anlaşılmıştır. Buna göre, sorumlu yatırım kararlarında yatırımcıların bilgi ihtiyacını karşılamak için muhasebe bilgi sisteminde finansal raporlamada geleneksel finansal raporlarla birlikte güncel finansal raporların kullanılması gerektiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda, sorumlu yatırım, kâr amacını sosyal sorumlu bir davranış sergileyerek yerine getirmeye çalıştığı, etik ve ekonomik faydayı birlikte sağladığı için ideal bir yatırım yaklaşımı olma özelliğine sahiptir (Yanık vd., 2010, s.126). Bu noktada, sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

2.2. Sorumlu Yatırımda Güncel Finansal Raporlama İhtiyacı

İşletmelerin sosyal konularda açıklama yapması anlayışının tarihi MÖ 5000’li yıllarda Mısır’daki işletmelerin sosyal sorumluluk hakkındaki açıklamaları kadar eski olmasına karşın (Gibson & O’Donovan, 2007, s.944), finansal olmayan bilgilerin güncel finansal raporlarla sunulması 1970’li yıllardan sonra tartışılmaya başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünya ekonomisinde toparlanma çabaları ve 1960’lardan itibaren gücünü artıran kapitalizmin etkisiyle birçok sosyal problem meydana gelmiştir. Toplumsal sorunlara çözüm üretmek konusunda gücünü artıran işletmelere karşı devletlerin yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu gelişmeler ışığında, işletmenin topluma karşı sorumlulukları, işletme etiği ve işletmenin çevresel tahribatları tartışmalara konu olmaya başlamıştır (Nehme & Wee, 2008, s.146).

Bu çerçevede, güncel finansal raporlamanın tarihsel gelişim sürecini dört bölümde incelemek mümkündür. 1960-1970 yılları arasındaki dönemde işletmeler,

içinde bulunduğu çevreye uyum sağlamada ve olumsuzlukların kendisine olan etkisini yönetmekte pasif bir duruş sergilemekteydi. Buna göre işletmeler, sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan endüstriyel üretim ve makineleşmenin çevreye ve ekosisteme vermiş olduğu olumsuz etkilerin ortaya çıkmasından sonra onarımına gayret ediyordu. 1980'li yıllarda ise, küresel çaptaki felaketlerin ve doğal afetlerin etkilerinin azaltılmaya çalışıldığı kamu otoriteleri ve özel şirket ve kuruluşlar için düzenlemelerin yapıldığı dönemdir. Bu dönemde şirketlerin çabaları ise, ilgili düzenlemeler ve yasal zorunluluklarla sınırlıdır. 1990'lı yıllarda ise, ilk iki aşamadaki konularla ilişkili uluslararası kurum ve kuruluşların yapmış olduğu çalışmalar yer almaktadır. 1990'lı yıllardan sonraki dönemde işletmeler, muhtemel faaliyetlerinin çevresel, toplumsal, yönetişimsel etkilerini tahmin edip ileriye yönelik önleyici ve öne geçirici uygulamaları planlayarak rakiplerine karşı üstünlük sağlamaya çalıştıkları yeni bir işletme kültürü ve yönetim süreci meydana getirmişlerdir. 2000'li yıllardan itibaren ise, çoklu performans ölçütlerine dayalı ve sadece geçmişe dayalı bilgilerin değil geleceğe ilişkin bilgilerin de yer aldığı raporlama şekilleri oluşturulmaya çalışılmıştır (Yükçü ve Kaplıanoğlu, 2016, s.65).

Sanayi devrimi ile başlayan modern işletmeciliğin ilk yıllarından 1929 yılında ABD'de yaşanan ekonomik kriz yaşanana kadar olan sürede işletmelerin faaliyetlerini sürdürürlerken sadece ekonomik faydalarını gözettikleri görülmektedir. Yaşanan bu büyük kriz sonrası yatırımcıların güveninin zedelendiğini gören ABD, Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları'nı(USGAAP) oluşturmuş ve ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu'nu(SEC) kurmak suretiyle payları borsada işlem gören şirketlerin finansal bilgilerini yayımlamasını zorunlu hale getirmiştir. Bu gelişmeler ışığında, şirketlerin finansal bilgilerinin şeffaf bir şekilde sunulmasının yatırımcı güvenini artırmadaki olumlu etkisi diğer ülkelerin de benzer düzenlemeler yapmasına sebep olmuş ve finansal raporlama kısa zamanda dünya genelinde uygulanır hale gelmiştir. Bu bağlamda, günümüzde raporlama yapmak, şirketlerin tercihi olmaktan ziyade, "raporla, raporlayamıyorsan açıkla (report or explain) prensibi" gereği, artık bir zorunluluk haline gelmiştir (Aras ve Sarıoğlu, 2015, s.20-34).

Bu kapsamda, muhasebe kayıtlarının tutulmasının yasal zorunluluk haline gelmesi, 1929 yılında ABD'de yaşanan ekonomik kriz sonrasında olmuştur. Bu dönemde, işletmelerin kapalı sistemler olduğu ve çevresinden etkilenmeyen yapıda oldukları varsayımı genel kabul görmüştür. Buna karşın, sonraki yıllarda işletmeler;

sürekliliklerini sağlamak ve içinde bulunduğu toplum tarafından kabul görmek için, sadece ekonomik faydacılığın yetersiz kalacağını ve toplumun beklenti ve duyarlılıklarına da önem vererek hareket etmeleri gerektiğini anlamışlardır (Gültekin ve Küçük, 2004, s.335). İşletmelerin faaliyetlerini kar elde ederek meydana getirme çabalarının yanı sıra faaliyetlerini meydana getirirken ortaya çıkan toplumsal sorunları da dikkate alarak hareket etmeleri gerektiği anlaşılmıştır (Yangil 2015, s.361).

İşletmelerin sayısı gün geçtikçe artmakta ve faaliyet alanları giderek genişlemektedir. Bu bağlamda, işletme faaliyetlerinin etki alanı da genişlemektedir. Modern işletmeciliğin ilk yıllarında temel paydaşlar hissedarlar ve paydaşların temel beklentisi kar elde etmek iken; günümüzde paydaşların büyük bir kısmını hissedarlar haricinde toplumdaki insanlardan oluşan topluluklar oluşturmaktadır. İşletmeler, sınırsız insan ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken sınırlı toplumsal kaynakları kullanmaktadırlar (Özbay, 2019, s.460). Buna göre, işletmeler faaliyetlerini gerçekleştirirken; bugünün insan ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken yarının insan ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakları israf etmeden ve yok etmeden hareket etmelidirler (Gabrusewicz,2013, s.39). Bu bağlamda, işletmelerin tüm paydaşlarına, topluma, tüm dünyaya ve hatta gelecekteki dünyaya karşı sorumlu olarak hareket etmeleri gerekmektedir (Güneş ve Yalçın, 2022, s.113). Bu sebeple, paydaşların beklentileri, yalnızca kar elde etmekle sınırlı kalamayarak, işletme faaliyetlerinin adil, şeffaf, hesap verebilir, toplumsal konulara ve çevreye duyarlı olarak devam ettirilebilir olması kapsamında gelişmiş ve genişlemiştir. İşletme faaliyetlerini bu duyarlılıkla gerçekleştiren işletmelerin karlılıklarını, etkinliklerini, verimliliklerini ve tutumluluklarını arttırabilecekleri öngörülmektedir (Süklüm ve Hiçyorulmaz, 2019, s.1808).

Buna göre, işletmenin bu uyum içerisinde çalışıp çalışmadığının ölçülüp paydaşlara ve topluma rapor edilmesi gerekmektedir. Bu temelden hareketle, paydaşların beklentilerine cevap verebilmek için işletmelerin geleneksel finansal raporlamanın yanı sıra güncel finansal raporlama sistemlerini kullanmaları gerektiği anlaşılmıştır. Bu görüşe göre, geleneksel finansal raporlamadaki bilginin kısıtlılıkları ortadan kaldırılarak yenilikçi bir yaklaşımla güncel finansal raporlama sistemlerinin oluşturulması gerektiği anlaşılmıştır (Sivaslıoğlu, 2022, s.842). Bu çerçevede, güncel finansal raporlama sistemleri geliştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, işletmeler,

faaliyetlerin meşrulukları hakkında bilgi verme imkânı etmiş olurlar. Güncel finansal raporlama sayesinde işletmeler, çevresel, sosyal ve yönetişimsel konu başlıklarında birçok açıklama yapabilmektedir. Buna göre, analistler, yatırımcılar, derecelendirme kuruluşları çevresel, sosyal ve yönetişimsel faktörleri portföy analizlerine eklemiştir. Bu doğrultuda, güncel finansal raporlama sistemleri, işletmeler için vazgeçilmez bir raporlama türü haline gelmiştir (Bychkova vd.,2021, s.135-142).

2.2.1. Güncel Finansal Raporlamamın Gerekliği

Klasik iktisatın kurucularından Adam Smith, 1776 yılında “*The Wealth of Nations*” *Ulusların Zenginliği* adlı kitabını yazmadan önce 1759 yılında “*The Theory of Moral Sentiments*” *Ahlaki Düşünceler Teorisi* adlı kitabını yazmıştır. Bu noktada göze çarpan, Adam Smith’in öncesinde ahlaktan bahsedip sonrasında iktisadi faydacılıktan bahsetmiş olmasıdır. Adam Smith, bu iki eserinde; etik ve ekonomik değerlerin karşılıklı faydacılık ilişkisi içinde bulunduğunu, işletmelerin bu iki faydayı bir arada sağlayabildikleri takdirde etkin olarak çalışmış kabul edilebileceklerini belirtmiştir. Adam Smith’in bu görüşünün işletmecilik alanında etki alanı bulamayışının sebebi ise; ait olduğu dönemde, işletmelerin kapalı sistemler oldukları ve çevresinden etkilenmeyen yapıda oldukları varsayımının genel kabul görmesidir(Altınay, 2016, s.47-64).

Günümüzde şirketlerin karşı karşıya kaldığı çevresel, sosyal ve kurumsal risklerin ve belirsizliklerin şirket sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediği ortamda, şirketler hem bu tür risk ve belirsizliklerin meydana getireceği olumsuzluklardan şirket sürdürülebilirliğini sağlamak adına kaçınmaları gerekmekte hem de sosyal sorumluluk gereği sürdürülebilir bir dünyada yaşayabilmek adına faaliyetlerinin sonuçlarını bu tür risk ve belirsizlikleri meydana getirmeyecek nitelikte olmasını sağlamalıdır. Bu görüşe göre, şirket performansının sadece elde edilen karla değerlendirildiği günlerin geride kaldığı; şirketlerin çalışanlarına, hissedarlarına, paydaşlarına, içinde buldukları topluma ve hatta tüm gezegene karşı sorumlu ve şeffaf olmalarının beklendiği bir dönem başlamıştır. Diğer bir ifadeyle, artık şirketler, karı ne kadar elde ettikleri ile değil, bu karı nasıl elde ettikleri ile değerlendirilmektedirler(Aras ve Sarıoğlu, 2015, s.15). Daha teknik bir anlatımla ifade edilecek olunursa, etik ve ekonomik faydaları

bir arada sağlayabilen işletmeler, etkin olarak çalışmış kabul edilmektedirler(Altınay, 2016, s.51).

Bu amaç doğrultusunda, finansal tabloların, kullanıcılarının ekonomik kararlar alırken ihtiyaç duyacağı bilgileri sağlamakta yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, işletme ile ilgili kararlar alınırken, finansal tablolara birlikte başka kaynaklardan da yararlanılması gerektiği anlaşılmıştır (Saban vd., 2018, s.8).

Bu çerçevede, güncel finansal raporlama sistemi unsurlarının aşağıda sayılan konularda yatırımcılara fayda sağladığı için finansal raporlama sisteminde geleneksel raporlama sistemi ile birlikte kullanımının gereklilik oluşturduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, sorumlu yatırımcının karar verme sürecinde kullanmış olduğu boyutlar aşağıdaki gibidir:

İşletme Stratejisi ve İş Modeli: İşletmenin, geleceğini güven altına almak amacıyla, kaynaklarını etkili kullanarak değer oluşturması ve sürdürülebilmesidir.

İşletmelerin finansal olmayan bilgileri raporlamasının en önemli nedeni; paydaşlarla işletme arasındaki iletişimin stratejik yönetimini sağlayabilmektir (Ullman, 1985,s.554). Finansal olmayan bilgiler, işletmenin sürdürülebilirliğini ve işletmenin meydana getirdiği değer kalitesini ifade etmekte olup paydaşlar tarafından kullanılmaktadır (Tarquinio ve Posadas, 2020,s.728). Bu doğrultuda, finansal olmayan bilgilerin raporlanması sayesinde paydaşlarla olan iletişime yön verme fırsatı işletmelerin eline geçmiştir (Sierra-Garcia ve diğerleri, 2018, s.1).

Bu kapsamda, sosyal sorumluluk temelli iş modelleri gerçekleştirilerek pazarda rekabet avantajı elde etme imkânı oluşmuştur. Bununla birlikte, işletme stratejisi ve iş modelini; çevrenin korunması, paydaş beklentilerinin karşılanması, toplumdaki insan yaşamının kalitesinin artırılması doğrultusunda gerçekleştiren işletmeler, içinde bulunduğu dünyayı dikkate alan ve içinde bulunduğu dünyaya değer katan “sorumlu işletmeler” olarak değer kazanacaklardır (Aluchna, 2018, s.2-8). Bu bağlamda, işletme stratejisi ve iş modelini oluştururken bu duyarlılıkla hareket edildiği takdirde işletmenin sürdürülebilirliğinin sağlandığı anlaşılmıştır (Zeren ve Nakıboğlu, 2009, s.459).

Finansal Performans: İşletmenin gereksinim duyduğu fonları uygun yöntemlerle sağlaması ve rasyonel kullanmasıyla ilgili değerlendirmelerdir.

Geleneksel finansal raporlama, genel amaçlı finansal tablolar aracılığıyla paydaşların bilgi ihtiyaçlarının tamamını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, geleneksel raporlamanın paydaşların tüm bilgi ihtiyaçlarını sağlaması da zaten beklenemez. Bu bağlamda, paydaşların bilgi ihtiyaçlarını karşılamada diğer kaynaklardan yararlanmaları yerinde bir tercih olacaktır. Diğer bir deyişle, işletmenin finansal durumu hakkında bilgi edinilmesinde genel amaçlı finansal tablolar kullanılabilir ancak sadece genel amaçlı finansal tablolara analiz yapmak; analiz için gerekli bilgilerin tamamının değerlendirilmeye alınmadığından, analiz sonucunun hatalı sonuçlar üretebileceğinden, bilgi kullanıcılarının işletme hakkında yanlış karar vermesine sebep olabilir (KGK Kavramsal Çerçeve, 2011). Bu doğrultuda, paydaşların bilgi ihtiyacını sağlayabilmek amacıyla; işletmenin finansal performansı hakkında bilgi vermek için yalnızca genel amaçlı finansal tablolar yeterli olmayabilir. Bu noktada, işletmelerin performansı hakkında paydaşlara bilgi sağlamada güncel finansal raporlamaları gerekmektedir.

Risk Değerlemesi: İşletmenin amaçlarını etkileyen risklerin tanımlanması, analiz edilmesi ve yönetilmesidir.

Muhasebenin temel kavramlarından süreklilik, önemlilik ve ihtiyatlılık gereği; işletmelerin risk değerlemelerini yapıp paydaşlarla paylaşmaları gerekmektedir. Çünkü işletmenin hayatta kalabilmesi için muhtemel risk ve tehditleri dikkate alır bir şekilde hareket etmesi gerekir. Bu bağlamda, önemlilik ilkesini ihtiyatlılık ilkesi ile birlikte değerlendirerek muhtemel risk ve tehditleri önem seviyelerine sıralayarak paydaşların kullanımına sunulması gerekir (Lamberton, 2005, s.20). Bu çerçevede, risklerin yönetilmesi sağlanarak işletmenin amaçlarına uygun bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesi sağlanır (Sobel, 2005, s. 88). Bu kapsamda, geleneksel raporlamanın paydaşların bilgi ihtiyaçlarının tamamını karşılamakta sınırlı kabiliyete sahip olmasından hareketle, işletmelerin risk değerlemesi yapımında geleneksel finansal raporlamanın tamamlayıcısı olarak güncel finansal raporlar kullanılmalıdır.

Dış Çevreye Sağlanan Katkı: İşletmenin faaliyetlerini sosyal sorumluluk ve çevresel duyarlılıkla gerçekleştirmesidir.

Sanayileşmenin hızla gelişmesi başta olmak üzere birçok nedenden dolayı son yüzyılda çevresel ve sosyal sorunlar hızla artmakta; bununla birlikte, sorunların niteliği de her geçen gün daha tehlikeli bir hal almaktadır (Xiaomei, 2004, s.48). Bu nedenle,

dünya genelinde çevresel ve sosyal sorunlar hakkında hızla artmakta olan hassasiyet meydana gelmiştir. Buna göre, işletmelerin faaliyetlerinde; bu hassasiyetlere ne derece önem verir surette tutum ve davranış sergilediği, paydaşlar tarafından talep edilen bilgi haline gelmiştir (Burritt vd., 2002, s.39; Gadenne ve Zaman 2002, s.123-124). Bu bağlamda, geleneksel finansal raporlamanın bu talebin konusu olan bilgi ihtiyacını paydaşlara sağlamakta yetersiz kaldığı; bu talebin güncel finansal raporlarla karşılanması gerektiği; akademisyenler ve finansal rapor hazırlamakla sorumlu işletme yetkilileri tarafından görüş birliği ile ifade edilmektedir (Jasch, 2006, s.1190).

Kurumsallık: İşletmenin, varlığını sürdürebilmek için bireysellikten bağımsız olarak belirli ilkelere, kurallara ve standartlara bağlı olarak sistemleştirilmiş yapıya sahip olmasıdır.

İşletmelerin kurumsal kimlik ve itibar kazanabilmeleri ve mevcut kazanımlarını koruyabilmeleri için hesap verebilirliği yüksek, şeffaf, çevreye ve toplumsal ihtiyaçlara duyarlı bir yapıya sahip olmaları gerekmektedir (Lorenzo vd., 2009). Bu amaç doğrultusunda, finansal olmayan bilgilerin artan görünürlüğü ve güncel finansal raporların kurumsal uygulamaları yansıtmadaki önemine ilişkin farkındalık yükselmiştir (Sierra-Garcia ve diğerleri, 2018, s.1). Bu çerçevede, işletmeler, güncel finansal raporlar aracılığıyla, kurumsallık durumları hakkında paydaşlara bilgi sağlamaktadırlar.

Bu kapsamda, etik ve ekonomik değerleri birlikte sağlamaya çalışan sorumlu yatırımcı, bu karar boyutlarında, güncel finansal raporlama sistemi unsurlarından hangilerini kullanarak daha fazla bilgi edinebildiği belirlenmiş olunacaktır. Bu noktada, sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Muhasebenin geleceğinin saygınlığının sağlanabilmesi için, muhasebenin geleneğine saygılı bir şekilde, geleneksel muhasebe sistemlerinin yeniden gözden geçirilmesi; finansal kararlar dili olan muhasebenin finansal raporları güncellenmelidir (Fülöp ve Hernádi, 2013, s.322). Finansal raporlama süreci, hem daha önceden var olmayan bilginin ortaya çıkarılmasında hem de var olan bilginin kalitesinin artırılmasında kullanılır (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016, s.74). Bu doğrultuda, güncel finansal raporlama, ekonomik, çevresel, sosyal, yönetsimsel konuları da dikkate alarak bilgi sunan, geleneksel finansal muhasebenin geliştirilmiş bir şekli olarak

tanımlanabilir (Zhang ve Chen, 2017, s.2). Bu bağlamda, güncel finansal raporları, finansal raporların tamamlayıcısı olarak değerlendirmek mümkündür (Ekergil ve Göde, 2017, s.862).

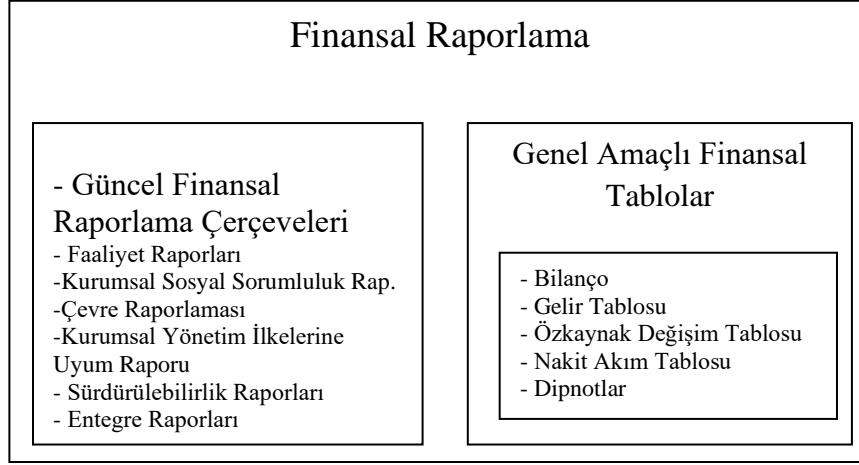
2.2.2. Geleneksel Finansal Raporlarda Sunulamayan Veri ve Kullanımı

Finansal tabloların ekonomik kararların alınmasında ihtiyaç duyulan her türlü bilgiyi sağlayamaması, muhasebede üzerinde çalışılan güncel konular arasında yer almaktadır. Paydaşlar, işletme hakkında doğru ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları takdirde işletme değerini tam ve doğru olarak belirleyip işletme hakkında etkili karar almakta başarılı olamayacaklardır. Diğer bir deyişle, muhasebede hesap edilenin sadece finansal değerler olduğu takdirde hesabın eksik kalacağı anlaşılmıştır.

İşletmecilik alanındaki bakış açısındaki değişim ve dönüşümler, kuşkusuz muhasebenin geleneksel bakış açısına da etki etmektedir. Günümüzdeki güncel bakış açısıyla değerlendirildiğinde muhasebe, sadece finansal faaliyetleri kaydedip raporlayan misyonunun ötesinde işlev sağlamaktadır. Çünkü, işletmenin sürekliliğini sağlamak için sadece finansal performansının analiz edilmesinin yetersiz kaldığı; içinde yaşadığı çevreye, topluma karşı sorumluluklarını yerine getirip getiremediğine; kurumsal itibarını nasıl sağladığına, nasıl sürdürdüğüne ve içinde bulunduğu toplum tarafından kurumsal itibarının nasıl algılandığına göre de değerlendirmelerin yapılmasının gerektiği anlaşılmıştır (Özbay, 2019, s.446). Bu gerekliliğin sağlanmaması halinde, işletme değerinin tam olarak belirlenememesine ve/veya yanlış belirlenmesine; buna göre de finansal bilgi kullanıcılarının yanlış kararlar almalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle, finansal raporlamada işletme ile ilgili sunulamayan bilgilerin sunulmasına yönelik çeşitli raporlama çerçeveleri üzerinde çalışılmaktadır. Bu raporlarda, işletme faaliyetlerinin, işletmenin finansal durumuna etkisi ile birlikte içinde yaşamış olduğu çevreye karşı etkilerinin de yer alması gerekmektedir. Finansal tablolarda sunulamayan ve finansal raporlamaya kazandırılması gerektiği anlaşılan bu veriler literatürde; “*finansal olmayan veriler*” olarak adlandırılmıştır. Bu doğrultuda, finansal olmayan verileri içeren finansal raporların da literatürde “*finansal olmayan raporlama*” olarak adlandırıldığı görülmektedir. Buna karşın, finansal olmayan veri kavramı yerine “*finansal tablolarda sunulamayan veri*” kavramını kullanmak daha doğru bir tercih olacaktır. Çünkü işletmeyle ilgili alınacak kararlara etki edebilme

yeteneği olan her türlü veri, her işletme kararının finansal niteliği olduğundan dolayı, finansal niteliğe sahiptir. Bu anlamda, muhasebenin temel kavramlarından tam açıklama kavramında bu veriler “*mali tablo kalemleri kapsamında yer almayan ancak alınacak kararları etkileyen veriler*” olarak ifade edilmişlerdir. Bu görüşe göre, bu çalışmada bu tür veriler nitelendirilirken, finansal tablolarda sunulamayan veri kavramının kullanılması tercih edilmiştir (Ağdeniz, 2017, s.1-6).

Bu tartışmalar ışığında, finansal olmayan raporlama kavramının kullanımı da yeniden değerlendirilmelidir. Çünkü yapılan akademik çalışmalarda, finansal tablo kavramıyla finansal raporlama kavramının eşdeğerli olarak kullanılmasından dolayı; finansal raporlamanın genel amaçlı finansal tablolarla sınırlı olduğu yanlışlığı oluşmuştur. Buna göre, finansal tablolarda sunulamayan verileri içeren finansal raporlar da finansal olmayan raporlar olarak nitelendirilmiştir. Ancak, finansal tablo kavramıyla finansal raporlama kavramı arasındaki farkın doğru anlaşılması neticesinde kullanılan kavramın doğru ifade edilişi daha kolay anlaşılacaktır. Finansal raporlama kavramı, genel amaçlı finansal tablolarla birlikte, finansal tablolarda sunulamayan verilerin de sunulduğu raporları da kapsayan daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu verilere, işletmenin kurumsal yönetim uygulamaları, insan kaynaklarına ilişkin politikaları, faaliyetlerinin çevreye olan etkileri örnek verilebilir. Bu verilerin yer aldığı raporlara ise; faaliyet raporları, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, çevre raporlaması, sürdürülebilirlik raporlaması, kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlaması ve entegre raporlama örnek olarak gösterilebilir. Bu bağlamda, finansal olmayan raporlama kavramının kullanımı hatalıdır çünkü bu raporlar da finansal raporlamaya dahildir. Daha teknik bir anlatımla ifade edilecek olunursa, finansal raporlama kavramı, finansal tablolarda sunulamayan verilerin sunulduğu raporları da kapsamaktadır (Ağdeniz, 2017, s.1-6).

Kaynak: Ağdeniz, 2017, s.6.

Şekil 3. Finansal Raporlama Çerçevesi

İşletme içi ve işletme dışı çıkar grupları arasındaki ilişkiyi sağlamada tercih edilen genel amaçlı finansal tablolar, TMS (Türkiye Muhasebe Standartları) 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardında, “bir işletmenin, belirli bilgi ihtiyaçları doğrultusunda uyarlanmış finansal tablo hazırlamasına gerek duymayan kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanan mali tablolar” olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte, TMS 1 Madde 9’da ise finansal tabloların amacı, “geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olan işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamak” olarak belirlenmiştir. TMS 1 Madde 10’da ise tam bir finansal tablo setinin aşağıdaki unsurlardan oluştuğu da belirtilmiştir: dönem sonu finansal durum tablosu, döneme ait kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, döneme ait özkaynak değişim tablosu, döneme ait nakit akış tablosu, önemli muhasebe politikalarını ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar. Paydaşlar, bu finansal tablolara sayesinde, işletmeyle ilgili şu bilgileri edinmektedirler: İşletmenin varlıkları, işletmenin borçları, işletmenin özkaynakları, işletmenin gelir ve giderleri, işletmeye ortaklar tarafından yapılan katkılar ve ortaklara yapılan dağıtımlar, nakit akışları.

Muhasebe bilgi sistemi tarafından sunulan bu beş tablo, genel amaçlı finansal tablolar olarak adlandırılmaktadır. Bu tablolar ve içeriklerinde yer alan bilgiler, uluslararası kıyaslamaların yapılabilmesi ve uygulamalardaki farklılıkların tespit edilip onarılabilmesi amacıyla Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nda düzenlenmektedir.

Genel amaçlı finansal tabloların işletmeler tarafından belirli dönemlerde paylaşılma zorunluluğu olmasına karşın güncel finansal raporlar için henüz standartlarına kavuşmuş bir raporlama biçimi ve düzenlenme/paylaşılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Birçok ülkede genel amaçlı finansal tablolar haricinde finansal rapor sunma zorunluluğu da bulunmamakta; birçok işletme gönüllü olarak güncel finansal raporları düzenleyip sunmaktadır. Bu noktada, güncel finansal raporların kullanımının zorunlu hale gelmesi; paydaşların bilgi ihtiyaçlarının finansal raporlama sayesinde sağlanabilmesine anlamlı katkı sağlayacaktır (Ioannou ve Serafeim, 2014, s.1-23).

Muhasebenin temel düşünce yapısı muhasebenin temel kavramlarında açıklanmaktadır. Bu çerçevede, muhasebenin temel kavramlarından tam açıklama kavramı, Seri No'lu MuhasebeSistemi Uygulama Genel Tebliği'nde şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Mali tabloların bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder. Mali tablolarda finansal bilgilerin tam olarak açıklanması yanında, mali tablo kalemleri kapsamında yer almayan ancak alınacak kararları etkileyebilecek, gerçekleşmesi muhtemel olaylara da yer verilmesi bu kavramın gereğidir.”

Genel amaçlı finansal tablolar, tam açıklama kavramı kapsamında değerlendirildiğinde, çıkar gruplarına tüm bilgileri sunmakta yetersiz kaldığı gerek kavramsal çerçevede gerekse TMS 1'de belirtilmiştir. Söz konusu bu maddeler şu şekildedir:

Kavramsal Çerçevenin A6. Maddesinde finansal raporlar ile ilgili husus şu şekilde belirtilmiştir:

“Finansal raporlar mevcut ve potansiyel yatırımcıların, borç verenlerin ve kredi veren diğer tarafların ihtiyaç duyduğu bütün bilgileri sağlamazlar. Ayrıca, genel amaçlı finansal raporların ihtiyaç duyulan tüm bilgileri sağlaması da beklenemez. Söz konusu kullanıcıların diğer kaynaklardan elde edilecek bilgileri de göz önünde bulundurması gerekir (örneğin genel ekonomik duruma, ekonomik beklentilere, siyasi olaylara, siyasi duruma, işletmenin bulunduğu endüstriye ve işletmeye ilişkin bilgiler gibi).”

TMS 1 Madde 13'definansal raporlar ile ilgili husus şu şekilde belirtilmiştir:

“Birçok işletme, finansal tablolarının dışında, yönetim tarafından yapılan ve işletmenin finansal performansının ve finansal durumunun temel özelliklerini tanımlayan ve açıklayan bir finansal değerlendirme ve işletmenin karşılaştığı temel belirsizlikleri sunar. Bu tür bir rapor aşağıdakiler hakkında yapılan değerlendirmeleri içerebilir:”

(a) “İşletmenin faaliyette bulunduğu çevredeki değişiklikler, işletmenin bu değişikliklere verdiği karşılıklar ve bu değişimlerin etkileri de dâhil işletmenin finansal performansını belirleyen temel faktör ve etkenler ile temettü politikası da dâhil, işletmenin finansal performansının sürdürülmesine ve iyileştirilmesine yönelik yatırım politikası,”

(b) “İşletmenin fon kaynakları ve hedeflenen yükümlülük özkaynak oranı ve”

(c) “İşletmenin TFRS’ler uyarınca finansal durum tablosuna yansıtılmayan kaynakları.”

TMS 1 Madde 14’de ise finansal raporlar ile ilgili husus şu şekilde belirtilmiştir:

“Birçok işletme ayrıca (özellikle çevresel faktörlerin önemli olduğu sektörlerde ve çalışanlar önemli bir finansal tablo kullanıcısı grubu olarak görüldüğünde), finansal tablolarının dışında çevresel raporlar ve katma değer tabloları gibi rapor ve tablolar sunar. Finansal tabloların dışında sunulan rapor ve tablolar, TFRS’lerin kapsamı dışındadır.”

Kavramsal Çerçeve ve TMS 1’de belirtildiği üzere genel amaçlı finansal tablolar işletme ile ilgili tüm bilgileri bulundurmamaktadır. İşletmeler ve ülkeler arası karşılaştırmaların yapılabilmesi ve uygulamalarda bir düzenin sağlanabilmesi amacıyla finansal tablolarda yer alacak bilgiler ve içerikleri birtakım düzenlemeler ile sınırlandırılmıştır. Örneğin bir varlığın varlık olarak kayıtlara alınabilmesi için belirli özellikleri sağlaması gerekir. Söz konusu özellikler finansal tabloların belirtmiş olduğu bilgilerin faydalılığının sorgulanmasına neden olmuştur.

Kavramsal Çerçeve ve TMS 1’deki bu maddeler incelendiğinde, genel amaçlı finansal tabloların işletmenin çıkar gruplarına karar verme sürecinde gerekli bilgilerin tamamının sunulmasında yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, bu konuda yapılan çalışmalar, özellikle 1990’lı yıllardan itibaren değişen ve gelişen küresel koşullar kapsamında, hızla artış göstermiştir.

AICPA (The American Institute of Certified Public Accountants - Amerika Yetkili Kamu Muhasebecileri Kurumu) tarafından 1991 senesinde finansal raporlamayla alakadar bir çalışma komitesi meydana getirilmiştir. Oluşturulan komite, komite başkanının kendi adını taşımakta olan “Jenkins Raporu”adında bir rapor yayınlamışlardır. Bu rapor, finansal tabloları da kapsayacak şekilde çıkar gruplarının sermaye dağılım kararlarına etki edecek her çeşit bilgiyi içermektedir. Buna göre, bu raporda da finansal tablolar işletme raporlarının altında ayrı bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, bu rapor, çıkar gruplarının ihtiyaçları olan bilgilerin karşılanabilmesi noktasında finansal raporlar ile ilgili aşağıdaki önerileri ifade etmiştir: finansal raporların, gelecek odaklı yaklaşımla, yönetim planları, işletme

riskleri, fırsatları gibi daha fazla konuda bilgi vermesi gerekmektedir. Bununla birlikte, finansal raporlar, işletmeye uzun vadeli değer oluşturacak bileşenlere odaklanmış surette, yüksek öneme sahip süreçlerin nasıl kullanılmış olduğunu ifade eden, finansal raporlarda sunulamayan verilerin daha fazla kullanılmasıyla oluşturulmalıdır.

Wallman (1995) finansal tabloların kısıtlarını değerlendirdiği çalışmasında, finansal raporlamanın geleceğine yönelik önerilerini dört başlıkta ifade etmiştir: Bunlardan ilki, finansal tablolarda, çıkar gruplarına sağlanacak olan fayda ve yerine getirmekte yardımcı olunacak olan yükümlülüklerin neler olacağını belirlemenin gerekli olduğunu ifade eder. İkincisi, finansal raporlamanın zamanlılığına dikkat ve özen gösterilmesi gerektiğini belirtir. Üçüncüsü, finansal raporlamanın yapılacağı çıkar gruplarının belirlenmesi gerektiğini belirtir. Dördüncüsü ise, finansal raporların dağıtım kanallarının belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

ICAEW (Institute of Chartered Accountants in England and Wales) tarafından 2010 senesinde gerçekleştirilen “New Reporting Models for Business” adlı çalışmada ise, finansal tabloların çerçevesinin genişletilmesinin gerekli olduğu aşağıdaki sebepler ileri sürülerek ifade edilmiştir: finansal tablolar, çıkar gruplarının tamamının ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır, finansal tablolar, işletme adına karar almak için gerekli olan tüm bilgileri bünyesinde barındırmamaktadır, finansal tablolar, görünmez el mekanizmasına bağlı değildir, finansal tablolar, maddi olmayan duran varlıklar ile ilgili değerleri sunmakta yetersiz kalmaktadır, finansal tablolar, şeffaflığı sağlamakta yetersiz kalmaktadır.

Yapılan bu çalışmalarda, finansal tabloların işletmenin çıkar gruplarının ihtiyacı olan bilgiyi sağlamadaki sınırlılıkları ifade edilmiştir. Bu çerçevede, finansal olmayan performans göstergeleri işletmelere ve çıkar gruplarına önleyici hizmet sunmakta; işletmelerin gelecekte karşılaşmaları muhtemel riskler hakkında erken uyarı sistemi görmektedir. Buna göre, günümüzde bu durumun farkında olan işletmeler, finansal olmayan bilgileri ve raporları finansal bilgilerle birlikte açıklamayı tercih etmektedirler (Aras,2017, s.15).

2.2.3. Güncel Finansal Raporlamanın Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi

İşletmelerin çıkar grupları, işletmelerden, muhasebenin temel kavramlarından sosyal sorumluluk gereği, sorumluluk sahibi bir tüzel vatandaş olarak faaliyet göstermesini bekleyerek işletmenin ne şekilde değer oluşturduğuna yönelik şeffaf bir tutum içerisinde daha fazla bilgi paylaşımlarını talep etmektedir. Bu talep, işletmeleri geleneksel finansal raporlamadan daha fazla finansal raporlama yapmaya zorlamıştır. Bu doğrultuda, işletmeler bu talebi karşılamak için, sürdürülebilirlik ve hesap verilebilirlik çerçevesinde, geleneksel finansal raporlamayla birlikte çevresel ve sosyal faaliyetleri de içermekte olan finansal raporlamanın gerekliliğinin farkındalığını kazanmışlardır (Aras, 2017, s.15).

Geçmişte geleneksel finansal raporlama aracılığıyla, işletme ve çıkar grupları arasında etkili bir iletişim sağlanmakta iken günümüzde yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Buna göre, geleneksel finansal raporlamada sunulamayan verileri içeren güncel finansal raporlama sistemi, finansal raporlama çerçevesinde işletme çıkar gruplarına sunulmaktadır.

Tarihsel gelişim süreci içerisinde, işletme çevresinin değişmesiyle ve işletmenin duyarlılık ve farkındalık kapsamlarının gelişmesiyle, finansal raporların içeriği ve finansal tablolarda sunulan bilgilerin kapsamı da değişmekte ve gelişmektedir. 1960'lı yıllarda sadece finansal tablolar, işletme hakkında bilgi sağlamada yeterli düzeyde bilgi sağlamakta iken, 1980'li yıllarda işletme faaliyetlerinin çevreye olan etkileri konusunda işletme çıkar gruplarının duyarlılıklarında ve farkındalıklarında kapsam genişlemesi olmuş ve çevresel raporlama faaliyetleri önem kazanmıştır. Bununla birlikte, çevresel raporlamanın, işletme faaliyetlerini yalnızca çevre ile ilişkilendirerek incelemesinin gerekli olmasına karşın yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Bu doğrultuda, çevre raporlaması 2000'li yıllarda çevresel değerlerle birlikte ekonomik ve sosyal değerlendirmelerin de birlikte yapıldığı sürdürülebilirlik raporlarına evrilmiştir. Günümüze gelindiğinde ise, finansal raporlamanın kapsamının hem içerik hem de zaman anlamında genişletilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Buna göre, geleceğe ilişkin bilgilerin ağırlığının artırıldığı ve hem finansal hem finansal olmayan bilgilerin birlikte sunulduğu, diğer güncel finansal

raporların eksiklerinin tamamlanmaya çalışıldığı entegre raporlama hakkında çalışmalar yapılmaktadır.

Güncel finansal raporlama hakkında öne çıkan gelişmeler kronolojik olarak şu şekilde özetlenebilir (Once vd., 2015, s.237-238).

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI): 1997 yılında yayınlanan,ekonomik, sosyal ve çevresel performansa ilişkin ilkeleri belirleyen raporlama, en yaygın evrensel göstergeleri sunmaktadır. Ekonomik, çevresel ve sosyal raporlamayı bir bütün halinde ele alan raporlama, işletmeler tarafından kullanılabilen sürdürülebilirlik rehberi niteliğindedir.

AA1000(Accountability1000): 1999 yılında yayınlanan standartlar, işletmelerin günlük faaliyetlerine tüm paydaşlarını dahil etmesi gerektiğini öngörerek sosyal ve ahlaki açıdan hesap verilebilirlik ilkeleri sunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (United Nation Global Compact - UNGC): 2000 yılında yayınlanan sözleşmede, şirketlerin etki alanlarını belirlerken; insan hakları, çalışma standartları, çevre ve yolsuzlukla mücadele kapsamındaki ilkeleri benimseyerek hareket edilmesini sağlayan ilkeleri içermektedir.

İlerleme Bildirimi Raporlaması (Communication On Progress – COP): 2000 yılında yayınlanan raporlamada, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesinin 10 prensibini referans alınmıştır.

OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri (The OECD Guide lines for Multi national Enterprises): 2000yılında yayınlanan ilkeler, hükümetler tarafından çok uluslu işletmelere uluslararası standartlara uygun bir şekilde faaliyetlerine devam etmesi için ilkeler sağlamaktadır. Sürdürülebilirliği sağlamak için işletmelerin, faaliyetlerde bulunduğu toplumun hükümet politikalarıyla uyumlu olabilmesi amacı bulunmaktadır.

IFC Performans Standartları (IFC Performance Standards): 2006 yılında yayınlanan standartlara göre, sosyal ve çevresel değerlendirmede, risklerin yönetilmesine dair ilkeler yer almaktadır.

Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project - CDP): 2008 yılında yayınlanan projede yayınlananraporlamanın temel maddeleri, iklim değişikliği, ormanların tahribatı, tedarik zincirlerinin çevresel riskleridir.

Entegre Raporlama (Integrated Reporting - IR): 2010 yılında yayınlanan raporlama türü: Entegre raporlama bir diğer adı ile bütünleşik raporlama, işletmenin finansal olan bilgileri ile finansal olmayan bilgilerini bağlantılı olarak ifade eder.

ISO26000: 2010 yılında yayınlanan, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen sosyal sorumluluk kavramının tamamlayıcısı olan SA80000 standardı olarak bilinen ISO26000, tüm kurum ve kuruluşların kullanabileceği bir standarttır. 1998 de yayınlanan SA 8000 standardı, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere kadar tüm ülkelerin yararlanabileceği bir kılavuz konumundadır.

Bu raporlama çerçevelerine göre, işletmelerin faaliyetlerinin tüm sonuçlarını, tüm ilgililerin bilgi ihtiyaçlarını sağlayacak şekilde sunmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Buna göre, finansal raporlamada, finansal tablolarda sunulamayan verilerin önem kazandığı görülmektedir.

2.3. Sorumlu Yatırım Kararlarında Kullanılan Güncel Finansal Raporlar

Finansal tablolar, uzun yıllar boyunca işletme performansı hakkında bilgi sağlamada tek kaynak olarak kullanılmaktayken, günümüz dünyasında ihtiyaç duyulan bilgiyi sağlamada yetersiz kaldığı anlaşılmıştır (Saban vd., 2017, s.916). Finansal tablolarda yer almayan finansal olmayan bilgilerin bilinmemesinden kaynaklanacak risklerin, işletmeler için sonuçlarının finansal nitelikte olacağı anlaşılmıştır. Bu bağlamda, işletme performansının sadece finansal göstergeler aracılığıyla ifade edilmesi anlayışından uzaklaşarak finansal tablolarda ifade edilemeyen bilgilerin yer aldığı güncel finansal raporlama sisteminin önemi artmıştır (Altınay, 2016, s.47). Geçmişte işletmelerin faaliyetleri, daha sınırlı paydaş grupları ile etkileşim halindeyken günümüzde küreselleşmenin etkisiyle işletmenin etkileşimde bulunduğu paydaş grupları artmıştır. Buna göre, paydaş beklentilerini görmezden gelerek varlıklarını sürdüremeyeceklerini anlayan işletmeler, hesap verilebilirliği yüksek, şeffaf, çevreye ve toplumsal ihtiyaçlara duyarlı bir yapıya sahip olmaları gerektiğini ve bunu finansal raporlarında ifade edebilmeleri gerektiğini anlamıştır (Özbay, 2019, s.446-447).

İşletmeler ve paydaşları arasındaki bakış açısındaki değişim, geleneksel finansal raporlamada dönüşüme yol açmış ve güncel finansal raporlama sistemi oluşmuştur. Buna göre, işletmeler, stratejik ve etik temelli nedenlerle; çevresel, sosyal ve yönetsel faaliyetlerin sonuçlarını içeren güncel finansal raporları sunarak faaliyetlerinin meşruluğunu ispat etmeyi, şeffaf olduğunu göstermeyi ve hesap verebilir durumda olduklarını, güncel ekonomik koşullarda, ispat edebilme imkanına kavuşmuşlardır (Kavut, 2010, s.18). Bu bölümde, güncel finansal raporlardan işletmeler tarafından kullanımında sıklıkla tercih edilen altı finansal raporlama hakkında bilgi verilecektir. Söz konusu finansal raporlar, araştırmanın özüne bağlı kalmak adına sorumlu yatırım kavramı çerçevesinde örneklerle ele alınmıştır. İlgili raporların hazırlanışı ve biçimleri ile ilgili bilgilere yer verilmemiştir.

2.3.1. Faaliyet Raporu

Faaliyet raporları, işletmenin stratejilerini ve finansal raporlamasını gösteren en önemli belgelerden biridir (Kloptchenko vd, 2004, s.29). Faaliyet raporu, işletmelerin geçmiş dönemlerdeki performans göstergeleri ile gelecek dönemlerdeki plan ve projelerini ifade ettikleri; paydaşların kapsamlı bilgi edinme imkanı elde etmiş olduğu kurumsal iletişimin en etkili araçlarından birisidir (Aytekin, 2014, s.4).

Faaliyet raporu alanında, Mercomm Şirketi tarafından her yıl Annual Report Competition (ARC - Faaliyet Raporu Yarışması) düzenlenmektedir. Bu yarışmaya Türkiye’den de katılım olmakta ve en iyi 100 faaliyet raporunun içerisine giren işletmelerimiz de olmaktadır. 2021 yılında İşbank, THY, Banvit olmak üzere üç işletme, en iyi 100 faaliyet raporu arasına girmiştir. Özellikle İşbank’ın 16. sırada yer alması takdir edilmesi gereken bir başarı olmuştur. Bununla birlikte, gelecek yıllarda en iyi 100 faaliyet raporu arasına giren işletme sayımızın artması, finansal raporlama gelişmişlik düzeyine katkı sağlayacaktır.

Türkiye’de faaliyet raporunun hazırlanmasına ilişkin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda, Halka açık işletmeler için, 28.08.2012 tarihli ve 28395 sayılı Resmi Gazetede “*Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik*”te ve 3/1/2014 tarihli ve 28871 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kurumsal Yönetim Tebliğinde birçok yasal düzenleme bulunmaktadır.

Türkiye’de faaliyet raporunun düzenlenmesiyle ilgili yapılan yasal düzenlemeler sayesinde işletmelerin şeffaflığının ve hesap verebilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Halka açık anonim şirketlerde ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde faaliyet raporlarının zorunlu olduğu ve yayımlanacak olan faaliyet raporlarının ne şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, yasal düzenlemelerle de belirli bir forma ve standarda kavuşmuş olan faaliyet raporları, karar verme sürecinde yapılacak değerlendirmelerde paydaşlara kolaylık sağlamaktadır (Ağdeniz, 2017, s.25).

Faaliyet raporları geçmiş dönem verileri esas alınarak hazırlandığı için şirketin gelecek hedefleri hakkında bilgi vermemekle birlikte, uygulamada şirketlerin sürdürülebilirlik rapor içeriğinde bulunması gereken finansal olmayan verileri içerecek şekilde sosyal ve çevresel konulara ile kurumsal yönetim anlayışı hakkında da bilgi verdikleri görülmektedir. Bu yönüyle şirketler hakkında kapsamlı bilgiler sunan yıllık faaliyet raporları, şirket paydaşların ve diğer ilgililere önemli bilgiler sağlayan temel belge niteliğinde olup, şirket paydaşlarının en çok ilgi gösterdikleri raporlama türüdür.

Örneğin, Akbank 2020 yılı faaliyet raporunda yer alan yönetim kurulu başkanının mesajında; *“COVID-19 salgını gibi çok üzücü bir süreç, ekonominin diğer paydaşları gibi bankacılık sistemi açısından da önemli bir operasyonel test olmuştur. Bankacılık sektörü olarak insan kaynağı, teknoloji ve dijitalleşmeye yönelik yapmış olduğumuz yatırımlar, özellikle salgının ve buna bağlı olarak yaşanan kapanmaların yoğun gözlendiği dönemlerde, faaliyetlerimizi kesintisiz olarak sürdürmemizi ve kredi sisteminin işlerliğini korumayı sağlamıştır. Sektörümüzde dijital dönüşümün önümüzdeki dönemde daha da hızlanacağını öngörüyoruz”* denilmiştir.

Benzer şekilde, İş bankası 2020 yılı faaliyet raporunda yer alan yönetim kurulu başkanı mesajında; *“pandemi, insanlığın geleceğine ilişkin bir nevi uyarı rolü üstlenmiştir. Bu uyarıyı doğru anlamak ve gereğini hızla yerine getirmek bireylerin, ekonomik aktörlerin ve otoritelerin ortak sorumluluğudur”* ve *“yarının insanlık için bugünden daha iyi olmasının gereğine inanarak katkımızı gerektiren konular için canla başla çalışmaya devam ediyoruz”* denilmiştir.

Buna göre, her iki yönetim kurulu başkanı, dünya çapında yaşanan bir krize karşı operasyonel anlamda hazırlıksız yakalanmadıkları ve faaliyetlerin

sürdürülmesinde zafiyet yaşanmayacağı anlamında, paydaşları bilgilendirerek şirketin karşılaşması muhtemel risklere karşı durumu hakkında bilgi vermiştir.

Faaliyet raporları geçmiş dönem verileri esas alınmak suretiyle hazırlanıp işletmenin geleceğine ilişkin bilgi vermemektedir. Buna karşın, sürdürülebilirlik raporu içeriğinde olan sosyal ve çevresel konularla ilgili finansal olmayan verileri içeriğinde barındırmasından dolayı işletme paydaşlarının ilgi gösterdiği finansal raporlama türü olma özelliğini taşımaktadır (Güngör, 2020, s.86).

2.3.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması

Sosyal sorumluluk, ahlaka ve adalete uygun tutum ve davranış sergileyen toplumu inşa etme gayretidir. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'nden "Sosyal Sorumluluk Kavramı" ise, muhasebe uygulamalarının gerçekleştirilmesinde, belli kişi veya grupların değil; tüm toplumun çıkarlarının gözetilerek hareket edilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu görüşe göre, muhasebe bilgi sistemi tarafından yapılacak olan bilgi üretiminde, tüm paydaşların çıkarlarını gözetmek suretiyle, gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gerektiği ifade olunmaktadır (Hacırüstemoğlu vd., 1996, s.8). Bu bağlamda, günümüzde birçok işletme, gerçekleştirmiş oldukları sosyal sorumluluk faaliyetlerini düzenli olarak raporlamaktadırlar. Finansal raporlamanın doğal ve güncel bir uzantısı olma niteliğini taşımakta olan kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, işletmenin çevresel, ekonomik ve sosyal performansını analiz etmede paydaşlara bilgi sağlamaktadır. Bu sayede, kurumsal sosyal sorumluluk raporu, geleneksel finansal raporlamanın kapsamını toplumsal fayda yönünde genişletip işletmelere, paydaşlara hesap vermede geleneksel rolün ötesinde sorumluluklar yüklemektedir (Başar, 2014, s.60). Bu noktada, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, finansal raporlamayı günümüzün gerekliliklerine uyumlu hale getirmeye fayda sağlayan güncel bir finansal raporlama türü olarak nitelendirilebilir.

Örneğin, Doğu Holding 2020 yılı kurumsal sosyal sorumluluk raporunda "*tüm dünyayı etkisi altına alan pandeminin Türkiye'de varlığını göstermesi ile toplum olarak alışılmışın dışında, yeni yaşam ve çalışma koşullarını hep birlikte bulmaya çalıştığımız yepyeni soruları da beraberinde getiren bu süreçte kurum olarak şeffaf ve kesintisiz iletişim akışıyla, "sağlığımız önceliğimiz" ve "birlikte güçlüyüz" mottolarını*

yaptığımız her işin, attığımız her adımın temelini yerleştirdik. Çalışanlarımızın sağlığı daima öncelikli olduğu için hızla Doğu Grubu bünyesinde doktor ve akademisyenlerin katılımıyla bir sağlık kurulu oluşturuldu. Kurulun tavsiyeleri doğrultusunda başta turizm ve yeme içme olmak üzere grubumuzun faaliyet gösterdiği tüm sektörlerde en doğru ve en etkili önlemler hayata geçirildi” ve “pandemi sürecinde Doğu Grubu, Milli Dayanışma Kampanyası’na 15 milyon TL ile destek oldu. Ayrıca, Grup şirketlerinden n11.com Sağlık Bakanlığı’na 1 milyon TL bağışladı. TÜVTÜRK ise sağlık kurumlarına 500 bin maske desteği verdi. Grand Hyatt ve Soho House otelleri tam kapasiteyle süresiz olarak sağlık çalışanlarına tahsis edildi” denilmiştir. Buna göre, işletmenin içinde bulunduğu toplumda bir tüzel kişilik olarak gerçekleştirmiş olduğu sosyal sorumluluk faaliyetleri hakkında kurumsal sosyal sorumluluk raporu sayesinde paydaşlara bilgi verilmiştir.

Diğer bir örnek olarak, Coca Cola İçecek A.Ş 2011 yılı kurumsal sosyal sorumluluk raporunda *“insanoğlunun yaşam kaynağı ve ürünlerimizin temel içeriği olan su kısıtlı bir kaynaktır. Küresel ısınma, dünya nüfusundaki ve tüketimdeki hızlı artış ve su kaynaklarının azalmasına yönelik diğer riskler bu kısıtlı kaynak üzerindeki baskıyı daha da artırmaktadır. Coca-Cola İçecek A.Ş’nin operasyon coğrafyası bu baskının çok hissedildiği bölgelerden biridir. Bu nedenle su yönetimi Coca-Cola İçecek A.Ş için sürdürülebilirlik çerçevesinin en önemli konusudur. “Daha az su kullanarak daha çok içecek üretmek” anlayışı ile üretim tesislerimizde su kullanımını en verimli seviyeye çıkarmayı, su havzalarındaki su kalitesini korumayı ve atık su yönetimini en iyi seviyede gerçekleştirerek bu konuda örnek bir uygulayıcı olmayı hedeflemekteyiz”* denilmiştir. Bu sayede, Coca-Cola İçecek A.Ş, paydaşlarına; sınırsız insan ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan işletmelerin sınırlı toplumsal kaynakları kullanırken yarının insan ihtiyaçları olan kaynakları israf etmeden ve yok etmeden karşılamaları gerektiği gerçeğini göz ardı etmeden faaliyetlerini sürdürmeyi amaçladıklarını ifade etmiştir. Diğer bir ifadeyle, kurumsal sosyal sorumluluk raporu sayesinde, paydaşlarına bu tutumla faaliyetlerini sürdüreceğini söyleme imkânı bulmuştur.

Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren birçok işletme tarafından kullanılmakta olan, OECD tarafından oluşturulan, GRI (Global Reporting Initiative) rehber niteliğindeki raporlarda tavsiye edilen raporlama şekline göre kurumsal sosyal sorumluluk raporu genellikle aşağıdaki başlıklardan oluşmaktadır (Adams ve Frost, 2004, s.99): kapak sayfası, yönetim kurulu başkanının mesajı, raporun tanıtımı,

ekonomik veriler, kurumsal yönetim ilkelerine uyum beyanı, raporun doğrulanması (Denetim Raporu).

Kurumsal sosyal sorumluluk raporları işletmenin değerinin ölçülmesinde önem ifade etmektedir. Günümüzde sosyal sorumluluğa dayalı yatırımların artması bu konuda yatırımda bulunacakların işletmelerin sosyal ve çevresel bilgilerine ulaşma ihtiyacını doğurmuştur. Bu noktada, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması işletme değerinin ölçülmesinde fayda sağlamaktadır. Sosyal sorumluluğa dayalı yatırımlarla ilgili piyasa endeksleri geliştirilmiştir. Bu endekslerde yer alan işletmeler, sosyal ve çevresel konularda duyarlı yatırımcıya karşı işletmenin sorumlu bir tutum içerisinde faaliyetlerini sürdürmekte olduğunu ifade etme fırsatı bulmaktadır. Bununla birlikte, bu endekste yer alan şirketlerin geleneksel hisse senetleri endekslerine kıyasla daha başarılı fiyat performansı gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, bazı yatırımcıların karar kriteri olarak sadece işletme faaliyetlerinin çevre ve sosyal konularda uygun hareket etmesini değerlendirdikleri gözlenmiştir. Bu çerçevede, işletmelerin sosyal sorumluluğa uygun hareket edip bu durumu kurumsal sosyal sorumluluk raporu aracılığıyla ifade etmeleri sayesinde finansal performanslarının da kuvvet kazanılacağı anlaşılmaktadır (Thompson ve Zakaria, 2004, s.125-136).

2.3.3. Çevre Raporlaması

Küresel anlamda yaşanan hızlı ekonomik büyüme, beraberinde küresel sorunları da getirmiştir. Bu bağlamda, 1970'li yıllarda küresel anlamda kendini göstermeye başlayan çevre duyarlılığı, finansal raporlamada güncel yaklaşımlar oluşmasına sebep olmuştur.

Haziran 1972'de düzenlenmiş olan, "Birleşmiş Milletler Stokholm Konferansı"nda çevre konusu gündem maddesi olarak görüşülmüştür. Bu doğrultuda, küresel ekonomik ilerlemenin ve çevresel sonuçları hakkındaki kaygıların giderilmesinin birlikte nasıl başarılacağı tartışılmıştır (BİST, 2014, s.14). Bu tartışmalar sonrasında, "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu" Aralık 1972'de, "Birleşmiş Milletler Çevre Programı" adında yeni bir ajans kurulmasına karar vererek önemli bir adım atmıştır. Bu çerçevede, Stokholm Konferansı sonrasında, küresel çevre bilinci ve küresel çevre yasalarının gelişiminde kayda değer birçok gelişme meydana gelmiştir.

1983 yılında Birleşmiş Milletler aracılığıyla, Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında, “Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon, küresel anlamda ekonomik kalkınma ve çevre konularında araştırmalarda ve değerlendirmelerde bulunduktan sonra 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” adında bir rapor düzenlemiştir. Bu raporda, çevreyi temel amaç olarak belirlemiş olan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı ilk kez kullanılmıştır. Bu bağlamda, raporda sürdürülebilirliğin tanımı, “gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilmek” olarak yapılmıştır (Stere ve Popa, 2018, s.127-133).

1992 yılında gerçekleştirilmiş olan “Rio Zirvesi” olarak da bilinen “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı”, çevre ve iklim değişikliği konularının konuşulup çözüm üretilmeye çalışıldığı, sonrasında yapılacak birçok çalışmaya ilham kaynağı olacak, önem ifade eden bir etkinlik olarak tarihe geçmiştir. Bu zirvede, sürdürülebilir kalkınma kavramının odağında insan olduğu; bu bağlamda, insanın çevre ile uyumlu, sağlıklı ve verimli bir yaşam hakkının olduğu; bu çerçevede, insanın bu hakkıyla yaşamasına imkân sağlayacak yer kürenin varlığını temin etmek için çaba sarf edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda, bu zirveden sonra 1992 yılında “(WCSD) Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kurulmuştur. Bununla birlikte, bu zirveden sonra sürdürülebilir kalkınma kavramının kapsamını genişletecek birçok farklı disiplinde araştırmalar gerçekleştirilmiştir (Stere ve Popa, 2018, s.127-133).

1997 yılında “Kyoto Protokolü” olarak adlandırılan düzenleme; iklim değişikliğine sebep olmakta olan ve sera etkisini artırmakta olan gazların emisyonlarının azaltılmasına yönelik mekanizmaları ve yükümlükleri belirlemektedir. Bu protokole imza atan ülkelerin, sera gazı salınımlarının azaltımı konusunda belirlenmiş olan taahhütleri vermeleri gerektiğinden dolayı; bu protokolün yürürlüğe girişi 2005 yılını bulmuştur (BİST, 2014, s.14).

İlerleyen süreçte, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere farklı birçok uluslararası kuruluşta çevre ve sürdürülebilirlik alanında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Rio Zirvesinin yirminci yılında gerçekleştirilmiş olan “Rio +20 Zirvesi”nde iş dünyasının sürdürülebilir kalkınmada itici güç olan rolünü benimsemesi ve

“İstedığımız Gelecek” adında bir belge yayımlanması önem arz etmektedir (Deloitte, 2012, s.11).

İş dünyasında çevresel performans, işletmeler açısından rekabet ve strateji unsuru olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Geçmişte, işletmelerin çözüm üretmeleri gereken çevre ile ilgili problem sadece çevre kirliliği ile sınırlıyken; günümüzde çevre kirliliğinin yanı sıra dönüştürülebilir hammaddelerin yeniden işlenmesiyle üretilen mamullerin maliyetini indirgeme çabası da işletmelerin çözüm üretmeleri gereken bir problem haline gelmiştir. Bu noktada, çevreye verilen zararın ölçülmesiyle birlikte tüketilen kaynakların takibi ve telafi edilebilirliğinin analizini yapabilmek amacıyla “ayak izi” kavramı oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, işletme açısından ayak izi; mevcut teknoloji ve kaynak yönetimiyle işletmenin tükettiği kaynakları üretebilmesi ve oluşturmuş olduğu atığı yok etmek için gereken verimli toprak ve su alanını ifade etmektedir (WWF, 2012, s.6). Bu bağlamda, işletme faaliyetleri sonucunda oluşan ve karbondioksit cinsinden ölçülen sera gazının çevreye verdiği zararın ölçüsü “karbon ayak izi” ile ölçülmektedir. Benzer şekilde, birim zamanda buharlaşma dahil sarfedilen veya kirletilen su miktarı da “su ayak izi” ile ölçülmektedir. Buna göre, bir işletmenin su ayak izi; mallarının ve hizmetlerinin üretimi amacıyla kullanmış olduğu toplam temiz su kaynağının miktarını ifade etmektedir (WWF, 2014, s.12).

Çevre raporlaması ile ilgili uluslararası niteliğe sahip en kapsamlı çevre raporlaması çerçevesini “(CDP) Karbon Saydamlık Projesi” sunmaktadır. CDP, dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. CDP, işletmelerin doğal kaynakları nasıl kullandıklarını, faaliyetlerinin neticesinin sınırlı kaynakların tekrardan üretimini nasıl etkilediğini, bu konuda oluşan riskin nasıl yönetildiğini raporlamaktadır. CDP, işletmelere, önem arz eden çevresel verileri ölçme, yönetme ve faaliyetlerini paylaşma imkânı sağlayan küresel bir rapordur. Bu raporlamanın ana başlıkları; iklim değişikliği, ormanlara verilen zararlar, su kullanımı ve tedarik zincirlerinin çevresel riskleridir (BİST, 2014, s.35).

Çevre raporlaması, genel itibarıyla gönüllülük esasına dayalı olarak sunulmaktadır. Bununla birlikte, işletmelerin çoğu, çevre raporlaması yerine içeriği çevre raporlamasında yer alması gereken bilgileri de kapsayacak şekilde hazırlanmakta olan sürdürülebilirlik raporlamasını sunmayı tercih etmektedir (Güngör, 2020, s.51-52).

2.3.4. Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporlaması

20'inci yüzyılın başından günümüze kadar olan süreçte kamu otoritesinin ekonomik sistemdeki hakimiyeti, yerini serbest piyasa ekonomisine ve rekabetçi yapıya bırakmıştır. Bu süreçte, işletmenin sermayedarları ile yöneticisinin birbirinden ayrı bir şekilde değerlendirildiği kurumsal yapının öneminin artmasıyla kurumsal yönetim kavramı literatüre girmiştir (Arı, 2008: 45). Kurumsal yönetim kavramını ifade eden literatürde birçok tanım bulunmasına karşın, genel anlamda kabul görmekte olan tanım OECD tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre kurumsal yönetim, paydaşlarının hak ve yükümlülüklerini tespit eden, paydaşlarla işletme arasındaki ilişkiyi düzenleyen yapıların bir bütün halindeki adıdır. Buna göre, kurumsal yönetim kavramı, işletmenin sermayedarları, paydaşları ve yönetimi arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Bununla birlikte, kurumsal yönetim, işletmenin hedeflerinin tespit edilip işletme faaliyetlerinin bu hedef doğrultusunda işlemlerini sağlayacak ve bu hedeflerle ne derecede uyumlu sonuçlar elde edildiği hakkında bilgi veren sistemi tesis etmektedir.

Kurumsal yönetimin amacı, işletme faaliyetlerinde kurumsal yönetim ilkelerini etkin kılmaktır. Kurumsal yönetim ilkeleri; adillik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sorumluluktur. Adillik ilkesi, şirket yönetiminin bütün sermayedarlara eşit şekilde davranış sergilemesini ifade etmektedir. Şeffaflık ilkesi, şirketin kamuoyu ile doğru, açık ve karşılaştırılabilir bilgi paylaşmasını ifade etmektedir. Hesap verilebilirlik ilkesi, yönetim kurulunun işletmenin tepe yönetiminin performansını izleyerek tepe yöneticilerin sermayedarlara karşı hesap verilebilirliğinin temin edilmesini ifade etmektedir. Sorumluluk ilkesi, şirketlerin sermayedarları için değer oluştururken toplumsal değerlere uyumlu bir şekilde faaliyet göstermeleri gerektiğini ifade etmektedir (TKYD, 2011, s.16).

Örneğin, Garanti BBVA 2021 yılı kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporunda; *“Garanti BBVA'nın uyumluluk sisteminin temel bileşenlerine yönelik politikaları, “Uyum Müdürlüğü Yönetmeliği” dokümanında yazılı halde bulunur. Uyum Müdürlüğü Yönetmeliği'nde, uyum riski ve itibar riski kavramlarına vurgu yapılır: çalışanlardan, yasalara, Banka Etik ve Doğruluk İlkeleri'ne ve kurumsal standartlara uyumlu davranışlarda bulunmalarının beklendiğine yer verilir, doğruluk kavramı tanımlanarak, uyumluluk sistemindeki temel görevler ve sorumluluklar*

belirtilir. Bu kapsamda: uyumluluğun sadece üst yöneticilerin veya belli birimlerin değil birey olarak herkesin sorumluluğu olduğu vurgulanmaktadır” denilmiştir. Buna göre, tüm çalışanların kurumsal yönetim ilkelerine uyumlu bir şekilde çalışması gerektiği vurgulanmış; bunun başarılabilmesi için bir birim kurulduğundan ve bir yönetmelik çıkarıldığından bahsedilmiştir.

Yeryüzündeki krizlerin giderek daha geniş çaplı etkilerde bulunması, piyasaların yüksek risk ortamında ticari faaliyetlerini sürdürüyor olmaları küresel rekabet ortamında ticari faaliyet göstermekte olan şirketlere olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu şekildeki kriz dönemlerinde şirketlerin rekabet gücünden yoksun kalmamaları, kurumsal yönetim ilkelerine uyum düzeyleri ile doğru yönlü ilişki içerisindedir. Bu doğrultuda, kurumsal yönetim uygulamaları sayesinde; yöneticilere daha sağlıklı ve daha güvenli bir zemin sağlar (Alagöz ve Erkoç, 2022, s.123).

Dünyada kurumsal yönetim olgusunun önem kazanmasının ardından Türkiye’de de bu konuda gelişmeler yaşanmıştır. Buna göre, 1999 yılında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından kurumsal yönetim ilkeleri yayımlandıktan sonra 2003 yılında SPK tarafından kurumsal yönetim ilkeleri yayınlanmıştır.2005 yılında ise, halka açık işletmelerin yıllık faaliyet raporlarında kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporuna yer ver vermeleri zorunlu hale getirilmiştir (Toraman ve Abdioğlu, 2008, s.96-109). 2011 ve 2014 yıllarına gelindiğinde ise, kurumsal yönetim ilkelerinin Türkiye’deki kullanımı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır (Kartal ve Yılmaz, 2019, s.178). 2018 yılı sonuna kadar anlatı formatında sunulan kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlamasının, 2019 yılından itibaren SPK’nın düzenlemiş olduğu URF ve KYBF şablonları ile sunulması zorunlu olmuştur. KYBF, işletmenin kurumsal yönetim uygulamalarına ilişkin bilgi sunmak amacıyla kullanılmaktayken URF ise, işletmenin gönüllü ilkelere uyum durumunu sunmak amacıyla kullanılmaktadırlar. Bu sayede, kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlamasında yeni bir dönem başlamış olup halka açık şirketlerin raporları daha ölçülebilir ve daha karşılaştırılabilir hale gelmiştir (Kartal ve Yılmaz, 2019, s.178).

Tüm bunlarla birlikte, kurumsal yönetim ilkelerini uygulayan işletmelerin performanslarını analiz etmek için, 2007 yılında Borsa İstanbul, Kurumsal Yönetim Endeksi (XKURY) kurulmuştur. Bu endekste halen 61 işletme bulunmaktadır. Bu

işletmelerin kurumsal yönetim ilkelerine uygun hareket etmedeki başarı puanı, yatırımcıların alacakları kararlara etki edeceği düşünülmektedir (Alagöz ve Erkoç, 2022, s.123).

Örneğin, ASELSAN 2021 yılı kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporunda; *“kurumsal yönetim anlayışını ilke olarak benimseyen ASELSAN, ilk kez 2012 yılında SAHA Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme A.Ş. 'nin gerçekleştirdiği kurumsal derecelendirme çalışmaları sonucunda 10 üzerinden 8,77 notuyla derecelendirilmiş ve Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksi'ne dahil edilmiştir. 2021 yılında SAHA tarafından yapılan değerlendirme sonucunda 11.12.2020 tarihinde 10 üzerinden 9,29 olan notumuz 10.12.2021 tarihi itibarıyla 9,35'e yükselmiştir. Şirketimiz hisse senedi 14.12.2012 tarihinden bu yana yer aldığı kurumsal yönetim endeksinde kalmaya devam etmiştir”* denilmiştir. Buna göre, şirketin kurumsal yönetim endeksinde yer alması, endekste yer almaya devam edebilmesi, endekste başarı notunun yüksek olması, endekste başarı notunu giderek artırması, yatırımcıların alacakları kararlara etki edeceği düşüncesiyle vurgulu bir şekilde paylaşılmıştır.

2.3.5. Sürdürülebilirlik Raporlaması

Yaklaşık altmış yıldır tüm paydaşlar, işletmelerin kurumsal yönetim standartlarına, çevresel duyarlılıklarına, sosyal yatırımlarına ve toplumsal katılımlara olan bağlılıklarına giderek daha da ilgili olur hale gelmişlerdir (Braendle, 2016, s.1-8).

Sürdürülebilirlik kavramı, işletmelerin dünyayı ve dünya üzerindeki yaşayanları, insan faaliyetlerinden kaynaklı olan zararlardan koruyacak şekilde faaliyet gösterme süreci olarak ifade edilebilir (White, 2016, s.1).

Örneğin, Vakıfbank 2018 yılı Sürdürülebilirlik Raporunda; *“ekosistem hizmetleri, tüm sektörlerin devamlılığı için büyük önem taşıyor. Bu doğrultuda hava, su, canlılar ve doğal kaynak stoklarını barındıran doğal sermayemizi koruyarak devam ettirmek üzere çalışıyoruz. Banka olarak sağladığımız finansmanın çevresel etkilerini takip etmenin yanı sıra operasyonlarımızdaki etkilerimize de odaklanıyoruz”* denilmiştir. Bu sayede, işletmenin faaliyetlerini gerçekleştirirken göstermiş olduğu çevresel duyarlılık hakkında bilgi verilmiştir. Benzer şekilde, Halkbank 2019 yılı Sürdürülebilirlik Raporunda: *“bankamız “Lider KOBİ Bankası Olma” vizyonunu;*

çevresel, sosyal, ekonomik ve etik konularla ilgili risk ve fırsatları inovatif ve çözümcü bir anlayışla yöneterek gerçekleştirmektedir” denilmektedir. Bu sayede, Halkbank, sürdürülebilirlik yaklaşımını ifade etmiştir.

Sürdürülebilirlik raporlamasının kökleri, yatırımcıların şirketleri faaliyetlerine göre tercih etmeye başladıkları 1960’ların ortalarına kadar götürülebilir. Çevre duyarlılığının ivme kazanmasından sonra, yatırımcılar şirketlerin çevresel etkilerini de yatırım yapıp yapmamak konusunda tercih kriteri olarak değerlendirmeye başladı. Bu doğrultuda, şirketlerin kendileri hakkında finansal tablolarda ifade edilenlerin haricinde ek başka bilgileri de sunma gereklilikleri oluştu. 1970’lerin başında başlayan kurumsal sosyal sorumluluğun ortaya çıkması ile birlikte, finansal raporlamada finansal tablolarda sunulamayan bilgilerin sunulması gerekliliği, daha da anlaşılır hale geldi. 1990’lı yılların sonlarında ise, sürdürülebilirlik raporunun unsurlarını standartlaştırma girişimleri başlamıştır (WEF, 2012, s.9).

Günümüze gelindiğinde ise, sayıları her geçen gün daha da artmakta olan işletme, sürdürülebilirlikle ilgili faaliyetlerini resmi olarak raporlamaktadır. Bu raporlar, işletmenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan etkilerini ve etkinliğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik raporlamasının düzenlenmesinin gerekliliği olarak; düzenleyici gereksinimler değil paydaşların taleplerinin olmasını belirtmek mümkündür (James, 2015, s.1-20). Başka bir deyişle, Türkiye’de işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması yayınlama koşulu olmamasına karşın işletmeler tarafından gönüllü olarak sürdürülebilirlik raporlaması yapılmaktadır. Ayrıca, Türkiye’de sürdürülebilirlik adına farkındalık oluşturmak amacıyla Borsa İstanbul bünyesinde 4 Kasım 2014 tarihinde BİST Sürdürülebilirlik Endeksi oluşturulmuştur.

Sürdürülebilirlik raporlaması işletmenin mevcut durumu ve öncesindeki yapmış olduğu faaliyetleri çevresel, sosyal ve ekonomik çerçeve de katarak raporlamakla yetinmez; işletmenin gelecekte karşılaşması muhtemel riskleri ve tehditleri bugünden tespit edip rapor etmek suretiyle işletmeye önleyici hizmet sunmuş olur (White, 2016:100-101). Bununla birlikte, sürdürülebilirlik raporlaması, yapmış olduğu önleyici hizmet sayesinde işletmenin elde edebileceği fırsatların da raporlamasını yapmış olur. Bu sayede, paydaşlar, işletmenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerinin çevresel, sosyal

ve ekonomik açıdan etkilerini ve etkinliğini öğrenmiş olurlar; işletmeler de paydaşların talebine karşılık bu bilgileri şeffaf bir şekilde sunmuş olurlar (Pütter, 2017, s.51-62).

Sürdürülebilirlik raporlamasının; işletmenin faaliyetlerine, menfaat gruplarının beklentilerine uygun olarak nasıl bir içerikte olması gerektiğine ilişkin GRI (Global Reporting Initiative-Küresel Raporlama Girişimi) tarafından yayınlanan standartlar rehber olarak alınabilir. G4, GRI tarafından yayımlanan son rapordur.

2.3.6. Entegre Raporlama

Entegre raporlamanın temelini oluşturmakta olan entegre düşünce, işletmenin sürdürülebilir değer oluşturabilmesine ve bütünsel karar verme mekanizmasına sahip olmasına dayanmaktadır. Bu bağlamda, işletme performansına yönelik finansal ve finansal olmayan bilgiler finansal raporlar aracılığıyla paydaşlara sunulurken birbiriyle bağlantılı bilgi sunumu yapıldığından işletmenin tüm birimleri uyumlu bir şekilde hareket etmelidir. Bu doğrultuda, işletmede entegre düşüncenin hâkim olması sayesinde, işletme faaliyetlerine ilişkin bilgiler arasındaki bağlantı etkin bir şekilde kurulmuş olunacak, kurumsal yönetim mekanizması oluşturulacak, performans sonuçlarının değerlendirilmesi etkin bir şekilde yapılmış olunacak, karar verme sürecine yol gösterecek olan finansal raporlar entegre bir şekilde hazırlanmış olacaktır. Bu çerçevede, entegre raporlama, işletmenin entegre düşünce temelinde dayanan değer oluşturma sürecindeki bilgi aktarma safhasını ifade etmektedir (Yüksel, 2017, s.32).

Geleneksel finansal raporlar paydaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri tam olarak sağlamakta yetersiz kalırken güncel finansal raporlama unsurlarının da geleneksel finansal raporlamada yer alan bilgileri sağlamakta yetersiz kalmasından dolayı paydaşların ihtiyaçlarını sunmakta yetersiz kalmıştır. Diğer bir ifadeyle, geleneksel ve güncel finansal raporlar sadece kendi rapor içerikleriyle paydaşların bilgi ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple, finansal ve finansal olmayan bilgileri birlikte içeren bir finansal raporlamanın yapılması gerekliliği oluşmuştur. Bu gerekliliğin sonucu ortaya çıkan entegre raporlama, geleneksel finansal rapordaki yer alan finansal bilgilerle birlikte güncel finansal raporlama türlerinde yer alan finansal olmayan bilgileri birbirleriyle bağlantılı olarak raporlayan, işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel olarak nasıl değer oluşturduğunu ve bu değerleri orta ve uzun

vadede nasıl sürdürülebilir hale getireceğini kısa öz ve bir biçimde sunan güncel finansal raporlama türü olarak tanımlanabilir.

Örneğin, Garanti BBVA 2021 Entegre Raporunda; *“yıllık faaliyetlerini, değer yaratan etkenler ve göstergelerle finansal ve finansal olmayan performansını, kurumsal yönetim ve risk yönetimi yaklaşımını detaylıca paylaşıyor”* denilmiştir. Benzer şekilde, Akbank 2021 Entegre Raporunda; *“finansal ve finansal olmayan performansını değerlendirerek ve Değer Raporlaması Vakfı'nın (Value Reporting Foundation – VRF) Entegre Raporlama Çerçevesi'nin (IR Framework) gerekliliklerini karşılayarak hazırladık”* denilmektedir.

Bununla birlikte, entegre raporlama, bir işletmenin geleneksel finansal raporlarının ve güncel finansal raporlarının veya finansal ve finansal olmayan bilgilerinin birbirinden bağımsız olarak entegrasyon olmadan bir araya getirilip sunulması demek değildir. Entegre rapor, sunulan rapor içeriğindeki bilgilerin bir arada değerlendirilmesi ve yorumlanması sayesinde özet haline getirilmiş bilgilerin yer almış olduğu rapordur (Kaya, 2015, s.118; Yüksel, 2017, s.32).

Entegre raporlama günümüzde birçok değişikliğe ve gelişmeye sebep olmuş; finansal raporlarda, faaliyet odaklı sunum yerine stratejik odaklı sunum yapılmasının, kısa vadeli bakış açısı yerine uzun vadeli bakış açısıyla raporlama yapılmasının, geriye yönelik analizlerden ziyade ileriye yönelik analizlerin yapılmasının gerekliliğini ve önemini ortaya koymuştur (Hertgers, 2016, s.1-4). Tüm bunlarla birlikte, son yüzyılda ortaya çıkmaya başlayan şirket skandalları, küresel çapta yaşanan finansal krizler de finansal raporlamanın geleneksel yapısının tek başına yeterli olmadığını doğrular niteliktedir.

Entegre raporlamanın tarihsel gelişim sürecine bakıldığında; dünyada entegre raporlama yolculuğunun 1994 yılında Güney Amerika'nın tam demokrasiye geçmesiyle başladığı söylenebilir. Yeni seçilmiş olan Başkan, Güney Afrika'nın kuruluşları ve işletmelerine karşı hissedilen güvensizliği ortadan kaldırabilmek amacıyla şeffaflık, eşitlik ve bilgi paylaşımını teşvik etmiştir. Bu bağlamda, kurumsal yönetim ilkelerine yönelik çalışmalar yürütmesi amacıyla King Komitesi kurulmuştur. 1994 yılında yayınlanan ilk King Raporunda, kuruluşların finansal olmayan bilgilerini paylaşmaları önerilmiş işletmeyle paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisinin giderilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. 2002 yılında yayınlanan King 2

raporunda ise bir adım daha ileriye gidilerek işletmelerin tüm paydaşların bilgi ihtiyacını karşılamalarını ve finansal bilgi paylaşımını sosyal ve çevresel faaliyetlerin paylaşımını da kapsayacak şekilde genişletmelerini talep etmiş, sürdürülebilirlik raporlaması ve risk yönetimi merkezli taleplerde bulunulmuştur. King 2 raporunun yayınlanmasından sonra, Johannesburg Borsası, borsaya kote olan işletmelerin yıllık raporlarında King 2 Raporu'ndaki ilkelere nasıl uyduklarını sözel olarak anlatmalarını şart koşmuştur. 2008 yılındaki finansal krizle birlikte geleneksel raporların yetersiz kaldığını bir kez daha anlayan Güney Afrika, bu soruna çözüm üretebilmek amacıyla King 3 raporunu yayınlamış ve kuruluşların faaliyetlerinin entegre bir yapıda değerlendirilmesi gerekliliği ifade edilmiştir. 2010 yılına gelindiğinde ise Johannesburg Borsası, borsaya tabi tüm işletmelerin entegre rapor yayınlamasını, yayınlamayanların ise nedenini açıklamasını (*report or explain*) zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede, Güney Afrika, entegre raporlamayı borsaya tabi işletmelerde zorunlu hale getiren ilk ülke olmuştur. 2016 yılında yayınlanan son King raporu olan King 4 raporunda ise kurumsal yönetim ilkelerine ek olarak doğruluk ve yetkinlik ilkelerinin de eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir (Kevser, 2020, s.4233, Çokmutlu, 2019, s.105-106).

Küresel anlamda entegre raporlama faaliyetlerinin hızlanmasıyla birlikte 2010 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council – IIRC) kurulmuştur. IIRC'nin kurulmasıyla entegre raporlama çalışmaları kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. 2013 yılında IIRC, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi'ni yayımlamıştır. Bu doğrultuda, entegre raporlama yapmaya başlayan kurumlar raporlarında bu çerçeveyi esas almaktadırlar (Kılıç, 2018, s.34). Çerçevenin yayımlanmasıyla birlikte, kuruluşların açıklamış oldukları birbirinden bağımsız bilgilerin beraber ve anlamlı bir şekilde ifade edilmeleri sağlanmıştır. Bu sayede, paydaşların işletmenin bugünkü ve gelecekteki durumu hakkında karar verecekleri zaman daha sağlıklı kararlar alabilmeleri adına önemli bir adım atılmıştır (Kevser, 2020, s.4233).

2.4. Literatür Özeti

Finansal ve finansal olmayan bilgilerin birlikte kullanıldığı güncel finansal raporları konu alan değişik amaçlara sahip çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bununla

birlikte, yapılan literatür taramasında, sorumlu yatırım kararlarını, güncel finansal raporlarının kullanımı ile analiz etmekte olan başka bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu kapsamda, aşağıda güncel finansal raporlar hakkında yapılan çalışmalar özetlenmiştir.

Arvidsson (2011), yapmış olduğu çalışmada Stockholm Menkul Kıymetler Borsası'nda yer alan şirketlerin yatırımcı ilişkileri yöneticileriyle anket gerçekleştirmiştir. Yapılan ankette çalışmada yer alan şirketlerin yıllık faaliyet raporunda finansal olmayan bilgilerin açıklanmasının yatırımcı ilişkileri yöneticileri tarafından nasıl değerlendirildiğinin anlaşılması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, kurumsal açıklamalarda finansal olmayan bilgiler çerçevesinde, maddi olmayan duran varlıklarla ilgili bilgi talebinde artış olduğu; bununla birlikte bilgi talebindeki bu artışın yasal düzenlemelerle de desteklendiği görülmüştür.

Dagiliene ve Nedzinskiene (2018), Baltık ülkelerinde kurumsal faktörlerin güncel finansal raporlama üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda işletmelerin, sunmuş oldukları finansal raporlarda, finansal olmayan verileri içeren bilgilerden birini gönüllü olarak sunmaları halinde; diğer finansal olmayan verileri içeren bilgiler hakkında daha fazla açıklama yapma olasılığının bulunduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, finansal olmayan, gönüllü olarak açıklanan verilerin açıklanmasıyla; finansal olan, zorunlu olarak açıklanan verilerin açıklanması arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemediği belirtilmiştir. Bunlara ek olarak, finansal raporlamadaki zorunlu faktörlerin hem geleneksel hem de güncel finansal raporlamayı teşvik ettiği; normatif ve işletmeyle ilişkili faktörlerin ise güncel finansal raporlamayı daha fazla teşvik ettiği ifade edilmiştir.

Orlitzky ve diğerleri (2003) çalışmasında, literatürde yer almakta olan çalışmaların çevresel, sosyal ve kurumsal performans ile finansal performans arasındaki ilişkiyi genellemeyecek nitelikte, değişken ve belirsiz, olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda, bu iki performans göstergesi arasındaki ilişki hakkında, etkisi sınırlı nitelikte de olsa, genellemeye ulaşabilmenin çalışmalarının amacı olduğunu aktarmışlardır. Çalışmalarının sonucunda bu iki performans göstergesi arasında karşılıklı ve eşanlı bir pozitif ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Çevresel, sosyal ve kurumsal performans göstergelerinin yer aldığı güncel finansal raporlamanın son

yıllarda popüler olması, çalışmanın yapıldığı yıl noktasında değerlendirildiğinde; elde edilen sonucun yol gösterici nitelikte olduğu ifade edilebilir.

Sierra-Garcia ve diğerleri (2018), yaptıkları çalışmada güncel finansal raporlamadaki yaklaşımları ortaya çıkarmak amacıyla IBEX-351 borsasında faaliyet gösteren ve güncel finansal raporlarını 2018 yılından itibaren sunmakta olan şirketlere odaklanarak İspanya’da finansal olmayan bilgilerin sunumunu analiz etmişlerdir. Bu doğrultuda, çalışmada yer alan işletmelerin finansal olmayan bilgileri sunmalarının sebebinin yasal zorunluluk sebebiyle mi yoksa gönüllü olarak mı yapıldığı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda finansal olmayan bilgilerin sunulması ile yasal zorunluluklara uygunluk seviyesi arasındaki ilişkinin işletmenin faaliyet gösterdiği sektörle ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, finansal olmayan bilgileri açıklamakta en yüksek orana sahip olan işletmelerin sürdürülebilirlik raporu sunan işletmeler olduğu belirtilmiştir.

Stolowy ve Paugam (2018), güncel finansal raporlamanın nasıl tanımlandığını ve son yıllarda nasıl yaygın hale geldiğini araştırdıkları çalışmalarının ilk aşamasında tanımlardaki ve güncel finansal raporlamadaki ayrışmayı; ikinci aşamasında ise 2006-2016 döneminde şirketler tarafından sunulan güncel finansal raporların kapsamı ve türündeki değişiklikleri incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda güncel finansal raporlamaya yönelik tanımlar kapsamında; kanun koruyucular ve standart belirleyiciler arasında uyum problemi olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda, araştırma örneklemini oluşturan Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI)'ne kayıtlı 291 uluslararası işletmenin güncel finansal raporları ile Güney Afrika'da 2016 yılı Entegre Raporlama Ödülleri'ni alan ilk 10 işletmenin güncel finansal raporlarının uyumlu olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, araştırma yapılan dönemde güncel finansal raporlarda önemli bir artış olduğu; bununla birlikte, çevre, insan sermayesi, performans ve stratejik açıklamalar gibi yeni yaklaşımların finansal raporlamada önemini artırmasıyla beraber finansal bilgilerin önemi oransal olarak büyük ölçüde azaldığı ifade edilmiştir.

Akdoğan ve Banuoğlu (2020) çalışmalarında dünyada ve Türkiye’de entegre rapor hazırlamakta olan şirketlerin raporlarını Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi tarafından yayınlanan içerik öğeleri çerçevesine uygunluk kapsamında birbirleriyle karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre, Türkiye’de hazırlanan entegre raporların dünyadaki diğer uluslararası entegre raporlara göre

yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, eksik kalınanın noktanın; şirketlerin gelecek planların anlatıldığı kısımlara ilişkin olduğu, bu bölümlerde şirketlerin sunmakta oldukları bilgilerin kısıtlı olduğunu ifade edilmişlerdir. Bununla birlikte, Türkiye’de entegre rapor hazırlamakta olan şirket sayının çok az sayıda olduğunu belirtmişlerdir. Tüm bunlarla birlikte, hali hazırda açıklanmakta olan sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan bilgilerin içerik öğelerinin bir bölümünün, entegre raporların hazırlanması için de kullanılabilir nitelikte olmasına karşın; entegre raporlama için gerekli olan içerik öğelerinin tamamını sağlamak noktasında yeterli olamayacağını, ilave bilgilerle desteklenmesinin gerekeceğini belirtmişlerdir.

Eldemir ve Gökçen (2019) çalışmalarında entegre raporlamanın Türkiye’deki şirketlerde uygulanmasında entegre raporların içerik öğelerinin Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi gerekliliklerini ne derece karşıladığını içerik analizi yöntemi ile tespit etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda incelenen entegre raporların tamamında Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi kapsamındaki içerik öğelerine ilişkin bilgi verme amacıyla hareket edildiği ifade edilmiştir. Buna karşın, şirketlerin içerik öğelerinin gerekliliklerini algılamaları noktasında farklılıkların olduğunu, bu sebeple de verilen bilgilerin içeriğinin şirketler arasında farklılık gösterdiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, şirketlerin dış çevrelerini açıklamakta genel itibarıyla yetersiz kaldıklarını, özellikle siyasi ortam konusunda sadece bir işletmenin açıklama yaptığını belirtmişlerdir. Öte yandan, aynı sektörde faaliyet gösteren şirketlerin içerik öğelerinin sıralanışı, raporda ele alınan başlıklar, yönetim anlayışı, stratejik amaçlar, performans, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açıklamalarının benzerlik göstermekte olduğu ifade edilmiştir. Buna ek olarak, sunulan bilgilerin güvenilirliği ile ilgili izlenen politika ve standartlar hakkında açıklamalar yapılmasıyla entegre raporlara ilişkin güvence sunulmuştur.

Gümrah ve Büyükepekçi (2019) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de 2008-2017 yılları arasında yayınlanmış olan sürdürülebilirlik raporlarını içerik analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Çalışma sonucunda en fazla raporun holdinglere bağlı faaliyet gösteren şirketler tarafından yayımlandığı; en az raporun ise, kar amacı gütmeyen ve elektronik sektöründe faaliyet gösteren şirketler tarafından yayımlandığı ifade edilmiştir. Çalışmanın sonucunda küçük ve orta ölçekli işletmeler ile büyük ve çok uluslu işletmeler arasında Küresel Raporlama Girişimi (GRI) endeksinde yer alan

çerçevedeki içerik öğelerinin gerekliliklerini yerine getirme noktasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu belirtilmiştir.

Durgut (2017), çalışmasında şirketlerin gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerin performanslarının ölçülmesinde finansal olmayan verilerin kullanımını ve raporlamasını incelemiştir. Finansal raporlamada finansal değerleriyle raporlanan faaliyetlerin, finansal olmayan yönleriyle değerlendirilmesinin paydaşlar açısından değerli olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda, finansal olmayan veri paylaşımı konusunda raporlama standartlarının olmamasının ve finansal olmayan bilgi paylaşımının gönüllü olarak yapılıp zorunlu hale gelmemesinin finansal olmayan bilgi kullanımının etkinliğini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Çalışmanın sonucunda, finansal olmayan bilgi paylaşımının işletme başarısı üzerinde olumlu etki meydana getireceği ifade edilmiştir.

Özbay (2019), gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında güncel finansal raporlamanın Türkiye'deki gelişimini incelemiştir. Bu doğrultuda, Borsa İstanbul'da işlem gören 100 şirketin 2006-2017 yılları arasındaki güncel finansal raporlarını analiz etmiştir. Çalışmada, finansal olmayan bilgiler; çalışanlar, çevre, toplum, tüketiciler, ürün/üretim, tedarikçiler, kurumsal yönetim uygulamaları ve sosyal stratejiler ana başlıklarında 24 grupta incelenmiştir. Bu kapsamda, çalışmanın sonucunda, işletmelerin yıllar içinde daha fazla finansal olmayan açıklama yaptıkları ve aynı zamanda finansal olmayan raporların sayısının da günden güne arttığını ifade etmişlerdir.

Şahin ve Çankaya (2018) çalışmalarında Türkiye'de 2017 yılına kadar Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Rehberine göre sürdürülebilirlik raporu hazırlayan 42 işletmenin 100 adet raporunun analizini raporlardaki konuları araştırarak yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda, işletmelerin raporlarında strateji ve profil açıklamalarının yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamalarından fazla olduğu tespit edilmiştir. Yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamalarında en fazla açıklamanın ise sırasıyla; ekonomik, sosyal ve çevresel performans göstergelerinden meydana geldiği ifade edilmiştir. Tüm bunlarla birlikte, Türkiye'de sürdürülebilirlik ve raporlaması konusunda artan bir ilginin olduğunu; bu durumun, yıllar itibarıyla yayımlanan sürdürülebilirlik raporlaması sayısındaki artıştan ve bu raporlarda yer alan açıklamaların artışından anlaşılacağı belirtilmiştir.

Literatür özetinde görülmektedir ki; finansal ve finansal olmayan bilgilerin sunumu ve bu bilgileri barındıran raporlama çerçeveleri, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini ve Türkiye'deki örneklerini ayrı ayrı anlatan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı; sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesidir. Literatürde, sorumlu yatırım kararlarını, güncel finansal raporların kullanımı ile analiz etmekte olan başka bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çerçevede çalışmanın, literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışma sorumlu yatırım kavramının önemini vurgulamak noktasında rol üstlenmektedir. Literatürdeki boşluğu doldurmak hedefiyle yapılan araştırmanın akademisyenler ve araştırmacılar açısından referans olma niteliği taşıyacağı düşünülmektedir.

3. SORUMLU YATIRIM KARARLARINDA GÜNCEL FİNANSAL RAPORLARIN ÖNEM DERECESİNİN BELİRLENMESİ

3.1. Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) ve AHP Yöntemi

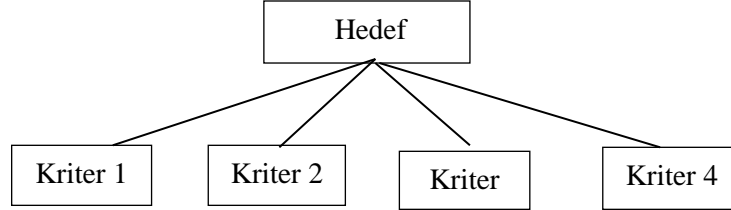
Rekabetin yoğun bir şekilde yaşanmakta olduğu dünyada hızlı ve doğru karar verebilmenin önemi giderek daha değerli hale gelmiştir. Bu doğrultuda, karar alıcıların bilgi karmaşasından kurtularak karar alınması gereken konuya ilişkin bilgileri hızlı ve çabuk bir şekilde analiz edip karar vermeleri amaçlanmaktadır.

Karar verme, alternatiflerin arasından arzu edilene en uygun ya da mümkün olan en uygun seçeneğin tercih edilmesidir. Bu doğrultuda, risk ve belirsizlik altında karar vermek zorunda kalan karar verici, bilgi ve tecrübesini sistematik bir şekilde kullanarak en iyi sonucu elde etmeye çalışır. Karar vericiler, amaçları olan insanlarda veya topluluklardan oluşabileceği gibi amaçları aynı olmayan insanlardan veya topluluklardan da oluşabilmektedir (Gülenç & Aydın Bilgin, 2010, s. 97).

Karar verme işini, basit yöntemle karmaşık problemi çözen sistemleri meydana getirerek gerçekleştirebilmek gerekmektedir. Bu bağlamda, böyle bir sistemi tesis edebilmek için iki tür yaklaşım mevcuttur. Bunlardan ilki çıkarımsal yaklaşım, diğeri ise sistematik yaklaşımdır. Çıkarımsal yaklaşım, karar verme sürecinde analiz edilen problemi parçalar halinde ele almaktayken, sistematik yaklaşım, problemi bütünsel olarak incelemektedir. Analitik Hiyerarşi Prosesi, problem çözümünde bu iki yaklaşımı tek bir mantıksal çatı altında birleştirmiştir.

Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP), 1970'li yıllarda çok amaçlı problemlerin çözümünde karar vericiye fayda sağlamak amacıyla Thomas L. Saaty tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntem sayesinde çözümünde güçlük yaşanan problemler, kolaylıkla çözüme kavuşturulan bir hale kavuşmuştur. Yöntemin amacı, hiyerarşide yer almakta olan kriterlerin alternatiflerle olan ilişkilerini, önem seviyelerini ve ağırlıklarını belirlemektir. Yöntemin çalışma temeli, alternatiflerin ikili seçimlerle karşılaştırılmaları sonucu değerlendirme yaparak önem derecelerinin oransal olarak ortaya konması sonucunda en uygun çözüme kavuşulması şeklindedir (Karaoğlan,

2016, s.361). Bu karşılaştırmalarda, gerçek ölçümleri ya da duygu ve tercihlerin oransal değerini ifade eden ölçekler kullanılmaktadır. Bununla birlikte, AHP, tündengelim ve tümevarım düşünce sistemlerini birleştiren doğrusal olmayan bir yapıdadır (Saaty & Vargas, 2001, s.3). AHP'nin, dayandığı teoriye göre, içgüdüsel karar verme mekanizmasını yansıttığı düşünülmektedir.

Kaynak:Saaty & Vargas, 2001, s.3.

Şekil 4. AHP Problemlerinin Hiyerarşik Yapısı

Problemin hiyerarşik yapısını meydana getirdikten hemen sonra, hiyerarşinin her seviyesindeki öğeler eşleştirilerek öncelik değerleri hesaplanır. AHP modellerinde, ikili karşılaştırma kararları bir kare matris olarak ifade edilmektedir. Yapılmış olan her değerlendirme, kritere bağlı olarak daha yüksek iki unsur arasındaki önem derecesini ifade eder. Bu önem derecesinin ifade edilmesinde sayısal değerler kullanılmaktadır. Bu sayısal değerleri belirlemek amacıyla bir ölçeğin kullanılması gerekmektedir (Kaplan, 2010: 57). Bu doğrultuda, AHP yöntemi için Saaty tarafından geliştirilmiş olunan oransal ölçek aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Saaty & Vargas, 2001, s. 6).

Tablo 2. AHP İçin İkili Karşılaştırma

Önem Değerleri	Tanımlar	Açıklamalar
1	Eşit önemli	İki kriter de eşit düzeyde hedefe katkı sağlamakta.
3	Orta Derece Önemli	Deneyim ve yargı bir kriteri diğerine kısmen tercih etmekte.
5	Kuvvetli Derece Önemli	Deneyim ve yargı bir kriteri diğerine daha çok tercih etmekte.
7	Çok Kuvvetli Derece Önemli	Bir kriter diğerine göre üstün ve hâkimiyeti uygulamada görülmekte
9	Kesin Önemli	Bir kriterin diğerinden üstünlüğü kanıtlanmış ve aktivite en yüksek kabul seviyesinde
2,4,6,8	Ara Değerler	Önem dereceleri hakkında tam karar verilememesi durumu

Kaynak: Saaty & Vargas, 2001,s.6.

AHP'nin Çözüm Adımları

Saaty tarafından geliştirilmiş olunan bu yöntemi aşağıda ifade edilen çözüm adımlarına göre uygulamak gerekmektedir (Özyörük & Özcan, 2005, s.627).

1. Problemlerin tanımlanarak ne tür bilgilerin araştırılacağıının belirlenmesi gerekmektedir.

2.Hiyerarşik yapıya uygun şekilde hedeflerin, kriterlerin ve alternatiflerin sırası belirlenmelidir.

3. Alternatiflerin ve kriterlerin hangisinin hangisinden daha üstün olduğunu tespit etmek amacıyla, aşağıdaki şekilde verilen karar matrisi kullanılmaktadır. İkili karşılaştırma matrislerini (nxn) boyutunda hazırlayabilmek için alternatifler ve kriterler arasındaki ikili karşılaştırma değerlerinin kullanılması gerekmektedir. Bu matrisin köşegeni üzerindeki elemanlar 1 değerini almaktadırlar. Bu çerçevede, karşılaştırma matrisi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

Kaynak:Ömürbek ve Tunca, 2013, s.51.

Şekil 5. Karşılaştırma Matrisi

4. İkili karşılaştırma matrisinde her sütunda yer almakta olan elemanların toplamlarının alınarak matristeki elemanların ilgili sütun toplamına bölünmesiyle matrisin normalize edilmesi gerekmektedir.

5. Normalize edilmiş matriste satır toplamları, hesaplanan değerler, kriterler veya seçenekler için öncelik değerleri oluşturulur. Bu değerlerin oluşturmuş olduğu matris ise öncelik vektör matrisi olarak ifade edilmektedir.

6. Öncelik vektörü kullanılarak meydana getirilmiş olunan öncelik matrisindeki her kriter veya seçenek için elde edilmiş olunan öncelik değerlerinin, o kriter veya

seçeneğe ait ikili karşılaştırma matrisinde bulunan sütundaki tüm elemanlarla çarpma işlemi yapılmaktadır. Buna göre, bu aşamada hesaplanmış olunan değerlerle oluşturulan matris, ağırlıklandırılma yapılmış toplam matrisi ifade etmektedir.

7. Ağırlıklandırılma yapılmış olunan matristeki satır toplamalarını, öncelik matrisindeki satır değerlerine bölerek (nx1) boyutundaki son matris oluşturulmaktadır. Bu matristeki değerlerin aritmetik ortalamasının alınmasıyla λ_{max} değerinin hesaplanmaktadır.

8. Tutarlılık indeksinin hesaplanması.

$$CI = (\lambda_{max} - n)/(n - 1) \quad CI : \text{Tutarlılık İndeksi}$$

9. Karşılaştırma matrisindeki değerlerin ve tutarlılık indeksinin kullanılmasıyla tutarlılık oranının hesaplanması

$$CR = CI/RI \quad CR : \text{Tutarlılık Oranı}$$

RI : Ortalama Rassa Tutarlılık

AHP’de tutarlılık oranının 0.10 değerinden küçük çıkması sonucun anlam ifade etmesi açısından önem ifade etmektedir. Bulunan bu değer, 0.10’da büyükse ikili karşılaştırma matrisi tekrar gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmalı, sonrasında yukarıdaki adımlar tekrar uygulanmalıdır.

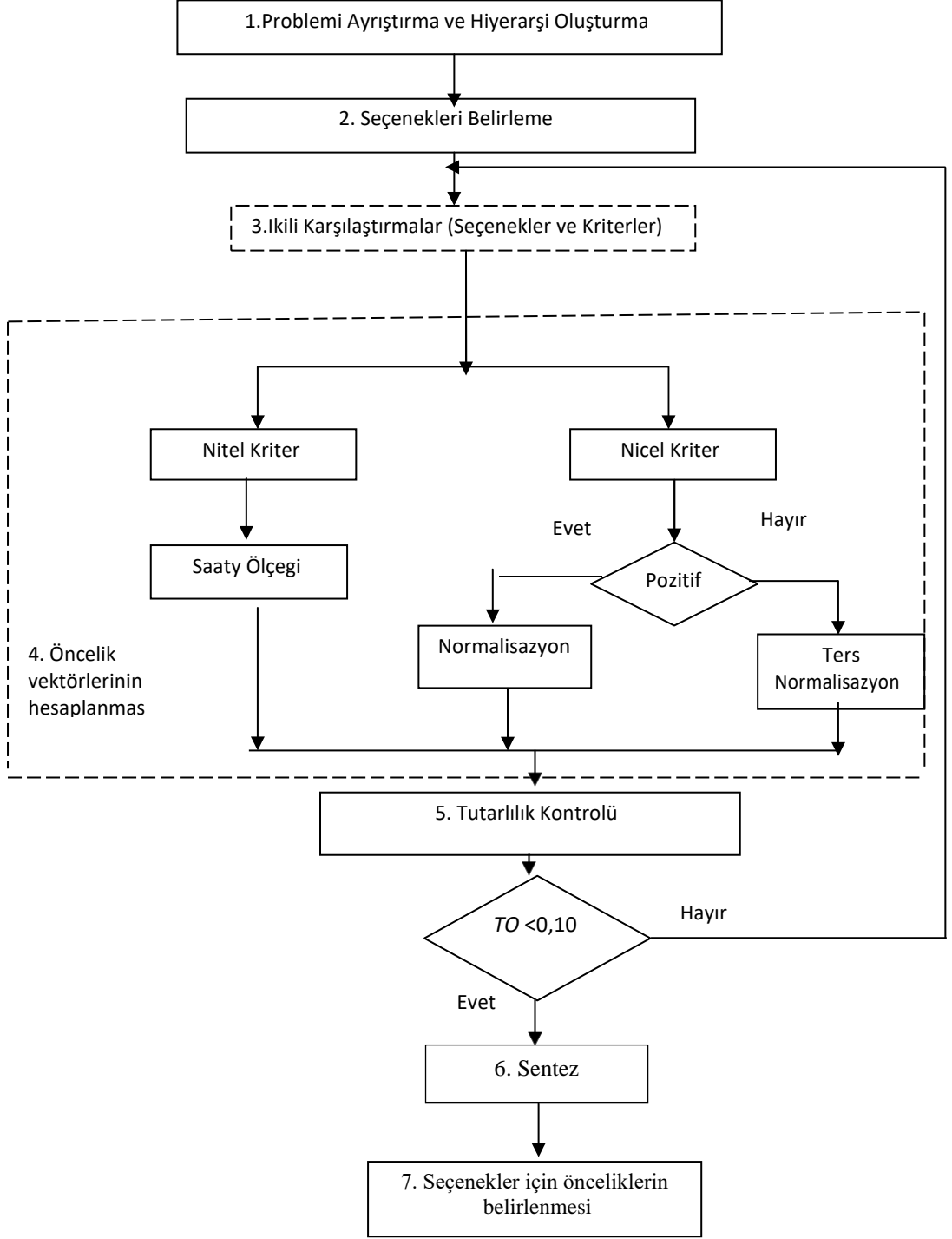
Tablo 3. Ortalama Rassa Tutarlılık Tablosu

N	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RI	0	0	0,58	0,9	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49

Kaynak:Saaty, 1990, s.9-26

10. Kriterler bazında hesaplanan alternatif öncelikleriyle, kriterlerin kendiri aralarındaki ikili karşılaştırılmaları neticesinde elde edilen ağırlıkların çarpılması sonucunda ulaşılması hedeflenen son öncelik değeri hesaplanmaktadır.

Yukarıda açıklanan adımlar birdiyagramla aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Kaynak: Güner H. , 2005, s.44

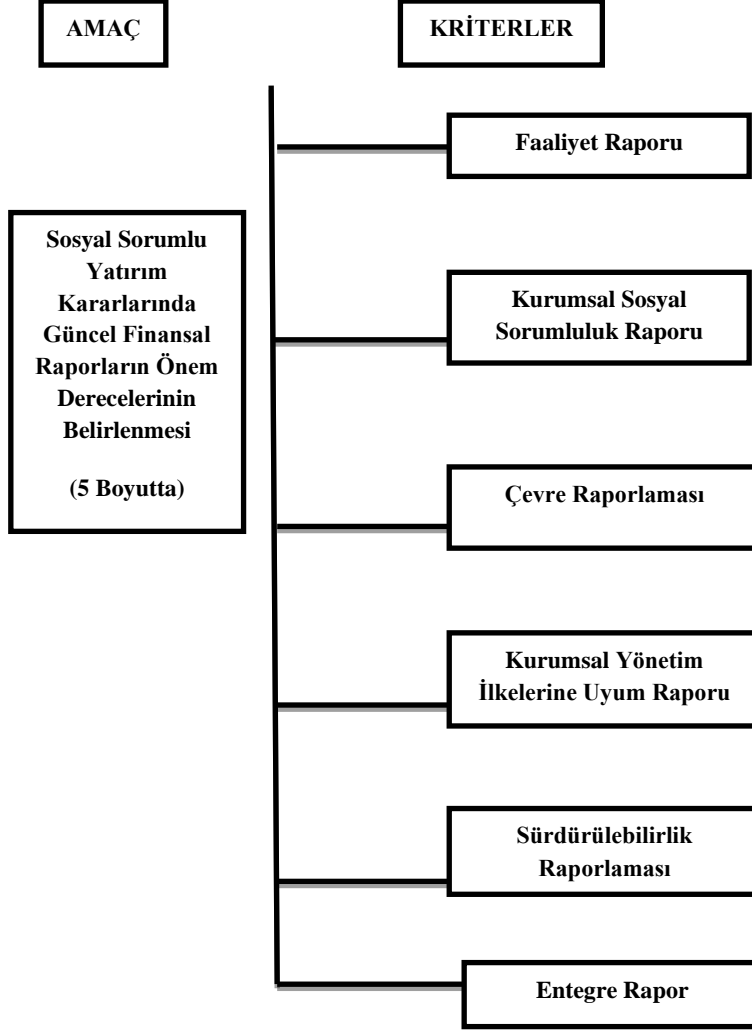
Şekil 6. AHP Akış Diagramı

3.2. Araştırma Probleminin Hiyerarşik Yapısı

Başlık 2.2.1. altında yer verilen teorik açıklamalara dayanılarak sorumlu yatırım kararlarında karar verme sürecindeki 6 adet kriter aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Tablo 4. Araştırmada Dikkate Alınan Kriterler

Kriterler	Açıklamalar
Faaliyet Raporu	Tüm sermaye şirketlerinin mali ve iktisadi durumunu, finansal performansını göstermek için hazırladıkları yıllık bir rapordur.
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu	Geleneksel finansal raporlamanın kapsamını toplumsal fayda yönünde genişletip geleneksel rolün ötesinde bir sorumlulukla paydaşlara hesap vermek için düzenlenen rapordur.
Çevre Raporu	İşletmelerin doğal kaynakları nasıl kullandığını, faaliyetlerinin neticesinin sınırlı kaynakların tekrardan üretimini nasıl etkilediğini, bu konuda oluşan riskin nasıl yönetildiğini raporlamaktadır.
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu	Kurumsal yönetim ilkelerine uyulup uyulmadığının, uyulmamişsa gerekçelerinin sunulduğu rapordur.
Entegre Raporlama	Geleneksel finansal raporlarda yer alan finansal bilgilerle birlikte güncel finansal raporlama türlerinde yer alan finansal olmayan bilgileri birbirleriyle bağlantılı olarak raporlayan, işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel olarak nasıl değer oluşturduğunu ve bu değerleri orta ve uzun vadede nasıl sürdürülebilir hale getireceğini kısa öz ve bir biçimde sunan rapordur.
Sürdürülebilirlik Raporlaması	İşletmenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan etkilerini ve etkinliğini ifade eden rapordur.

Şekil 7. Problemin Hiyerarşik Yapısı

AHP yöntemiyle ilk olarak problemin hiyerarşik yapısı oluşturulmuş olup Şekil 7’ de gösterilmiştir. Hiyerarşik yapıda, kriterler 6’ ya ayrılmıştır. Bunlar; faaliyet raporu, kurumsal sosyal sorumluluk raporu, çevre raporlaması, kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporu, sürdürülebilirlik raporlaması, entegre rapor.

3.3. Çalışmanın Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesi amacıyla çalışmada çok kriterli karar verme yöntemlerinden AHP kullanılmıştır. Çalışmaya Türkiye’de yatırım danışmanlığı hizmeti veren ve SPK’ya kayıtlı geniş yetkiye sahip 47 aracı kurumdahil edilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya Dahil Edilen Şirketler

SN	ŞİRKET ADI
1	A1 CAPITAL YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
2	AHLATCI YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
3	AK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
4	ALB YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
5	ALNUS YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
6	ALTERNATİF YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
7	ANADOLU YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.
8	ATA YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.
9	BİZİM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
10	BURGAN YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
11	CREDIT SUISSE İSTANBUL MENKUL DEĞERLER A.Ş.
12	DENİZ YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.
13	DİNAMİK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
14	GARANTİ YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.
15	GCM YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
16	GEDİK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
17	GLOBAL MENKUL DEĞERLER A.Ş.
18	HALK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
19	HSBC YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
20	ICBC TURKEY YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
21	İKON MENKUL DEĞERLER A.Ş.
22	ING YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
23	INVEST-AZ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
24	İFO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
25	İNTEGRAL YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
26	İŞ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
27	MEKSA YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
28	METRO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
29	NOOR CAPITAL MARKET MENKUL DEĞERLER A.Ş.
30	OSMANLI YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
31	OYAK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
32	PHİLLİPCAPİTAL MENKUL DEĞERLER A.Ş.
33	PİRAMİT MENKUL KIYMETLER A.Ş.
34	QNB FİNANS YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
35	SANKO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
36	ŞEKER YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
37	TACİRLER YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
38	TEB YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
39	TERA YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
40	TRIVE YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
41	TURKISH YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
42	ÜNLÜ MENKUL DEĞERLER A.Ş.
43	VAKIF YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
44	VENBEY YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
45	YAPI KREDİ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
46	YATIRIM FİNANSMAN MENKUL DEĞERLER A.Ş.
47	ZİRAAT YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.

Bu aracı kurumların tamamı ile iletişime geçilmiş ancak 40 tanesinden geri dönüş sağlanabilmiştir.

3.4. Kriterlere İlişkin Ağırlıklar

Bu başlıkta öncelikle kriterlerin kendi aralarındaki sıralamalarına daha sonra ise her bir kriterin kendi içerisindeki konsolide karar matrisi, grup konsensüs dereceleri, grup ağırlığı ve kriter içi sıralamalarına yer verilmiştir. Grup konsensüs dereceleri Goepel (2018) çalışmasındaki şekliyle aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Tablo 6. Grup Konsensüs Dereceleri

Derece	Konsensüs
$\leq \% 50$	Çok Düşük
$\% 50 - \% 65$	Düşük
$\% 65 - \% 75$	Orta
$\% 75 - \% 85$	Yüksek
$\geq \% 85$	Çok Yüksek

Yatırımcıların karar vermesine etki eden kriterlerin önem derecesi belirlenirken uzmanlardan alınan görüşlerin tutarlılık derecesinin, Saaty (1980) tarafından önerilen 0,10 (%10) tutarlılık sınırını aşmadığı kontrol edilmiştir. Bu noktada, tutarlılık derecesi %10 dan düşük olan görüşler değerlendirme kapsamına dahil edilmekte; aşanlar ise değerlendirme dışı bırakılmaktadır.

Yatırımcıların karar vermesine etki eden kriterlerin önem derecesi belirlenirken uzmanlardan alınan görüşlerin tutarlılık derecesinin, Saaty (1980) tarafından önerilen 0,10 (%10) tutarlılık sınırını aşmış kontrol edilmiştir.

Grup sonucu, Goepel (2018, s.476) çalışması doğrultusunda aracı kurum görüşlerinin ağırlıklı geometrik ortalaması olarak hesaplanmıştır. İkili karşılaştırmanın tutarlılık oranları kontrol edilerek kriterlerin ağırlıkları AHP yöntemi yardımıyla hesaplanmıştır.

3.4.1. İşletme Stratejisi ve İş Modelinin Açıklanması Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar

AHP yönteminin yardımıyla hesaplanmış olan işletme stratejisi ve iş modelinin açıklanması kapsamında sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporlara ilişkin ağırlıklar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 7. İşletme Stratejisi ve İş Modelinin Açıklanması Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması

Tutarlılık Oranı (CR): %1,1		
Grup Konsensüs Oranı: %83,4		
Kriterler	Grup Sonucu	Kategori İçi Sıralama
Faaliyet Raporu	%20,6	3
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu	%5,0	5
Çevre Raporu	%4,4	6
Sürdürülebilirlik Raporlaması	%20,8	2
Entegre Raporlama	%42,7	1
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu	%6,6	4

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, işletme stratejisi ve iş modelinin açıklanması kapsamında, belirlenmesinde; 6 kriter, kendi aralarında karşılaştırıldığında karar vermede entegre raporlamanın en fazla öneme sahip olduğu, sonrasında ise sürdürülebilirlik raporlamasının yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip kriterin ise çevre raporu olduğu tespit edilmiştir. Grup konsensüs oranı %83,4 olarak hesaplanmıştır; buna göre araştırmaya katılan şirketlerin kriterlerin önem dereceleri konusunda yüksek derecede fikir birliğine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 8. İşletme Stratejisi ve İş Modeli Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi

Kriterler	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR
FR	1	4,82	4,99	0,97	0,34	3,64
KSSR	0,21	1	1,30	0,22	0,14	0,69
ÇR	0,20	0,77	1	0,21	0,15	0,57
SR	1,03	4,62	4,69	1	0,43	3,42
ER	2,94	7,01	6,86	2,33	1	6,46
KYİUR	0,27	1,45	1,76	0,29	0,15	1

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, işletme stratejisi ve iş modelinin açıklanması kapsamında, belirlenmesinde; kriterlerin önem derecelerinin hesaplanmasına dair konsolide karar matrisi ve araştırmaya katılan şirketlerin ayrı ayrı görüşleri ise sırasıyla Tablo 9 ve Tablo 10'daki gibidir.

Tablo 9. İş Stratejisi ve İş Modelinin Açıklanması Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri

Katılımcılar	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR	CR max
Grup Sonucu	%20,6	%5,0	%4,4	%20,8	%42,7	%6,6	%1,1
Şirket 1	%18,3	%3,2	%6,0	%21,7	%42,4	%8,3	%7,0
Şirket 2	%5,9	%3,9	%2,5	%30,2	%42,4	%15,1	%7,4
Şirket 3	%41,2	%2,7	%6,5	%28,2	%17,0	%4,4	%5,1
Şirket 4	%19,9	%61	%2,5	%28,0	%40,3	%3,2	%8,1
Şirket 5	%41,8	%0	%6,1	%29,1	%17,0	%3,0	%3,7
Şirket 6	%13,9	%9,0	%2,6	%27,5	%43,8	%3,2	%8,9
Şirket 7	%41,3	%2,5	%3,1	%29,0	%16,5	%7,6	%7,7
Şirket 8	%44,2	%5,9	%2,4	%17,9	%25,3	%4,3	%8,0
Şirket 9	%15,2	%4,1	%2,5	%41,9	%29,5	%6,8	%6,1
Şirket 10	%6,1	%4,9	%3,4	%33,2	%49,0	%3,4	%4,8
Şirket 11	%19,9	%5,2	%4,2	%28,0	%40,3	%2,4	%8,1
Şirket 12	%25,3	%4,2	%2,3	%17,7	%44,1	%6,5	%9,3
Şirket 13	%11,3	%3,6	%2,9	%24,7	%51,8	%5,7	%8,2
Şirket 14	%27,9	%4,0	%3,1	%20,4	%39,5	%5,0	%3,1
Şirket 15	%15,7	%5,5	%3,5	%24,4	%48,3	%2,7	%9,5
Şirket 16	%14,5	%54	%4,3	%28,3	%44,1	%3	%4,6
Şirket 17	%28,8	%3,9	%2,5	%14,8	%44,2	%5,8	%7,1
Şirket 18	%29,6	%3,6	%2,5	%18,2	%39,4	%6,8	%5,9
Şirket 19	%28,1	%4,8	%3,9	%12,4	%47,9	%2,9	%8,9
Şirket 20	%25,2	%2,7	%3,4	%15,0	%47,9	%7,0	%7,1
Şirket 21	%4,6	%12,6	%3,8	%26,6	%46,6	%3,0	%7,1
Şirket 22	%15,1	%4,3	%4,5	%23,6	%45,4	%7,1	%4,7
Şirket 23	%12,5	%3,3	%8,9	%20,5	%47,0	%7,8	%6,4
Şirket 24	%17,7	%9,8	%4,6	%19,0	%39,6	%9,4	%4,7
Şirket 25	%14,5	%4,9	%6,6	%21,0	%42,9	%10,1	%5,4
Şirket 26	%16,4	%3,6	%7,2	%25,3	%36,4	%11,1	%4,0
Şirket 27	%28,1	%3,3	%4,7	%13,4	%44,3	%6,1	%6,0
Şirket 28	%15,2	%3,0	%6,2	%15,8	%44,6	%15,2	%2,5
Şirket 29	%23,8	%6,3	%6,3	%15,1	%41,7	%6,7	%1,9
Şirket 30	%26,5	%6,1	%3,0	%14,5	%40,1	%9,9	%4,6
Şirket 31	%10,7	%3,4	%3,4	%53,9	%22,5	%6,2	%8,3
Şirket 32	%17,0	%8,9	%7,2	%8,8	%49,9	%8,1	%2,0
Şirket 33	%23,4	%3,4	%5,3	%11,5	%51,0	%5,5	%5,0
Şirket 34	%23,7	%3,7	%3,8	%8,7	%56,2	%4,0	%5,3
Şirket 35	%26,4	%12,3	%4,0	%12,3	%40,7	%4,3	%2,9
Şirket 36	%18,8	%4,5	%5,4	%8,3	%50,8	%12,2	%5,8
Şirket 37	%14,0	%2,9	%2,8	%33,5	%31,1	%15,7	%8,5
Şirket 38	%10,8	%66	%6,6	%9,2	%60,3	%6,6	%3,6
Şirket 39	%32,5	%5,2	%5,3	%11,4	%38,8	%6,8	%3,0
Şirket 40	%31,5	%4,9	%4,2	%8,5	%36,0	%15,0	%8,3

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Araştırmaya katılan her bir katılımcının verdikleri cevapların CR değerleri %10'dan düşüktür. Bu bulgu ışığında tüm katılımcıların cevaplarının içsel olarak tutarlı olduğu söylenebilir.

3.4.2. Finansal Performans Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar

AHP yönteminin yardımıyla hesaplanmış olan finansal performans kapsamında sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporlara ilişkin ağırlıklar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 10. Finansal Performans Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması

Tutarlılık Oranı (CR): %1,2		
Grup Konsensüs Oranı: %83,9		
Kriterler	Grup Sonucu	Kategori İçi Sıralama
Faaliyet Raporu	%37,4	1
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu	%4,8	5
Çevre Raporu	%4,4	6
Sürdürülebilirlik Raporlaması	%12,7	3
Entegre Raporlama	%32,1	2
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu	%8,6	4

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, finansal performans kapsamında, belirlenmesinde; 6 kriter, kendi aralarında karşılaştırıldığında karar vermede faaliyet raporunun en fazla öneme sahip olduğu, sonrasında ise entegre raporlamanın yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip kriterin ise çevre raporu olduğu tespit edilmiştir. Grup konsensüs oranı %83,9 olarak hesaplanmıştır; buna göre araştırmaya katılan şirketlerin kriterlerin önem dereceleri konusunda yüksek derecede fikir birliğine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 11. Finansal Performans Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi

Kriterler	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR
FR	1	6,48	6,66	3,53	1,32	4,88
KSSR	0,15	1	1,17	0,32	0,17	0,47
ÇR	0,15	0,86	1	0,31	0,16	0,40
SR	0,28	3,12	3,23	1	0,32	1,69
ER	0,76	5,91	6,11	3,12	1	4,58
KYİUR	0,20	2,12	2,53	0,59	0,22	1

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, finansal performans kapsamında, belirlenmesinde; kriterlerin önem derecelerinin hesaplanmasına dair konsolide matrisi ve araştırmaya katılan şirketlerin ayrı ayrı görüşleri ise Tablo 12 ve Tablo 13'deki gibidir.

Tablo 12. Finansal Performans Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri

Katılımcılar	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR	CR max
Grup Sonucu	%37,4	%4,8	%4,4	%12,7	%32,1	%8,6	%1,2
Şirket 1	%50,2	%4,1	%4,1	%10,7	%20,4	%10,5	%7,4
Şirket 2	%29,2	%3,9	%2,4	%15,9	%41,5	%7,0	%7,1
Şirket 3	%41,3	%2,5	%3,1	%29,0	%16,5	%7,6	%7,7
Şirket 4	%41,4	%4,4	%2,7	%26,3	%18,2	%7,0	%6,1
Şirket 5	%45,0	%5,1	%4,4	%8,8	%32,9	%3,9	%6,6
Şirket 6	%26,1	%7,1	%4,1	%12,2	%44,9	%5,6	%4,9
Şirket 7	%47,1	%2,8	%7,4	%11,1	%28,0	%3,6	%7,6
Şirket 8	%41,9	%4,1	%2,5	%15,2	%29,5	%6,8	%6,1
Şirket 9	%29,0	%6,9	%2,6	%16,7	%41,5	%3,3	%6,1
Şirket 10	%43,1	%4,9	%3,6	%6,1	%29,3	%13,1	%7,1
Şirket 11	%25,0	%2,5	%3,9	%10,6	%51,3	%6,6	%9,7
Şirket 12	%47,8	%4,1	%2,5	%13,0	%25,9	%6,7	%8,5
Şirket 13	%24,6	%11,3	%3,1	%18,7	%37,5	%4,9	%6,6
Şirket 14	%37,3	%3,5	%3,5	%12,0	%26,0	%17,7	%2,1
Şirket 15	%37,6	%3,5	%4,6	%20,1	%27,8	%6,4	%4,1
Şirket 16	%5,0	%4,0	%3,0	%31,3	%12,2	%44,5	%5,4
Şirket 17	%27,0	%3,1	%3,9	%17,0	%41,5	%7,5	%9,9
Şirket 18	%23,5	%4,4	%3,3	%17,1	%40,7	%10,9	%9,9
Şirket 19	%50,9	%2,8	%3,4	%11,8	%26,8	%4,3	%8,3
Şirket 20	%29,2	%3,7	%2,6	%16,0	%41,5	%7,1	%7,4
Şirket 21	%7,7	%3,2	%2,5	%23,6	%50,7	%12,2	%7,7
Şirket 22	%41,2	%3,5	%3,6	%11,6	%31,7	%8,5	%5,0
Şirket 23	%42,5	%3,6	%3,7	%10,5	%30,8	%8,8	%4,9
Şirket 24	%25,9	%6,9	%6,9	%16,3	%28,4	%15,5	%2,5
Şirket 25	%32,9	%6,9	%6,0	%11,8	%29,2	%13,3	%4,4
Şirket 26	%32,3	%5,3	%5,3	%13,9	%30,1	%13,1	%1,1
Şirket 27	%40,0	%10,0	%10,0	%10,0	%20,0	%10,0	%0,0
Şirket 28	%42,2	%2,8	%4,5	%14,3	%22,8	%13,4	%6,3
Şirket 29	%42,9	%4,3	%5,7	%4,3	%36,0	%6,7	%1,8
Şirket 30	%43,8	%5,4	%5,4	%5,4	%34,5	%5,4	%0,9
Şirket 31	%33,9	%9,8	%9,8	%9,8	%26,7	%9,8	%0,9
Şirket 32	%47,8	%5,6	%5,4	%11,9	%23,7	%5,6	%7,2
Şirket 33	%38,7	%9,0	%9,0	%9,0	%25,3	%9,0	%0,3
Şirket 34	%49,7	%4,0	%3,7	%7,9	%28,3	%6,5	%3,9
Şirket 35	%40,3	%3,4	%3,6	%7,1	%37,6	%8,0	%1,9
Şirket 36	%36,2	%4,4	%4,4	%4,4	%46,0	%4,4	%0,9
Şirket 37	%41,1	%3,9	%4,2	%7,6	%39,2	%4,1	%1,5
Şirket 38	%40,7	%3,4	%3,5	%8,5	%36,4	%7,5	%2,6
Şirket 39	%54,6	%4,6	%4,0	%8,2	%20,6	%8,0	%6,0
Şirket 40	%57,9	%3,7	%3,0	%7,2	%14,1	%14,1	%6,9

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Araştırmaya katılan her bir katılımcının verdikleri cevapların CR değerleri %10'dan düşüktür. Bu bulgu ışığında tüm katılımcıların cevaplarının içsel olarak tutarlı olduğu söylenebilir.

3.4.3. Risk Değerlemesi Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar

AHP yönteminin yardımıyla hesaplanmış olan risk değerlendirme kapsamında sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporlara ilişkin ağırlıklar Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 13. Risk Değerlemesi Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması

Tutarlılık Oranı (CR): %0,9		
Grup Konsensüs Oranı: %77,7		
Kriterler	Grup Sonucu	Kategori İçi Sıralama
Faaliyet Raporu	%34,2	1
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu	%4,6	6
Çevre Raporu	%5,6	5
Sürdürülebilirlik Raporlaması	%14,5	3
Entegre Raporlama	%33,2	2
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu	%7,9	4

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, risk değerlendirme kapsamında, belirlenmesinde; 6 kriter, kendi aralarında karşılaştırıldığında karar vermede faaliyet raporunun en fazla öneme sahip olduğu, sonrasında ise entegre raporlamanın yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip kriterin ise kurumsal sosyal sorumluluk raporu olduğu tespit edilmiştir. Grup konsensüs oranı %77,7 olarak hesaplanmıştır; buna göre araştırmaya katılan şirketlerin kriterlerin önem dereceleri konusunda yüksek derecede fikir birliğine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 14. Risk Değerlendirmesi Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi

Kriterler	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR
FR	1	6,79	5,09	2,85	1,08	4,57
KSSR	0,15	1	0,85	0,27	0,18	0,47
ÇR	0,20	1,18	1	0,36	0,19	0,60
SR	0,35	3,71	2,78	1	0,36	2,09
ER	0,92	5,67	5,24	2,76	1	5,20
KYİUR	0,22	2,11	1,65	0,48	0,19	1

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, risk değerlemesi kapsamında, belirlenmesinde; kriterlerin önem derecelerinin hesaplanmasına dair konsolide matrisi ve araştırmaya katılan şirketlerin ayrı ayrı görüşleri ise Tablo 15 ve Tablo 16'daki gibidir.

Tablo 15. Risk Değerlemesi Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri

Katılımcılar	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR	CR max
Grup Sonucu	%34,2	%4,6	%5,6	%14,5	%33,2	%7,9	%0,9
Şirket 1	%29,3	%3,0	%4,9	%11,8	%43,3	%7,6	%5,4
Şirket 2	%25,2	%3,7	%2,8	%18,5	%44,4	%5,6	%6,2
Şirket 3	%41,0	%2,7	%4,4	%15,9	%28,6	%7,4	%6,2
Şirket 4	%41,1	%3,4	%2,4	%29,0	%16,5	%7,7	%9,1
Şirket 5	%46,9	%3,5	%5,4	%9,9	%28,7	%5,7	%6,3
Şirket 6	%25,2	%3,8	%2,6	%15,1	%46,3	%7,1	%8,5
Şirket 7	%49,7	%2,6	%3,8	%13,9	%25,4	%4,7	%8,5
Şirket 8	%41,1	%3,4	%2,4	%16,5	%29,0	%7,7	%9,1
Şirket 9	%41,2	%2,4	%4,3	%17,1	%28,9	%6,3	%7,4
Şirket 10	%41,4	%4,4	%2,7	%26,3	%18,2	%7,0	%6,1
Şirket 11	%22,2	%4,0	%2,5	%13,3	%49,6	%8,5	%8,0
Şirket 12	%36,8	%16,6	%3,9	%10,9	%25,5	%6,2	%3,9
Şirket 13	%21,5	%4,8	%3,5	%25,8	%36,7	%7,7	%7,9
Şirket 14	%20,8	%3,0	%3,7	%28,3	%37,7	%6,6	%6,7
Şirket 15	%38,4	%4,6	%3,6	%21,3	%29,3	%2,8	%3,4
Şirket 16	%25,2	%5,7	%4,5	%13,9	%47,2	%3,4	%4,8
Şirket 17	%26,7	%4,3	%3,2	%7,2	%15,8	%42,8	%4,5
Şirket 18	%25,6	%4,1	%2,8	%18,8	%42,7	%5,9	%8,3
Şirket 19	%51,7	%2,9	%3,7	%11,0	%26,0	%4,6	%6,4
Şirket 20	%3,1	%2,5	%15,2	%23,6	%45,7	%10,0	%6,7
Şirket 21	%8,5	%3,8	%2,6	%28,5	%42,7	%13,9	%7,4
Şirket 22	%39,3	%3,4	%8,0	%14,0	%28,4	%6,8	%2,8
Şirket 23	%30,0	%4,2	%11,9	%21,0	%27,3	%5,6	%6,5
Şirket 24	%11,0	%5,9	%33,1	%18,0	%25,5	%6,5	%8,6
Şirket 25	%36,5	%5,2	%5,8	%10,8	%28,5	%13,2	%6,1
Şirket 26	%9,5	%2,6	%17,7	%17,7	%35,9	%16,7	%1,2
Şirket 27	%42,7	%5,5	%5,9	%13,0	%27,0	%5,9	%3,9
Şirket 28	%34,9	%3,7	%3,7	%3,7	%45,6	%8,4	%3,1
Şirket 29	%40,9	%6,6	%10,4	%13,3	%26,6	%2,3	%8,0
Şirket 30	%35,4	%4,8	%4,6	%5,4	%37,7	%12,0	%6,5
Şirket 31	%61,7	%5,7	%5,7	%5,7	%15,3	%5,7	%1,3
Şirket 32	%56,0	%14,5	%5,8	%5,4	%14,3	%4,1	%9,8
Şirket 33	%54,0	%4,7	%4,7	%7,6	%23,9	%5,0	%2,8
Şirket 34	%46,3	%3,1	%7,0	%7,0	%29,7	%6,8	%3,7
Şirket 35	%33,5	%3,4	%9,7	%10,8	%38,9	%3,7	%5,4
Şirket 36	%38,4	%5,2	%8,5	%6,1	%31,9	%9,9	%4,5
Şirket 37	%30,5	%5,2	%4,6	%12,3	%36,2	%11,1	%4,3
Şirket 38	%28,6	%3,3	%12,1	%12,1	%40,5	%3,5	%2,3
Şirket 39	%53,1	%3,1	%3,2	%11,8	%19,2	%9,6	%8,2
Şirket 40	%45,0	%4,4	%4,6	%7,7	%16,1	%22,2	%4,8

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Araştırmaya katılan her bir katılımcının verdikleri cevapların CR değerleri %10'dan düşüktür. Bu bulgu ışığında tüm katılımcıların cevaplarının içsel olarak tutarlı olduğu söylenebilir.

3.4.4. Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar

AHP yönteminin yardımıyla hesaplanmış olan dış çevreye sağlanan katkı kapsamında sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporlara ilişkin ağırlıklar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 16. Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması

Tutarlılık Oranı (CR): %1,5		
Grup Konsensüs Oranı: %66,7		
Kriterler	Grup Sonucu	Kategori İçi Sıralama
Faaliyet Raporu	% 6,7	5
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu	% 37,3	1
Çevre Raporu	% 23,3	2
Sürdürülebilirlik Raporlaması	% 17,6	3
Entegre Raporlama	% 10,5	4
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu	% 4,5	6

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, dış çevreye sağlanan katkı kapsamında, belirlenmesinde; 6 kriter, kendi aralarında karşılaştırıldığında karar vermede kurumsal sosyal sorumluluk raporunun en fazla öneme sahip olduğu, sonrasında ise çevre raporunun yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip kriterin ise kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporunun olduğu tespit edilmiştir. Grup konsensüs oranı %66,7 olarak hesaplanmıştır; buna göre araştırmaya katılan şirketlerin kriterlerin önem dereceleri konusunda orta derecede fikir birliğine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 17. Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi

Kriterler	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR
FR	1	0,21	0,26	0,33	0,50	2,07
KSSR	4,83	1	2,12	2,51	3,63	5,71
ÇR	3,86	0,47	1	1,44	2,66	4,89
SR	2,99	0,40	0,70	1	2,00	3,85
ER	2,02	0,28	0,38	0,50	1	2,68
KYİUR	0,48	0,18	0,20	0,26	0,37	1

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, dış çevreye sağlanan katkı kapsamında, belirlenmesinde; kriterlerin önem derecelerinin hesaplanmasına dair konsolide matrisi ve araştırmaya katılan şirketlerin ayrı ayrı görüşleri ise Tablo 18 ve Tablo 19'daki gibidir.

Tablo 18. Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri

Katılımcılar	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR	CR max
Grup Sonucu	%6,7	%37,3	%23,3	%17,6	%10,5	%4,5	%1,5
Şirket 1	%5,4	%47,7	%22,7	%14,5	%6,3	%3,5	%6,9
Şirket 2	%5,7	%45,0	%12,3	%26,4	%7,7	%2,8	%8,7
Şirket 3	%2,7	%41,2	%28,2	%17,0	%4,4	%6,5	%5,1
Şirket 4	%15,9	%7,3	%2,7	%4,8	%28,5	%40,8	%7,3
Şirket 5	%8,0	%46,0	%34,0	%5,4	%3,8	%2,8	%6,1
Şirket 6	%18,6	%3,9	%4,6	%2,6	%32,2	%38,2	%6,6
Şirket 7	%22,4	%45,8	%15,8	%10,6	%3,1	%2,3	%8,2
Şirket 8	%17,0	%3,4	%2,7	%6,1	%29,0	%41,6	%4,6
Şirket 9	%3,4	%41,1	%29,0	%16,5	%7,7	%2,4	%9,1
Şirket 10	%4,4	%38,9	%32,0	%18,4	%3,5	%2,7	%5,2
Şirket 11	%3,6	%44,2	%25,3	%17,4	%6,9	%2,5	%8,7
Şirket 12	%19,3	%40,2	%27,4	%6,8	%3,5	%2,8	%7,6
Şirket 13	%2,5	%7,5	%18,0	%23,1	%42,6	%6,3	%5,8
Şirket 14	%9,9	%37,5	%25,8	%20,5	%2,3	%4,0	%4,8
Şirket 15	%3,3	%43,2	%26,6	%18,1	%6,2	%2,6	%8,9
Şirket 16	%6,7	%34,1	%46,2	%5,7	%4,1	%3,1	%4,9
Şirket 17	%8,9	%35,7	%29,4	%16,2	%6,2	%3,5	%8,0
Şirket 18	%6,1	%41,1	%24,4	%19,4	%6,3	%2,8	%9,8
Şirket 19	%3,6	%42,6	%28,1	%16,9	%5,6	%3,2	%6,5
Şirket 20	%4,0	%41,4	%28,3	%16,9	%6,5	%2,9	%4,0
Şirket 21	%2,4	%26,5	%49,1	%6,5	%12,0	%3,4	%8,9
Şirket 22	%5,2	%40,3	%23,2	%15,5	%13,3	%2,4	%9,4
Şirket 23	%4,3	%48,4	%23,0	%12,4	%8,6	%3,3	%4,3
Şirket 24	%17,1	%42,2	%10,4	%7,2	%19,8	%3,3	%3,7
Şirket 25	%4,9	%47,0	%25,0	%13,5	%6,7	%2,9	%5,3
Şirket 26	%4,1	%47,6	%18,3	%18,3	%8,3	%3,3	%4,2
Şirket 27	%6,2	%42,7	%24,8	%14,5	%8,7	%3,2	%7,9
Şirket 28	%4,2	%20,9	%8,7	%42,6	%21,2	%2,3	%7,6
Şirket 29	%4,9	%31,2	%15,4	%34,1	%11,6	%2,8	%6,3
Şirket 30	%7,1	%39,5	%15,8	%24,9	%10,2	%2,5	%3,7
Şirket 31	%4,5	%44,9	%10,2	%24,9	%12,9	%2,7	%7,9
Şirket 32	%5,3	%29,5	%22,0	%30,1	%9,8	%3,4	%4,2
Şirket 33	%6,8	%27,2	%25,4	%27,2	%10,7	%2,7	%2,5
Şirket 34	%4,0	%43,1	%20,3	%21,7	%8,5	%2,4	%5,6
Şirket 35	%3,6	%36,4	%19,2	%29,0	%9,1	%2,7	%9,3
Şirket 36	%4,1	%25,7	%25,7	%25,7	%16,5	%2,3	%6,9
Şirket 37	%5,2	%31,5	%31,5	%18,7	%9,3	%3,9	%1,7
Şirket 38	%3,8	%39,6	%26,9	%14,1	%12,2	%3,5	%5,5
Şirket 39	%3,1	%41,3	%27,3	%8,3	%7,7	%12,3	%4,0
Şirket 40	%7,7	%28,3	%25,3	%21,7	%13,9	%3,0	%2,3

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Araştırmaya katılan her bir katılımcının verdikleri cevapların CR değerleri %10'dan düşüktür. Bu bulgu ışığında tüm katılımcıların cevaplarının içsel olarak tutarlı olduğu söylenebilir.

3.4.5. Kurumsallık Kapsamında Sorumlu Yatırım Kararlarında Güncel Finansal Raporlara İlişkin Ağırlıklar

AHP yönteminin yardımıyla hesaplanmış olan kurumsallık kapsamında sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporlara ilişkin ağırlıklar Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 19. Kurumsallık Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması

Tutarlılık Oranı (CR): %2,4		
Grup Konsensüs Oranı: %81,5		
Kriterler	Grup Sonucu	Kategori İçi Sıralama
Faaliyet Raporu	% 16,3	3
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu	% 5,4	5
Çevre Raporu	% 3,9	6
Sürdürülebilirlik Raporlaması	% 7,0	4
Entegre Raporlama	% 21,1	2
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu	% 46,2	1

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, kurumsallık kapsamında, belirlenmesinde; 6 kriter, kendi aralarında karşılaştırıldığında karar vermede kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporunun en fazla öneme sahip olduğu, sonrasında ise entegre raporlamanın yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip kriterin ise çevre raporu olduğu tespit edilmiştir. Grup konsensüs oranı %81,5 olarak hesaplanmıştır; buna göre araştırmaya katılan şirketlerin kriterlerin önem dereceleri konusunda yüksek derecede fikir birliğine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 20. Kurumsallık Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi

Kriterler	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR
FR	1	3,69	4,35	3,07	0,66	0,24
KSSR	0,27	1	1,87	0,59	0,24	0,15
ÇR	0,23	0,54	1	0,44	0,20	0,13
SR	0,33	1,68	2,28	1	0,27	0,15
ER	1,51	4,16	4,92	3,73	1	0,35
KYİUR	4,14	6,55	7,58	6,49	2,84	1

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin, kurumsallık kapsamında, belirlenmesinde; kriterlerin önem derecelerinin

hesaplanmasına dair konsolide matrisi ve araştırmaya katılan şirketlerin ayrı ayrı görüşleri ise Tablo 22 ve Tablo 23'deki gibidir.

Tablo 21. Kurumsallık Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri

Katılımcılar	FR	KSSR	ÇR	SR	ER	KYİUR	CR max
Grup Sonucu	%16,3	%5,4	%3,9	%7,0	%21,1	%46,2	%2,4
Şirket 1	%15,7	%5,0	%3,0	%7,6	%27,6	%41,2	%4,6
Şirket 2	%16,0	%2,3	%4,5	%6,9	%29,1	%41,2	%9,3
Şirket 3	%17,0	%4,4	%2,7	%6,5	%28,2	%41,2	%5,1
Şirket 4	%15,1	%2,4	%3,0	%8,7	%29,4	%41,5	%9,0
Şirket 5	%16,8	%7,0	%3,6	%2,5	%29,0	%41,2	%7,5
Şirket 6	%18,5	%5,6	%2,6	%3,9	%28,5	%40,8	%6,9
Şirket 7	%16,5	%3,4	%2,4	%7,7	%29,0	%41,1	%9,1
Şirket 8	%38,6	%4,3	%2,3	%7,9	%19,2	%27,7	%5,8
Şirket 9	%28,5	%5,3	%2,6	%8,3	%19,0	%36,4	%7,8
Şirket 10	%16,0	%3,7	%2,9	%17,1	%35,9	%24,5	%4,9
Şirket 11	%11,1	%4,4	%3,5	%6,0	%26,8	%48,2	%4,4
Şirket 12	%27,9	%4,0	%2,4	%6,9	%19,4	%39,4	%6,9
Şirket 13	%19,1	%4,0	%3,2	%6,4	%28,7	%38,5	%5,1
Şirket 14	%27,1	%3,8	%2,6	%5,6	%17,3	%43,5	%9,0
Şirket 15	%17,7	%4,4	%3,5	%7,1	%27,5	%39,8	%4,7
Şirket 16	%16,2	%3,7	%2,6	%5,5	%28,5	%43,5	%8,4
Şirket 17	%12,4	%3,8	%3,0	%6,0	%21,7	%53,1	%7,7
Şirket 18	%14,4	%4,0	%3,1	%5,0	%21,9	%51,7	%6,7
Şirket 19	%2,7	%47,1	%6,2	%4,0	%8,5	%31,5	%7,0
Şirket 20	%9,5	%15,6	%3,0	%26,1	%5,2	%40,6	%4,4
Şirket 21	%4,3	%38,7	%25,7	%13,7	%9,3	%8,2	%8,5
Şirket 22	%19,0	%3,4	%2,5	%6,7	%15,5	%53,0	%7,9
Şirket 23	%10,2	%3,5	%2,7	%4,7	%22,4	%56,5	%8,9
Şirket 24	%10,8	%6,5	%6,3	%6,9	%17,0	%52,5	%1,7
Şirket 25	%24,5	%5,5	%3,7	%8,0	%14,0	%44,3	%7,0
Şirket 26	%8,4	%4,6	%4,6	%4,6	%24,9	%52,7	%1,1
Şirket 27	%25,3	%3,4	%3,3	%6,7	%14,3	%46,9	%7,6
Şirket 28	%16,4	%2,7	%2,8	%5,3	%19,3	%53,5	%9,9
Şirket 29	%14,6	%4,6	%2,6	%6,9	%14,9	%56,3	%6,6
Şirket 30	%10,8	%5,8	%5,8	%5,8	%10,8	%61,1	%0,5
Şirket 31	%20,5	%6,0	%4,5	%5,5	%14,3	%49,2	%3,5
Şirket 32	%10,8	%7,8	%5,4	%5,4	%18,3	%52,3	%4,6
Şirket 33	%20,0	%2,9	%2,9	%6,2	%17,0	%51,0	%7,3
Şirket 34	%16,3	%4,5	%2,3	%3,6	%23,6	%49,7	%9,7
Şirket 35	%13,7	%4,1	%3,9	%6,2	%13,1	%59,0	%3,8
Şirket 36	%17,4	%2,9	%2,9	%4,7	%22,1	%49,9	%9,3
Şirket 37	%23,4	%5,2	%5,2	%5,2	%19,5	%41,7	%8,1
Şirket 38	%15,2	%5,5	%5,1	%7,5	%26,9	%44,5	%6,1
Şirket 39	%10,5	%5,5	%5,1	%7,5	%26,9	%44,5	%6,1
Şirket 40	%14,8	%7,4	%5,8	%6,6	%16,4	%49,0	%3,5

FR: Faaliyet Raporu, KSSR:Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, ÇR: Çevre Raporu, SR: Sürdürülebilirlik Raporlaması, ER: Entegre Raporlama, KYİUR: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu.

Araştırmaya katılan herbir katılımcının verdikleri cevapların CR değerleri %10'dan düşüktür. Bu bulgu ışığında tüm katılımcıların cevaplarının içsel olarak tutarlı olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sınırsız insan ihtiyaçlarını sınırlı toplumsal kaynakları kullanarak karşılamaya çalışan işletmeler, faaliyetlerini gerçekleştirirken; bugünün ve yarının insan ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakları israf etmeden ve yok etmeden hareket etmeleri gerekmektedir. Buna göre, işletmelerin, tüm paydaşlarına, topluma, tüm dünyaya ve hatta gelecekteki insanların yaşayacağı dünyaya karşı sorumlu olarak hareket etmeleri gerekmektedir.

Güncel Finansal Raporların Sorumlu Yatırım Kararlarında Kullanımına İlişkin Teorik Değerlendirmeler

Küresel rekabet ortamında yaşanan ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetişimsel sorunlar, hızla artmakla birlikte; sorunların niteliği ve içeriği her geçen gün giderek daha tehlikeli bir hal almaktadır. Siyasi sınırların önemini yitirdiği günümüz dünyasında, herhangi bir yerde yaşanan sorunun etkisinin her yerde görülebildiği anlaşılmıştır. Bu çerçevede, işletmelerinin faaliyetlerinde günümüz dünyasının hassasiyetlerine ne derece önem vererek tutum ve davranış sergilediği, yatırımcılar başta olmak üzere tüm paydaşlar tarafından talep edilen bilgi haline gelmiştir.

Küresel değişim ve dönüşümler, işletmecilik alanında da bakış açısının gelişmesine sebep olmuştur. Günümüzde güncel bakış açısıyla değerlendirildiğinde muhasebe, sadece finansal faaliyetleri kaydedip raporlayan misyonunun ötesinde fayda sağlamaktadır. Muhasebe kayıtlarının tutulmasının yasal zorunluluk haline geldiği modern işletmeciliğin ilk yıllarında işletmelerin kapalı sistemler olduğu, çevresinden etkilenmeyen yapıda oldukları genel varsayımıyla; temel paydaşlarının hissedarlar ve paydaşların temel beklentisinin sadece ekonomik fayda sağlamaktan ibaret olduğu düşüncesi hakim olmuştur. Buna göre yalnızca finansal bilgileri içermekte olan geleneksel finansal raporlar kullanılmıştır.

Günümüzde paydaşların büyük bir kısmının, hissedarlar haricinde toplumdaki insanlardan oluşan topluluklardan oluştuğu genel varsayımıyla; işletme çevresinin değişmesi ve işletmenin duyarlılık ve farkındalık kapsamının gelişmesiyle, sürekliliklerini sağlamak ve içinde bulunduğu toplum tarafından kabul görmek için ekonomik fayda sağlamaya çalışırken işletme faaliyetlerini meydana getirirken ortaya

çıkan toplumsal sorunları da dikkate alarak hareket edilmesi gerektiği düşüncesi hakim olmuştur. Buna göre, yalnızca finansal bilgileri içeren finansal raporlamanın içeriğinin ve kapsamının yetersiz olduğu anlaşılarak finansal raporlamanın değiştiği ve geliştiği güncel finansal raporlar kullanılmaktadır.

Bu doğrultuda, finansal bilgilerin hesap verilebilirliği yüksek, şeffaf, çevreye ve toplumsal ihtiyaçlara, kurumsal yönetim sonuçlarına duyarlı bir yapıya sahip olarak sunulmaları yatırımcı güvenini artırmada olumlu etki sağlamaktadır. Bu bağlamda, analistler, yatırımcılar, derecelendirme kuruluşları; portföy analizlerine çevresel, sosyal ve yönetişimsel faktörleri dahil etmenin gerekliliğiyle hareket etmeye başlamışlardır. Bu tartışmalar ışığında, güncel finansal raporlama sistemlerinin işletmeler ve paydaşları için vazgeçilmez bir raporlama türü haline geldiği görülmektedir.

Sorumlu yatırımın misyonunu, ekonomik kar elde etmenin yanı sıra çevreye, topluma ve kendi kurumsal yapısına fayda sağlayan sürdürülebilir bir finans sistemine ulaşmak olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, günümüz küresel rekabet koşullarında, yatırımcılar, fırsatları değerlendirebilmek ve risklere karşı önlemler alabilmek, sorumluluk bilinciyle etkin karar verebilmek, uzun vadeli fayda sağlayabilmek amacıyla sorumlu yatırım yapmayı tercih etmektedirler.

Bununla birlikte, sorumlu davranış sergileyen işletmelerin ve sorumlu yatırım yapan yatırımcıların uzun vadede ekonomik faydalarının da yükseleceği düşünülmektedir. Çünkü, işletmeler ve paydaşlar bir bütün halinde toplumun kendisini oluşturmaktadır. İşletme ve paydaşları arasında güçlü ve güvene dayalı ilişki, sorumlu davranışlar sayesinde kurulması durumunda; hem paydaşların hedeflerinin gerçekleşmesi kolaylaşacak hem de işletmeler riskleri daha iyi değerlendirebilip kaynakları daha verimli kullanıp etkin karar verebilecek; dolayısıyla pazarda rekabet avantajı elde edecektir.

Sorumlu yatırım yapmak isteyen yatırımcıların güncel finansal raporlar sayesinde işletmenin faaliyet sonuçlarından gerekli bilgileri edindiği öngörülmektedir. Bu öngörü doğrultusunda çalışmanın amacı, sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem derecelerinin belirlenmesidir.

Bulgulara İlişkin Değerlendirmeler

Elde edilen bulgular, çalışmanın kısıtları göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Çalışmanın kapsamı Sermaye Piyasası Kurulu'na kayıtlı şirketlerle sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, farklı şirketlerle, farklı sektörlerde, farklı yöntemlerle veya farklı ülkelerin sermaye piyasası üzerine yapılacak benzer çalışmalar, farklı sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu sebeple, çalışmadan elde edilen bulgular, araştırmaya katılmayı kabul eden 40 aracı kurumun görüşleri ve araştırma dönemi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem dereceleri, işletme stratejisi ve iş modelinin açıklanması kapsamında, değerlendirildiğinde en fazla öneme sahip olan raporun entegre raporlama olduğu, sonrasında ise sürdürülebilirlik raporlamasının yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip raporun ise çevre raporu olduğu tespit edilmiştir. Entegre raporlamanın, faaliyet odaklı sunum yerine stratejik odaklı sunum yapmasından, kısa vadeli bakış açısı yerine uzun vadeli bakış açısıyla raporlama yapmasından, geriye yönelik analizlerden ziyade ileriye yönelik analizler yapmasından dolayı; en fazla öneme sahip olan güncel finansal rapor olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik raporlamasının işletmenin gelecekte karşılaşması muhtemel riskleri ve tehditleri bugünden tespit edip rapor etmesi sebebiyle ikinci sırada yer aldığı düşünülmektedir. Çevre raporlamasının içeriğinin sadece çevresel verileri ölçme, yönetme ve faaliyetlerini paylaşma imkanı tanınmasından ve diğer raporlama seçeneklerinin içeriğinin çevre raporlamasında yer alması gereken bilgileri de kapsayacak şekilde olmasından dolayı çevre raporlamasının en az öneme sahip güncel finansal raporlama olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem dereceleri, finansal performans kapsamında, değerlendirildiğinde en fazla öneme sahip olan raporun faaliyet raporu olduğu, sonrasında ise entegre raporlamanın yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip raporun ise çevre raporu olduğu tespit edilmiştir. Faaliyet raporlarının, işletmenin stratejileriyle birlikte finansal raporlamasını gösteren yapıda oluşundan dolayı en fazla öneme sahip olan güncel finansal rapor olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, entegre raporlamanın, geleneksel finansal rapordaki yer alan bilgilerle birlikte güncel finansal raporlama

türlerinde yer alan finansal olmayan bilgileri birbiriyle bağlantılı olarak raporlamasından dolayı ikinci sırada yer aldığı düşünülmektedir. Çevre raporlamasının, içeriğindeki kısıtlılıktan dolayı en az öneme sahip güncel finansal raporlama olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem dereceleri, risk değerlemesi kapsamında, değerlendirildiğinde en fazla öneme sahip olan raporun faaliyet raporu olduğu, sonrasında ise entegre raporlamanın yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip raporun ise kurumsal sosyal sorumluluk raporu olduğu tespit edilmiştir. Faaliyet raporunun, işletmelerin geçmiş dönemlerdeki performans göstergeleri ile gelecek dönemlerdeki plan ve projelerini birlikte ifade etmesinden dolayı en fazla öneme sahip olan güncel finansal rapor olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, entegre raporlamanın, işletmenin bugünkü ve gelecekteki durumu hakkında sağlıklı kararlar almaya yardımcı olan yapısından dolayı ikinci sırada yer aldığı düşünülmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasının, toplumsal fayda yönünde bilgi vermeye odaklanmasından dolayı en az öneme sahip güncel finansal raporlama olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Tüm bunlarla birlikte, sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem dereceleri, finansal performans ve risk değerlendirme kapsamında değerlendirildiğinde sürdürülebilirlik raporunun ilk iki sırada yer almadığı görülmüştür. Bu durumun sebebinin; faaliyet raporunun içeriğinde sürdürülebilirlik raporu içeriğinde olan sosyal ve çevresel konularla ilgili finansal olmayan verilerin bulunmasının yanı sıra sürdürülebilirlik raporundan daha fazla finansal verilerin bulunması, olabileceği düşünülmektedir.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem dereceleri, dış çevreye sağlanan katkı kapsamında, değerlendirildiğinde en fazla öneme sahip olan raporun kurumsal sosyal sorumluluk raporu olduğu, sonrasında ise çevre raporunun yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip raporun ise kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporunun olduğu tespit edilmiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, işletmenin çevresel, ekonomik ve sosyal performansını analiz etmede paydaşlara bilgi sağlamasından dolayı, en fazla öneme sahip olan güncel finansal rapor olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, çevre raporlamasının, işletmelerin doğal kaynakları nasıl kullandıklarını, faaliyetlerinin neticesinin sınırlı

kaynakların tekrardan üretimini nasıl etkilediğini, bu konuda oluşan riskin nasıl yönetildiğini raporlamasından dolayı ikinci sırada yer aldığı düşünülmektedir. Kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlamasının asıl amacının, işletme faaliyetlerinde kurumsal yönetim ilkelerini etkin kılmak olduğundan dolayı, işletmenin dış çevreye sağlanan katkısı hakkında diğer güncel finansal raporlara göre daha az bilgi sunumu yapılmaktadır. Bu sebeple, kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlamasının en az öneme sahip güncel finansal raporlama olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Sorumlu yatırım kararlarında güncel finansal raporların önem dereceleri, kurumsallık kapsamında, değerlendirildiğinde en fazla öneme sahip olan raporun kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporu olduğu, sonrasında ise entegre raporlamanın yer aldığı görülmüştür. En az öneme sahip raporun ise çevre raporu olduğu tespit edilmiştir. Kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlaması sayesinde, işletme faaliyetlerinin işletmenin hedefleri doğrultusunda işlemlerini sağlayacak sistemin tesis edilip edilmediği ve işletmenin hedefleriyle ne derece uyumlu sonuçlar elde edildiği ve tüm bunların kurumsal yönetim ilkelerine ne derecede uygun olarak gerçekleştirildiğini ifade etmesinden dolayı, en fazla öneme sahip olan güncel finansal rapor olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, entegre raporlama, kurumsal yönetim mekanizmasının oluşturulup etkin bir şekilde işlemlerini sağladığı için ikinci sırada yer aldığı düşünülmektedir. Çevre raporlamasının, içeriğindeki kısıtlılıktan dolayı en az öneme sahip güncel finansal raporlama olarak tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Bu tartışmalar ışığında, araştırma problemi, araştırmanın beş boyutunda değerlendirildiğinde, elde edilen bulguların tamamının çalışmanın teorik alt yapısını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile güncel finansal raporlar, hazırlanmalarındaki temel amaçları ile tutarlı bir biçimde yatırımcılar tarafından kullanılmaktadır.

Kamuya açıklanan bilgilerin önemliliği, bilgi kullanıcılarının sunulan bilgileri kararlarına dahil edip etmemesi ile değerlendirilebilir. Bu doğrultuda bu çalışmada elde edilen bulgular, güncel finansal raporların sorumlu yatırım çerçevesinde amaçlarını karşıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Literatürde, sorumlu yatırım kararlarını, güncel finansal raporların kullanımı ile analiz etmekte olan başka bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çerçevede çalışmanın, literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışma sorumlu yatırım kavramının önemini vurgulamak noktasında rol üstlenmektedir. Literatürdeki boşluğu doldurmak hedefiyle yapılan araştırmanın akademisyenler ve araştırmacılar açısından referans olma niteliği taşıyacağı düşünülmektedir.

Sonraki Çalışmalar İçin Öneriler

Bu çalışmanın bulguları güncel finansal raporların hazırlanış amaçlarına uygun bir biçimde kullanıldığını göstermektedir. Ancak, bu noktada söz konusu raporlarda sunulan bilgilerin sorumlu yatırım çerçevesinde yeterli olup olmadığı sorusuna cevap aranmamıştır. Sunulan bilgilerin sorumlu yatırım açısından yeterliliğini inceleyecek bir çalışmanın, bu çalışmanın tamamlayıcısı olacağı düşünülmektedir. Bir diğer ifade ile, sorumlu yatırımcıların beklentileri ile sunulan bilgiler arasındaki beklenti boşluğunu tespit etmeye yönelik bir çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Muhasebenin Tanımında Geçen Unsurların Sistematik Analizi	21
Tablo 2. AHP İçin İkili Karşılaştırma	76
Tablo 3. Ortalama Rassal Tutarlılık Tablosu.....	78
Tablo 4. Araştırmada Dikkate Alınan Kriterler.....	80
Tablo 5. Araştırmaya Dahil Edilen Şirketler	82
Tablo 6. Grup Konsensüs Dereceleri.....	83
Tablo 7. İşletme Stratejisi ve İş Modelinin Açıklanması Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması	84
Tablo 8. İşletme Stratejisi ve İş Modeli Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi	84
Tablo 9. İş Stratejisi ve İş Modelinin Açıklanması Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri.....	85
Tablo 11. Finansal Performans Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması	86
Tablo 12. Finansal Performans Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi	86
Tablo 13. Finansal Performans Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri.....	87
Tablo 15. Risk Değerlemesi Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması	88
Tablo 16. Risk Değerlendirmesi Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi ...	88
Tablo 17. Risk Değerlemesi Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri.....	89
Tablo 19. Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması	90
Tablo 20. Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi	90
Tablo 21. Dış Çevreye Sağlanan Katkı Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri.....	91
Tablo 23. Kurumsallık Kapsamında Kriterlerin Ağırlıkları ve Sıralaması	92
Tablo 24. Kurumsallık Kapsamında Kriterlerin Konsolide Karar Matrisi	92
Tablo 25. Kurumsallık Kapsamında Katılımcıların Kriterlere İlişkin Değerlendirmeleri.....	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Stratejik Yönetim Muhasebesinin Ortaya Çıkışı.....	22
Şekil 2. Karar Verme Sürecinin Aşamaları	31
Şekil 3. Finansal Raporlama Çerçevesi	49
Şekil 4. AHP Problemlerinin Hiyerarşik Yapısı.....	76
Şekil 5. Karşılaştırma Matrisi.....	77
Şekil 6. AHP Akış Diagramı	79
Şekil 7. Problemin Hiyerarşik Yapısı	81

KAYNAKLAR

- Adams, C.A., Frost, G. (2004). The development of corporate web-site sand implications forethical, social and environmental reporting through these media. Institute of Chartered Accountants of Scotland (ICAS)
- Ağdeniz, Ş. (2017). Finansal raporların analizinde metin madenciliğinin kullanımı: Borsa İstanbul şirketlerinin kurumsal yönetim niteliklerinin tahmini. Doktora Tezi. Eskisehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- AKALIN, G., & Dilek, S. (2007). Belirsizlik Altında Tüketicilerin Kararları. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 3(6), 33-48.
- Akat, İ., Budak, G., & Budak, G. (2002). İşletme Yönetimi, Barış Yayınları, İzmir.
- Akbank 2020 Yılı Faaliyet Raporu.
https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/images/pdf/faaliyet-raporlari/2020_akbank_faaliyet_raporu.pdf 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.
- Akbank 2021 Entegre Raporu.
<https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/yayinlar/yil-liste/faaliyet-raporlari/317/0/0> 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.
- Akgün, A. İ., & KILIÇ, S. (2013). Muhasebe bilgi sisteminin işletme yönetiminin etkinliği üzerindeki etkisi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 20(2), 21-36.
- Alagöz A., ve Erkoç H. E.,(2022), Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Dereceleri İle Firma Karlılığı Arasındaki İlişki: BIST Kurumsal Yönetim Endeksi (XKURY) Bankacılık Ve Sanayi Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmaların Karşılaştırmalı Analizi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 91, s. 119-144
- Alagöz, A., & Allahverdi, M. (2011). Kurumsal bilgi güvenliği ve muhasebe bilgi sistemi. Journal of Accounting and Taxation Studies, 4(3), 47-64.
- Alagöz, A., Öge, S., ve Koçyiğit, N. (2013), Muhasebe Bilgi Sistemi ve Karar Destek Sistemleri İlişkisinin Yönetimsel Karar Alma Faaliyetlerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 30, 2013, ss. 27-40
- ALTINAY, A. T. (2016). Entegre raporlama ve sürdürülebilirlik muhasebesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (25), 47-64.
- Aluchna, M., Kytsyuk, I., & Roszkowska-Menkes, M. (2018). Polonya'da finansal olmayan raporlamanın evrimi. PrzegładOrganizacji, (10), 3-9.

- Anameriç, H. (2005). Yönetim bilgi sistemlerinin yönetim fonksiyonları üzerine etkisi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 45(2), 25-43.
- Aras, G. ve Sarioğlu, G. (2017). Kurumsal raporlamada yeni dönem: Entegre raporlama, TÜSİAD.
- Aras, G., & Sarioğlu, G. U. (2015). Kurumsal raporlamada yeni dönem: Entegre raporlama. TÜSİAD Yayını, 21, 85.
- Arı, M. (2008). Kurumsal Yönetim ve Finansal Raporlamanın Güvenilirliği, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 3 (2), s.43-68.
- Arvidsson, S. (2011). Disclosure of non-financial information in the annual report: A management-team perspective. *Journal of intellectual capital*.
- Aselsan 2021 Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu. <https://www.aselsan.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/kurumsal-yonetim/kurumsal-yonetim-uyum-raporu> 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.
- Aytekin, S. (2014), “Entegre Raporlama Türkiye’de Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi ve Uygulama Örnekleri”, Sermaye Piyasası Kurulu Ortaklıklar Finansmanı Dairesi Yeterlik Etüdü, Ankara.
- Başar, B. (2014). Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ve finansal performans arasındaki ilişki: Borsa İstanbul’da işlem gören kimya-petrol-plastik sektörü şirketleri üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21(2), 59-72.
- Bedeian, A. G., & Glueck, W. F. (1983). *Management*, The Dryden Pres.
- Bekçi, İ., & Ömürbek, V. (2007). Bilgi Teknolojilerinin Muhasebe Bilgi Sistemi Uygulamalarına Etkisi Ve" Konya Gıda Sektörü Üzerine Bir Araştırma". İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 56(2), 95-120.
- BİST (2014, Ekim). Şirketler için Sürdürülebilirlik Rehberi. İstanbul: Borsa İstanbul
- Braendle, U. (2016). “Recent Developments In Corporate Sustainability Reporting In China”. *Eurasian Journal of Business and Management*, 4(4), 1-8.
- Burritt, R. L., Hahn, T., & Schaltegger, S. (2002). Çevre yönetimi muhasebesi için kapsamlı bir çerçeveye doğru - İş aktörleri ve çevre yönetimi muhasebe araçları arasındaki bağlantılar. *Avustralya Muhasebe İncelemesi*, 12(27), 39-50.
- Büyükmirza, K. (2017). ‘Maliyet ve Yönetim Muhasebesi’, Cilt 22, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Bychkova, S. M., Karelskaia, S. N., Abdalova, E. B., & Zhidkova, E. A. (2021). Raporlamanın finansaldan finansal olmayana evriminin baskın itici gücü olarak sosyal sorumluluk: teori ve metodoloji. *Gıda ve Hammaddeler*, 9(1).

- Can, H. Tuncer, D. ve Ayhan, D. Y. (2001). Genel İşletmecilik Bilgileri. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Canbolat, Nurhayat (2006); “İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri ve Önemi: KCETAŞ Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ceran, Y., & Bezirci, M. (2011). Pazarlama bilgi sistemi-muhasebe bilgi sistemi ilişkisine stratejik bir yaklaşım: Stratejik pazarlama muhasebesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (26), 103-115.
- Cheng, B., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). Kurumsal sosyal sorumluluk ve finansmana erişim. Stratejik yönetim dergisi, 35(1), 1-23.
- Coca Cola İçecek A.Ş. 2011 Yılı Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu. https://www.cci.com.tr/Portals/0/Documents/PDF/Sustainability_Report/tr/CCI_KSS_2011.pdf 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.
- Coole, G. A., Management: Theory and Practice, The Guernsey Pres Co., Sayfa 3-5, Nottingham, 1993.
- Çidem, İbrahim (2013); “Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliği: Küçük ve Orta Büyüklüklü İşletmeler Üzerine Bir Araştırma”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Çokmutlu, M. (2019). Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin sürdürülebilirlik performansları ile finansal performanslarının karşılaştırılması, Doktora Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük
- Daft, R. L. (1994). Managerial Decision Making Management Edition: Orlando. The Dryden Pres.
- Dagilienė, L., & Nedzinskienė, R. (2018). An institutional theory perspective on non-financial reporting: The developing Baltic context. *Journal of Financial Reporting and Accounting*.
- Deloitte (2012, August). Integrated Reporting: Navigating Your Way to a Truly Integrated Report. Deloitte Edition 3.
- Dinç, E., & Abdioğlu, H. (2009). İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12, 157-184.
- Doğuş Holding 2020 Yılı Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu. <https://www.dogusgrubu.com.tr/tr/kss-raporlarimiz-2> 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.

- Drucker, P. F. (1977). An introductory view of management. Harper & Row.
- Drucker, P. F. (1994), Kapitalist Ötesi Toplum, (Çev. B. Çorakçı) İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Duranay, S. (2022), Planlanmış Davranış Teorisi Kapsamında Türkiye’de Sosyal Sorumlu Yatırımcı Davranışlarının İncelenmesi, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Durgut, M. (2017). Yönetim muhasebesi kapsamında performans değerlemede finansal olmayan verilerin kullanımı ve raporlanması. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 245-255.
- Eilbirt, H., & Parket, I. R. (1973). İş uygulaması: Kurumsal sosyal sorumluluğun mevcut durumu. *İş ufukları*, 16(4), 5-14.
- Ekergil, V., & Göde, M. Ö. (2017). Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Standartlarına Göre Seçilen Otellerin Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi ve Değerlendirilmesi. *Business and Economics Research Journal*, 8(4), 859-871.
- Eldemir, E., & Gökçen, B. A. Entegre Raporlama Ve Türk İşletmelerinde Uygulanmasına İlişkin Bir İnceleme. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 357-378.
- Erdamar, C. (1982). Anonim Ortaklıklarda Kârın Dağıtımı ve Vergilendirilmesi. İstanbul-1984.
- Erdoğan, N., & Saban, M. (2010). Maliyet ve Yönetim Muhasebesi (4. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Eren, E. (2009). Yönetim ve Organizasyon: Çağdaş ve Küresel Yaklaşımlar, Beta Basım Yayım Dağıtım 9. Baskı, İstanbul.
- Federico, Anthony Pat. (1985). Management Information Systems and Organizational Behavior. New York: Preager.
- Fırat, A., B. (2008). Finansal Raporlama Sürecindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Marmara Üniversitesi: Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Fülop, G. ve Hernadi, B.H. (2013). Sustainability Accounting: A Success Factor in Corporate Sustainability Strategy. *New Challenges of Economic and Business Development*, 229-241
- Gabrusewicz, Cilt (2013). Sürdürülebilirlik muhasebesi - tanımı ve eğilimleri. *Wrocław Ekonomi Üniversitesi Bilimsel Makaleleri*, (302), 37-46.

- Gadenne, D., & Zaman, M. (2002). Strategic environmental management accounting: an exploratory study of current corporate practice and strategic intent. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, 4(02), 123-150.
- Garanti BBVA 2021 Entegre Raporu. <https://www.garantibbvainvestorrelations.com/tr/haberler/detay/Garanti-Bankasi-2021-Entegre-Faaliyet-Raporu/341/8810/0> 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.
- Garanti BBVA 2021 Yılı Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu. https://www.garantibbvainvestorrelations.com/tr/images/pdf/GBFR21_TR_KY_IUR0103_Kurumsal_Yonetim_Ilkelerine_Uyum_Raporu.pdf 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.
- Gibson, K., & O'Donovan, G. (2007). Kurumsal yönetim ve çevresel raporlama: Avustralya'da yapılan bir çalışma. *Kurumsal Yönetim: Uluslararası Bir İnceleme*, 15(5), 944-956.
- Goepel, K. D. (2018). Implementation of an online software tool for the analytic hierarchy process (AHP-OS). *International journal of the analytic hierarchy process*, 10(3).
- Gülenç, İ. F., & BİLGİN, G. A. (2010). Yatırım Kararları İçin Bir Model Önerisi: Ahp Yöntemi-A Model Proposal For Investment Decisions: Ahp Method. *Öneri Dergisi*, 9(34), 97-107.
- Gültekin, N., & Küçük, F. (2004). Kurum İmajı Açısından Paydaş Memnuniyeti. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 335-347.
- Gümrah, A., & Büyükipekçi, S. (2019). Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması: 2008-2017 Yılları Arası Yayınlanmış Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(2), 305-323.
- Güner, H. (2005). Bulanık AHP ve bir işletme için tedarikçi seçimi problemine uygulanması (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Güneş, M., ve Yalçın, N., (2022), Finansal Olmayan Raporlamanın AB Direktifi Kapsamında İncelenmesi: BİST Kurumsal Yönetim Endeksi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma, *İSMMMO Mali Çözüm Dergisi*, Cilt 32, Sayı 170, s. 111-148
- Güngör, M., (2020), Kurumsal Raporlamanın Geleceği Ve Yeni Raporlama Modelinin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Gürüz, D., & Gürel, E. (2009). *Yönetim ve Organizasyon* (İkinci baskı).

- Hacıüstemoğlu, R., & Şakrak, M. (2002). Maliyet Muhasebesinde Güncel Yaklaşımlar. İstanbul: Türkmen Kitabevi. Enstitüsü Dergisi 2012 16 (1): 477, 496.
- Hacıüstemoğlu, R., Pekdemir, R., Türker, M., & Arslan, E. (1996). Örneklerle Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar. TÜRMÖB Yayınları-24, Ankara.
- Hellsten, S., & Mallin, C. (2006). Are 'ethical' or 'socially responsible' investments socially responsible?. *Journal of Business Ethics*, 66, 393-406.
- Hertgers, I. (2016). Integrated reporting. The implementation and development of integrated reporting at TenneT.
- Hoch, S. J., & Schkade, D. A. (1996). A psychological approach to decision support systems. *Management Science*, 42(1), 51-64.
- İzci, Ç., (2014), Muhasebe Verilerinin İşletmelerin Stratejik Yönetim Ve Karar Alma Sürecinde Kullanımı Ve Önemi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi – Sayı:23* 188- 206.
- James, M. L. (2015). "The Benefits of Sustainability and Integrated Reporting: An Investigation of Accounting Majors' Perceptions". *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 18(1), 1-20.
- Jasch, C. (2006). Yönetim muhasebesinin evriminde bir sonraki adım olarak çevre yönetimi muhasebesi (EMA). *Temiz Üretim Dergisi*, 14(14), 1190-1193.
- Karabulut, T.,(2005), Türkiye'deki Yabancı Sermayeli Şirketlerin Stratejik Karar Alma Yaklaşımlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:4 Sayı:7*, s.245-259
- Karacaer, S., & İbrahimoğlu, N. (2003). İşletme yönetiminde muhasebe bilgi sistemi, iç kontrol, verimlilik ilişkisi ve önemi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 211-228.
- Karakaya, M., (1994), *Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi*, Ankara
- Karalar, R., ve Özkul A. E., (1996), *Yönetimsel Ekonomi*, Anadolu üniversitesi İşletme Fakültesi Ders Kitapları Yayın No: 14, Eskişehir
- Karaoğlan, S., & Şahin, S. (2016). DEMATEL ve AHP yöntemleri ile işletmelerin satın alma probleminde bütünleşik bir yaklaşım, *DSLR kamera örneği. İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 359-375.
- Kartal, M. T. ve Yılmaz B., (2019), Türkiye'de Kurumsal Yönetim (KY) İlkelerinde Yeni Raporlama Düzeni: Halka Açık Bankaların İlk KY Uyum Raporları

Üzerine Bir İnceleme, Journal Of Research in Business, Cilt 4, Sayı 2, S. 147-180

Kavut, L. (2010). Kurumsal Yönetim, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Çevresel Raporlama: IMKB 100 Şirketlerinin Çevresel Açıklamalarının İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yönetim Dergisi, 21(66), 9-43.

Kaya, H. P., (2015), “Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Haziran 2015, ss.113-130

Kaygusuzoğlu, M., & Uluyol, O. (2011). İşletme yöneticilerinin muhasebe bilgilerini kullanım düzeyinin araştırılması. Yönetim Bilimleri Dergisi, 9(2), 297-320.

Kevser, M. (2020). Entegre raporlama ve kamu bankalarında uygulanabilirliği üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. İşletme Araştırmaları Dergisi, 12(4), 4231-4251.

KGK 2011 Kavramsal Çerçeve.
https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/Türkiye%20Muhasebe%20Standartları/TMSTFRS2011Seti/F_R_I_K_C_1.pdf 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.

Kılıç, B. I., 2018, Entegre Raporlama Ve Türkiye’deki Gelişmeler: Entegre Rapor Hazırlayan İşletmeler Ve Bıst Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan İşletmeler Açısından Bir İnceleme, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Mart, Cilt 20, Sayı 1, S. 28-64

Kloptchenko, A., Eklund, T., Karlsson, J., Back, B., Vanharanta, H., & Visa, A. (2004). Finansal raporları analiz etmek için veri ve metin madenciliği tekniklerini birleştirme. Muhasebe, Finans ve Yönetimde Akıllı Sistemler: Uluslararası Dergi, 12(1), 29-41.

Kreft, S. F., & Sobel, R. S. (2005). Kamu politikası, girişimcilik ve ekonomik özgürlük. Cato J., 25, 595.

Lamberton, G. (2005, Mart). Sürdürülebilirlik Muhasebesi - kısa bir tarih ve kavramsal çerçeve. Muhasebe forumunda (Cilt 29, Sayı 1, s. 7-26). Taylor ve Francis.

Lucas, H. C., "Alternative Structures for the Management of Information Processing," in Goldberg and Lorin (Eds.), On the Economics of Information Processing, Vol. 2, Wiley-Inter Science, New York, 1982

Lucey, T., (1991) Management Information Systems, London: Guernsey PressCo. Ltd.

Mizrahi, R. (2011). KOBİ’lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkin Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi. 3.2. 307-316.

- Nagy, R. A., & Obenberger, R. W. (1994). Factors influencing individual investor behavior. *Financial Analysts Journal*, 50(4), 63-68.
- Nehme, M., & Wee, C. K. G. (2008). Tracing the historical development of corporate social responsibility and corporate social reporting. *James Cook University Law Review*, 15(2008), 129-168.
- Okuyan, H. A., & Deniz, D. (2020). Türkiye’de Sosyal Sorumlu Yatırımların Performansları: BİST Sürdürülebilirlik Endeksi Uygulaması (Performance of Social Responsible Investments in Turkey: Evidence From BİST Sustainability Index). *BMIJ, Business & Management Studies: An International Journal*, VOL, 8.
- Once, S. & Onay, A. & Yesilcelebi, G. (2015), “Corporate Sustainability Reporting And Situation In Turkey”, *Journal of Economics, Finance and Accounting*, 2(2): 230-252.
- Orlitzky, Marc & Frank Schmidt & Sara Rynes. “Corporate Social and Financial Performance: A Meta Analysis”, *Organizational Studies*. 24:3, 2003, 403-441.
- Ömürbek, N., & Tunca, M. Z. (2013). A case study on group decision making stage in analytic hierarchy process and analytic network process method. *Suleyman Demirel University. The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 18(3), 47-70.
- Özbay, D. (2019). Türkiye’de Finansal olmayan raporlama ve gelişim trendi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(2), 445-462.
- Özbay, D. (2019). Türkiye’de Finansal Olmayan Raporlama ve gelişim Trendi. *Uluslararası Yönetim ve İşletme Dergisi*, 15(2), 445-462
- Özer, B., & Kuşlu, M. (2012). Yerel yönetimlerdeki yönetim bilgi sistemleri ve karar destek süreçleri: Manisa Belediyesi örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 389-410.
- Özyörük, B., & Özcan, E. C. (2005). V.Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul, Türkiye, 25 - 27 Kasım 2005, Cilt.1, 625-631
- Peker, A.,(1988), *Modern Yönetim Muhasebesi*, İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- Prado-Lorenzo, J. M., Gallego-Alvarez, I., & Garcia-Sanchez, I. M. (2009). Paydaş katılımı ve kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması: mülkiyet yapısı etkisi. *Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Çevre Yönetimi*, 16(2), 94-107.
- Pütter, J. M. (2017). Impact factors on sustainability Reporting. *Sustainability Reporting in Central and Eastern European Companies: International Empirical Insights*, Heidelberg: Springer International Publishing AG, 51-62.

- Radu, I., & Funaru, M. (2011). Socially responsible investments in mutual funds. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Economic Sciences. Series V*, 4(1), 158.
- Russell, R. S., Bernard W. T., (1999), III. Operations Management, Focusing on Quality and Competitiveness, Prentice Hall, Inc. New Jersey.
- Saaty, T. L. (1990). Nasıl karar verilir: analitik hiyerarşi süreci. *Avrupa yöneylem araştırması dergisi*, 48(1), 9-26.
- Saaty, T. L., Vargas, L. G., (2001). How to make a decision. Models, methods, concepts & applications of the analytic hierarchy process, 1-25.
- Saban, M., Küçükler, H., & Küçükler, M. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik İle İlgili Raporlama Çerçeveleri Ve Sürdürülebilirlik Raporlamasında Muhasebenin Rolü. *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(1), 101-115.
- Saban, M., Vargün H., ve Gürkan, S. (2017). Yatırımcılara Bilgi Sağlama Aracı Olarak Entegre Raporlama. *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi*, 19(4), 915-936.
- Sevilengül, O. (2011). Genel Muhasebe, Gazi Kitapevi, 16. Baskı, Ankara.
- Sierra-Garcia L, Garcia-Benau MA, Bolas-Araya HM. (2018), Empirical Analysis of Non-Financial Reporting by Spanish Companies. *Administrative Sciences*. 2018; 8(3):29
- Sierra-Garcia, Laura, Garcia-Benau, Maria Antonia ve Bolas-Araya, Helena Maria (2018), "Empirical Analysis of Non-Financial Reporting by Spanish Companies", *Administrative Sciences*, 8 (3): 29 (1-17).
- Sivaslıoğlu, F. (2022). İşletmelerde Finansal Olmayan Performans Değerleme Yaklaşımları: Kavramsal Bir Çerçeve.
- Stere, E. A., & Popa, I. (2018). Sürdürülebilir kalkınmanın gerçek aşamasına saygılarımızla. *Electrotehnica, Electronica, Automatica*, 66(4), 127.
- Stolowy, Hervé ve Paugam, Luc (2018), "The Expansion of Non-Financial Reporting: An Exploratory Study", *Accounting and Business Research*, 48(5): 525-548,
- Sultanoğlu, B., & Akdoğan, N. (2020). IIRC Çerçevesi Kapsamında Entegre Raporlardaki İçerik Öğelerinin Türkiye Ve Uluslararası Karşılaştırılması Ve Entegre Raporların Düzenlenmesinde Sürdürülebilirlik Raporlarındaki Bilgilerin Kullanımı. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22, 20-46.
- Süklüm, N., & Hiçyorulmaz, E. (2019). BİST sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelerin sosyal sorumluluk ve çevre muhasebesi ilişkisi açısından incelenmesi: bir içerik analizi.

- Sürmeli, F. (1996). Muhasebe Bilgi Sistemi. 2. Baskı. T.C. Anadolu Üniversitesi Eğitim. Eskişehir: Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışanları Vakfı Yayınları. No: 115.
- Şahin, Z., & Cankaya, F. (2018). Türkiye’de Grı Rehberine Göre Hazırlanan Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 860-879.
- Tarquinio, L., & Posadas, S. C. (2020). Exploring the term “non-financial information”: an academics’ view. *Meditari Accountancy Research*, 28(5), 727-749.
- Tekin, M., (1999), *Kantitatif Karar Verme Teknikleri*, Konya.
- Thompson, P., & Zakaria, Z. (2004). Corporate social responsibility reporting in Malaysia: Progress and prospects. *Journal of Corporate citizenship*, (13), 125-136.
- Toraman, C., & Abdioğlu, H. (2008). İMKB kurumsal yönetim endeksinde yer alan şirketlerin kurumsal yönetim uygulamalarında zayıf ve güçlü yanları: derecelendirme raporlarının incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (40), 96-109.
- Torunlar, M. (2018). Yönetim eyleminin bir parçası olarak karar verme süreçlerinde belge/bilgi yönetiminin önemi ve katkıları, *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 1(1), 32-43.
- Tosun K., *İşletme Yönetimi*, Savaş Yayınları, Ankara 1992
- TTK, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> adresinden 01.02.2023 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD). *Ekonomi Gazeteciliği İçin Kurumsal Yönetim El Kitabı*. 1 Şubat 2023 tarihinde: [ekonomi_gazeteciligi_icin_kurumsal_yonetim_el_kitabi.pdf](https://www.tkyd.org/ekonomi_gazeteciligi_icin_kurumsal_yonetim_el_kitabi.pdf) (tkyd.org) adresinden erişildi.
- Ullman., A.A. (1985). Data in Search of a Theory: A Critical Examination of the Relationships Among Social Performance, Social Disclosure, and Economic Performance of U.S. Firms. *Academy of Management Review*, 10(3), 540-557.
- Üçok, C., (1988), *Yönetim İlkeleri*, Ankara.
- Üstün, R., (1992), *Yönetim Muhasebesi*, Bilim Teknik Kitabevi, Eskişehir.
- Vakıfbank 2018 yılı Sürdürülebilirlik Raporu

- Wallman, SM (1995). Gelişen bir dünyada muhasebe ve ifşaatın geleceği: Dramatik değişim ihtiyacı. Muhasebe Ufukları, 9(3), 81.
- WEF (2012). SustainabilityReportingStatementsForWastewaterSystems. USA: 601 Wythe Street Alexandria.
- Whiteley, Stan (1994); “Constracting a Unique Role on The Management Team,” CMA Dergisi, Cilt 68, No 4, May 1994, s.2.
- WWF (2012). Rapor TR: Türkiye’nin Ekolojik Ayak İzi Raporu. İstanbul: World Wildlife Fund.
- WWF (2014). Rapor TR: Türkiye’nin Su Ayak İzi Raporu; Su, Üretim ve Uluslar arası Ticaret İlişkisi. İstanbul: World Wildlife Fund.
- Xiaomei, L. (2004). Çevre yönetimi muhasebesi teorisi ve uygulaması. Uluslararası Teknoloji Yönetimi ve Sürdürülebilir Kalkınma Dergisi, 3(1), 47-57.
- Yadav, S., Ali, A. A. and Kanoujiya, J., (2016), Business ethics, corporate social responsibility and sustainable development in Indian organizations, Journal of Contemporary Psychological Research, 3(2): 186–191.
- Yalkın, Y. (2004). Genel Muhasebe, İlkeler Uygulamaları.
- Yangil, F. M. (2015). Kurumsal sürdürülebilirlik kapsamında sürdürülebilirlik raporlarına yönelik içerik analizi: Türkiye’deki en büyük 100 sanayi işletmesi. İşletme Araştırmaları Dergisi, 7(3), 356-376.
- Yanık, S., Başak, İ. Ç. K. E., & Aytürk, Y. (2010). Sosyal Sorumlu Yatırım Fonları Ve Performans Özellikleri. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (43), 109-134.
- Yardımcıoğlu M., (2006), “Muhasebe Departmanından Elde Edilen Bilgilerin İşlevi ve Önemi: Kahramanmaraş Tekstil Sektöründe Bir Araştırma”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Ekim, ss.71-108.
- Yılmaz, C., Doğan, A., ve Topal, E., (1988), Yönetim Bilgi Sistemi, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, S: 8, Şubat, ss. 39-48.
- Yılmaz, F. Ö. (2015). Kurumsal Yönetim ve Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu Açısından Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletmelerdeki Rolü. Jurnal of International SocialResearch, 8.39. 1011-1018.
- Yücel, G., (1986). İşletmelerde İç Raporlama Sistemi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayınları.
- Yükçü, S., & Kaplanoğlu, E. (2016). Sürdürülebilir Kalkınmada Finansal Olmayan Raporlamanın Önemi. World of Accounting Science, 18.

Yüksel, F. (2017). Entegre Raporlama. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım

Zeren, A. G. D., & Nakıboğlu, A. G. D. G. (2009). Sürdürülebilir ürün tasarımında tanım ve yöntemler. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(2), 458-480.

Zhang, B., ve Chen, B. (2017). Sustainability accounting of a household biogas project based on emergy. Applied energy, 194, 819-831

ÖZGEÇMİŞ

Ömer KARAKAYA, 2013 yılında Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun olmuştur. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Halen Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında doktora çalışmasına devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.